

DISSERTATIONS IN
**EDUCATION,
HUMANITIES,
AND THEOLOGY**

KIRSI PANKARINKANGAS

*Leskien keski-iässä tai
myöhemmällä iällä solmimat
uudet avioliitot: seurantatutkimus*

PUBLICATIONS OF THE UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 19

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

*Leskien keski-iässä
tai myöhemmällä iällä
solmimat uudet avioliitot:
seurantatutkimus*

KIRSI PANKARINKANGAS

*Leskien keski-iässä
tai myöhemmällä iällä
solmimat uudet avioliitot:
seurantatutkimus*

Publications of the University of Eastern Finland
Dissertations in Education, Humanities, and Theology
No 19

University of Eastern Finland
Joensuu
2011

Kopijyvä Oy

Joensuu, 2011

Sarjan vastaava toimittaja: Jopi Nyman

Myynti: Itä-Suomen yliopiston kirjasto

ISBN 978-952-61-0526-0 (nid.)

ISSNL 1798-5625

ISSN 1798-5625

ISBN 978-952-61-0527-7 (PDF)

ISSNL 1798-5625

ISSN 1798-5633

Isän muistolle
Papan muistolle

Pankarinkangas, Kirsi

Leskien keski-ikässä tai myöhemmällä iällä solmimat uudet avioliitot: seurantatutkimus

Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, 2011, 193 sivua

Publications of the University of Eastern Finland.

Dissertations in Education, Humanities, and Theology; 19

ISSN 1798-5625

ISSN 1798-5633 (PDF)

ISSNL 1798-5625

ISBN 978-952-61-0526-0 (nid.)

ISBN 978-952-61-0527-7 (PDF)

ABSTRACT

REMARRIAGES OF MIDDLE-AGED OR OLDER WIDOW(ER)S: A FOLLOW-UP STUDY

This study explored motives of widows and widowers to remarry and reasons for hesitation concerning a second marriage, remarital quality and its change during the first four to five years of remarriage. The respondents were widowed, middle-aged or older (50+) women and men who had remarried. In this study, the quality of marriage is defined as the experience of happiness in the marriage, satisfaction with different aspects of the marriage, the activeness of the interaction between spouses (cohesion) and, on the other hand, the degree of (dis)agreement between spouses (consensus) and the amount of tension. The data were collected by questionnaire. The study is a follow-up study and covers the whole defined population. The first data collection was in 2004, and the response rate was 74 % (n = 308). Women answered more actively than men. The follow-up data were collected in 2007 by sending questionnaire to all those who had participated in 2004 and were still remarried (n = 272). 240 of them responded and the response rate was 88 %. Nonresponse did not exist in the focal variables.

The focal motives for both women and men remarrying were feelings of closeness to and confidence in the partner, love, enjoying each other's company and a satisfying mental companionship. Attachment to the spouse and companionship were thus emphasized as the focal motives to remarry. The individual motives for men remarrying reflected the change of life accompanied their widowerhood more strongly than in the women's answers. Men had thus thought that remarriage would ease the grief and loneliness and lighten housework and remarriage was considered to be a new beginning at the sum variable stage. In addition, traditional Christian sexual ethics, including the notion that sex should only be part of marriage, motivated men more strongly than women. Men had also hoped to have children with the new spouse or have the spouse's children in the family. Three of four respondents also explained their reasons for opting to remarry instead of living together or dating. Life values were emphasized in the answers; moreover, the women's answers particularly noted the security, stability and clarity the marriage would bring.

The respondents were not strongly hesitant concerning the decision to remarry. The reasons for hesitating included pondering the compatibility of habits, the attitudes of the children, the possibility of having to care for the spouse should (s)he become ill, and potentially complicated inheritance issues appeared among both the women and men. In addition, women had pondered the threat of being widowed again, the spouse's use of alcohol and issues of complications involving inheritance more than men, and at the sum variable stage the trustworthiness of the spouse. Men had pondered the issues of married life more: this included housework and committing to a steady sexual relationship and, on the other hand, marrying again after the death of the first wife. Thus, men weighed the appropriateness of remarriage and another woman replacing the deceased wife. Issues of loyalty to the first spouse, however, were among the least troublesome matters for both women and men. Among women the length of living together was the factor most specifically connected to motives and reasons for their hesitation; among men the factor was how long they had been widowers.

The quality of the remarriages was good at the start of the marriage. About nine of ten considered his/her remarriage at least "quite happy" and the respondents were on average more than "quite satisfied" with all aspects of their remarriage. Interaction between spouses was quite active and there were only few tensions. The focal issues of disagreement both at the newlywed and later stages for both women and men were politics, habits and customs. When the issue was raised, an examination of the answers given to the open-ended questions indicated that the focal reason for quarrelling in both women's and men's remarriages was a dissimilarity between the spouses. However, remarriages were more harmonious than dissonant. Remarital quality at the newlywed stage for those who had divorced during the follow-up period was lower for almost every aspect than for those who were still remarried.

Even though the respondents considered their remarriage slightly less happy, less satisfying and observed more tensions, the overall quality was still high at follow-up stage. In women's remarriages the greatest changes reflected decreasing interactional satisfaction, cooling of the emotional climate and increasing negative interaction. In the men's experiences the normative stability of remarital quality was somewhat stronger than among the women, changes in the remarital quality were fewer and they did not emphasize changes in interaction as clearly as the women did. The focal changes in men's remarriages reflected the lowering of sexual satisfaction, increasing negative interaction and an increase in the possibility of getting a divorce.

Important factors related to the remarital quality of both women and men, at the start as well as at the later stage of remarriage, were the nature of the decision to remarry and satisfaction with their financial situation. However, as motives for remarriage, financial factors were not significant. Financial satisfaction was more important in the remarital quality of men than women. Moreover, in men's remarriages the duration of widowhood and living together prior to getting remarried was related to remarital quality at the newlywed-stage and in the follow-up. A longer duration was related to lower quality in some of the indicators, especially the interactional indicators at the later stage of remarriage. In addition, it seemed that gender was a somewhat more strongly related to remarital quality at the later stage than at the newlywed stage.

The strongest motive to remarry, attachment to the spouse and companionship, was an important factor concerning remarital quality and stability. A stronger attachment to their spouse and companionship as a motive for remarrying was related to stability and predicted higher quality at the later stage of remarriage for both women and men. Considering the potential negative consequences, the trustworthiness of the partner and the restrictive nature of marriage as reasons for hesitating prior remarrying correlated negatively with remarital quality in the follow-up. Those who had divorced had considered the first two reasons for hesitation more than those who were still remarried. Even though the strongest reasons for hesitating were the same for both women and men, the reasons for hesitation which were related to remarital quality were partly different for them. Women considered the trustworthiness of the partner, whereas men pondered the restrictive nature of marriage in the follow-up. At the sum variable stage the most important reason for hesitation, contemplating the attitudes of the children, occupied a different position in the marriages of women and men. It was insignificant to the remarital quality of women, whereas for men's remarriages, especially at the newlywed stage and specifically for the attitudes of the spouse's children, it was related to remarital quality. However, in the follow-up, consideration of the attitudes of children was not highly significant for quality of men's remarriages either.

Age was not related to attachment to the partner and companionship as a motive for remarrying, nor was it consistently related to remarital quality. Thus, marrying for love and companionship is not restricted only to young couples, nor is advanced age an obstacle to enjoying a new marriage. Answers to an open-ended question indicated that the keys to a successful remarriage were seen to be the experience gained from ageing and from the first marriage, and emphasis was placed on avoiding the "mistakes" made in the previous marriage. One should value the new life-companion and enjoy closeness and companionship with her or him and appreciate the chance to grow old together securely, supporting one another. The couple should deal with their financial and inheritance issues, in writing, when necessary. It is important to consider and accept issues concerning their past life and marriage. The most important of the new family relations was the relationship between the new spouse and the children from the previous marriage. The approval of the children is a significant factor. Widowed and remarried persons need not forget their deceased spouse, but it is important to value the new spouse for who (s)he is.

Keywords: widow(er)hood, remarriage, motives for remarrying, reasons for hesitating, remarital quality, follow-up study

Pankarinkangas, Kirsi

Leskien keski-iässä tai myöhemmällä iällä solmimat uudet avioliitot: seurantatutkimus

Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, 2011, 193 sivua

Publications of the University of Eastern Finland.

Dissertations in Education, Humanities, and Theology; 19

ISSN 1798-5625

ISSN 1798-5633 (PDF)

ISSNL 1798-5625

ISBN 978-952-61-0526-0 (nid.)

ISBN 978-952-61-0527-7 (PDF)

ABSTRAKTI

LESKIENTÄ KESKI-IÄSSÄ TAI MYÖHEMMÄLLÄ IÄLLÄ SOLMIMAT UUDET AVIOLIITOT: SEURANTATUTKIMUS

Tutkimuksessa tarkasteltiin ensimmäisestä avioliitostaan leskeytyneiden ja keski-iässä tai sitä vanhempana (50+) toisen avioliiton solmineiden henkilöiden avioitumismotiiveja ja avioliiton solmimiseen liittyneitä epäröinnin syitä, avioliiton laatua sekä laadun muutosta liiton alkutaipaleella. Avioliiton laadulla tarkoitetaan tässä kokemusta liiton onnellisuudesta, arviota tyytyväisyydestä liiton eri puoliin, puolisojen välisen vuorovaikutuksen tiiviyttä (koheesio) sekä toisaalta saman- tai erimielisyyden astetta (konsensus) ja liitossa esiintyviä jännitteitä. Kysymyksessä on kyselylomakkein toteutettu kokonais- ja seurantatutkimus, johon vastasi ensimmäisessä aineistonkeruussa vuonna 2004 74 prosenttia (n = 308). Naiset vastasivat miehiä aktiivisemmin. Vuonna 2007 toteutettuun seurantaan pyydettiin osallistumaan henkilöitä, jotka olivat osallistuneet tutkimukseen ensimmäisessä vaiheessa ja joiden liitto oli edelleen voimassa (n = 272). Tästä joukosta vastasi 240, joten vastausprosentti oli 88. Katoa ei esiintynyt keskeisissä tekijöissä.

Sekä naiset että miehet olivat kokeneet läheisyyden ja luottamuksen, rakkautta, yhdessä viihtymisen sekä hyvän henkisen kumppanuuden voimakkaimmiksi avioitumiseen myötävaikuttaneiksi tekijöiksi. Keskeisissä motiiveissa korostuivat siis puolisojen välinen tunneside ja kumppanuus. Miehillä yksittäiset avioitumismotiivit heijastelivat kuitenkin vahvemmin kuin naisilla leskeytymiseen liittynyttä elämänmuutosta, koska he olivat ajatelleet avioliiton tuovan helpotusta suruun, yksinäisyyteen ja kotitöiden tekemiseen. Asteikkotasolla miehet olivat kokeneet avioitumisen uutena alkuna voimakkaampana avioitumismotiivina kuin naiset. Lisäksi miesten avioitumiseen oli vaikuttanut voimakkaammin kuin naisilla perinteinen kristillinen seksuaalimoraali sisältäen näkemyksen, että seksuaalielämä kuuluu vain avioliittoon. Miehet olivat myös toivoneet avioitumisen myötä saavansa perheeseen vielä yhteisiä tai puolison lapsia. Yhteensä kolme neljästä perusteli vielä omin sanoin avioliiton valintaa avioliiton tai seurustelun sijasta. Vastauksissa painotettiin elämänarvojen merkitystä, mutta erityisesti naisten vastauksissa myös virallisen liiton tuomaa turvallisuutta, vakautta, pysyvyyttä ja selkeyttä.

Avioitumispäätökseen ei ollut liittynyt voimakasta epäröintiä. Omien ja kumppanin vakiintuneiden tapojen yhteensovittaminen, lasten suhtautuminen, mahdollisuus joutua kumppanin hoitajaksi tämän sairastuttua sekä perintöasioiden mutkistuminen olivat kuitenkin hieman mietityttäneet sekä naisia että miehiä. Naiset olivat pohtineet miehiä enemmän uuden leskeytymisen uhkaa, kumppanin alkoholinkäyttöä, sekä perintöasioiden mahdollista mutkistumista ja asteikkotasolla kumppanin luotettavuutta. Miehet taas olivat puntaroineet naisia enemmän yhtäältä avioelämään liittyviä seikkoja, eli vastuun ottamista yhteisen kodin askareista ja vakituiseen sukupuolisuhteeseen sitoutumista sekä toisaalta avioitumista tilanteessa, jossa ensimmäinen liitto oli päättynyt puolison kuolemaan. Tällöin miehiä oli mietityttänyt uudelleen avioitumisen sopivuus ja toisen puolison asettuminen ensimmäisen puolison paikalle. Ensimmäiseen puolisoon liittyneet lojaliteettikysymykset olivat kuitenkin olleet sekä naisia että miehiä vähiten askarruttaneiden asioiden joukossa. Naisilla toista avioliittoa edeltäneellä avoliiton kestolla oli runsaimmin täsmentäviä yhteyksiä motiiveihin ja epäröinnin syihin, miehillä taas leskeyden kestolla.

Vasta-avioituneiden liittojen laatu oli hyvä. Noin yhdeksän kymmenestä piti uutta liittoaan vähintään melko onnellisena ja liiton eri osa-alueisiin oltiin keskimäärin enemmän kuin melko tyytyväisiä. Puolisoiden välinen vuorovaikutus koettiin melko tiiviinä ja jännitteitä oli vain vähän. Lomakearvioiden mukaan keskeisimmät erimielisyyksien aiheet liiton molemmissa vaiheissa, sekä naisten että miesten liitoissa, olivat politiikka sekä tavat ja tottumukset. Kun avioliiton ristiriitoja tarkasteltiin avoimeen kysymykseen annettujen vastausten perusteella, suurimpana riidan aiheena sekä naisilla että miehillä nousi esiin puolisoiden välinen erilaisuus. Liitot näyttäytyivät kuitenkin pikemminkin sopusointuisina kuin riitasointuisina. Seurannan aikana eronneilla liiton alkuvaiheen laatu oli miltei kaikilta osin heikompi kuin liitossaan pysyneillä.

Avioliittojen vanhetessa onnellisuus ja tyytyväisyys hieman heikkenivät ja jännitteet liitoissa lisääntyivät, mutta liittojen laatu oli kuitenkin edelleen hyvä seurannassa. Naisilla suurimmat muutokset välittivät kuvaa vuorovaikutuksellisen tyytyväisyyden heikkenemisestä ja tunnesävyn viilenemisestä onnellisuuden vähenemisenä ja kielteisen vuorovaikutuksen lisääntymisenä. Miehillä normatiivinen pysyvyys liiton laadussa oli hieman vahvempaa kuin naisilla, muutoksia liiton laadussa ei tapahtunut yhtä usealla alueella kuin naisilla, eikä niistä välittynyt yhtä selkeästi vuorovaikutusta painottava kuva kuin naisilla. Miesten liitoissa olennaisimpia muutoksia olivat sukupuolielämän tyydyttävyyden heikkeneminen sekä kielteisen vuorovaikutuksen ja eron mahdollisuuden harkitsemisen lisääntyminen.

Keskeisiä liiton laatuun kytkeytyviä tekijöitä olivat sekä liiton alussa että seurannassa niin naisilla kuin miehilläkin avioitumispäätöksen luonne ja tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen. Avioitumismotiivina taloudelliset tekijät eivät kuitenkaan liiton laadun kannalta olleet merkityksellisiä. Miehillä taloudellinen tyytyväisyys oli monilta osin tärkeämpi liiton laadulle kuin naisilla. Lisäksi vahvistui havainto siitä, että demografisista tekijöistä leskeyden ja avoliiton kestolla on yhteys miesten uuden avioliiton laatuun liiton alussa ja sen kestänyt neljästä viiteen vuoteen. Pidempi leskeysaika ja avoliitto ennen avioliiton solmimista näyttäytyvät joiltakin osin liiton heikompana laatuun, liiton edetessä erityisesti vuorovaikutuksellisissa laadun

osoittimissa. Seurannassa sukupuolella näytti olevan hiukan vahvempi liiton laatua jäsentävä merkitys kuin liiton alussa.

Voimakkain avioitumismotiivi, tunneside ja kumppanuus, osoittautui merkitykselliseksi myös liiton laadun ja pysyvyyden kannalta. Vahvempi tunneside kumppaniin ja kumppanuus arvojen sekä kiinnostusten samankaltaisuutena yhdistyi liiton pysyvyyteen sekä ennakoiti seurannassa parempaa liiton laatua sekä naisilla että miehillä. Avioliiton solmimiseen liittyneistä epäröinnin syistä avioitumisen negatiivisten seurausten, kumppanin luotettavuuden ja avioitumisen rajoittavuuden pohtiminen olivat kielteisesti yhteydessä liiton laatuun seurannassa. Kaksi ensiksi mainittua epäröintitekijää kytkeytyivät myös liiton pysyvyyteen siten, että ne olivat pohdituttaneet seurannan aikana eronneita enemmän kuin liitoissaan pysyneitä. Vaikka eniten epäröintiä aiheuttaneet tekijät olivat samoja molemmilla sukupuolilla, liiton laatuun kytkeytyvät epäröinnin syyt olivat kuitenkin miehillä ja naisilla osin erilaiset. Naisilla epäröinnin syistä nousi seurannassa esiin kumppanin luotettavuuden pohtiminen, miehillä puolestaan avioitumisen rajoittavuuden pohtiminen. Asteikkotasolla keskeisin epäröinnin syy, lasten suhtautumisen pohtiminen, sai naisten ja miesten liitoissa erilaisen aseman. Naisten liittojen laadulle lasten suhtautumisen pohtimisella ei ollut merkitystä, kun miehillä taas etenkin liiton alussa ja varsinkin puolison lasten suhtautumisen pohtiminen kytkeytyi laajasti liiton laatuun. Seurannassa lasten suhtautumisen pohtimisella ei ollut enää vastaavaa merkitystä miestenkään liiton laadulle.

Ikä ei ollut yhteydessä tunnesiteeseen ja kumppanuuteen avioitumismotiivina, eikä johdonmukaisesti myöskään avioliiton laatuun. Avioituminen rakkaudesta ja kumppanuudesta ei siis katso ikää, eikä korkeakaan ikä ole este uudesta avioliitosta nauttimiselle. Vapaasti tuotetuissa vastauksissa uuden avioliiton onnistumisen avaimina kehoitettiin hyödyntämään niin ikääntyessä kuin ensimmäisen avioliitonkin aikana kertynyttä elämäkokemusta, erityisesti välttämään ensimmäisen liiton ”virheitä”. Tärkeää on muistaa arvostaa sitä, että vierellä on uusi elämäkumppani, jonka kanssa nauttia läheisyydestä ja kumppanuudesta ja ikääntyä turvallisesti toistansa tukien. Raha-asioista ja lasten perintöön liittyvistä asioista on hyvä sopia, tarvittaessa kirjallisesti. Jo elettyä elämää ja avioliittoa on tärkeää käsitellä ja pyrkiä hyväksymään aiemmat elämänvaiheet. Uudelleen avioitumisen myötä syntyneistä uusista perhesuhteista erityisen tärkeänä pidettiin edellisestä liitosta syntyneiden lasten ja uuden puolison välisiä suhteita. Se, että lapset hyväksyvät uuden liiton, on merkityksellistä. Edesmennyttä puolisoa ei tarvitse unohtaa, mutta uuden puolison arvostaminen omana itsenään on tärkeää.

Avainsanat: leskeys, uudelleen avioituminen, avioitumismotiivit, epäröinnin syyt, avioliiton laatu, seurantalutkimus

Esipuhe

Olen kirjoittanut tätä esipuhetta mielessäni jo useita kertoja. Nyt, haikealla, mutta kiitollisella mielellä ajatukset konkretisoituvat loppuun saatetun työn viimeiseksi tekstiksi. Esipuheen kirjoittaminen on tuntunut mieluisalta tehtävältä kahdestakin syystä. Ensinnäkin, se on heijastellut vuosien tavoitetta tutkimuksen loppuunsaattamisesta ja toiseksi, se mahdollistaa kiitosten esittämisen.

Ensimmäiseksi esitän sydämellisen kiitokseni tutkimukseen osallistuneille henkilöille, niin pilottihaastatteluissa kuin kyselylomakkeilla elämäänsä minulle avanneille. Olette jokainen keskeinen osa tätä tutkimusta.

Professori Helena Hurmetta kiitän vastaväittäjäksi lupautumisesta. Professori Hurme on myös toiminut emeritusprofessori Isto Ruoppilan lisäksi tutkimuksen esitarkastajana. Kiitän lämpimästi molempia tutkimukseeni paneutumisesta keskellä kauneinta kesää. Arvostan asiantuntevaa ja taitavasti laadittua palautettanne arvokkaine myönteisine ja kriittisine huomioineen, joiden avulla minun oli hyvä viimeistellä työtä.

Kuluneina tutkimusvuosina olen kuulunut kolmeen, toisiinsa limittyneeseen yhteisöön. Keskeisimmän niistä ovat muodostaneet Itä-Suomen yliopiston psykologian oppiaineen työtoverit ja opiskelijat. Minulla on ollut ilo ja onni saada tutkimuksen käynnistämisestä sen loppuunsaattamiseen saakka erinomaista ohjausta emeritusprofessori Hannu Perholta ja yliopistonlehtori Merja Korhoselta. Ohjaajina Merja ja Hannu ovat täydentäneet toisiaan, mikä on ilmennyt paitsi monipuolisena kokemukseksi ja asiantuntemukseksi niin sisällöllisissä kuin menetelmällisissäkin kysymyksissä, myös vakautena johon nojata. Olette olleet aina tukena, mutta luottaneet myös omiin ratkaisuihini sekä sallineet minun tehdä tutkimusta itselleni ominaisella tavalla. Vaikka väitöstutkimuksen tekeminen on vakavaa puuhaa, on ohjauskeskusteluja usein sävyttänyt myös vapauttava huumori ja nauru.

Tutkimusvuosieni aikana psykologian oppiaineeseen on muodostunut niin sanottu nuorten tutkijoiden ryhmä. Ryhmään kuuluvien naisten kanssa kehkeytynyt ystävyys on ollut yksi mieluisimmista asioista prosessin aikana. Kati K., perehdytit minua akateemiseen maailmaan, olit tutkija-esikuvani, mutta ennen kaikkea tärkeä ystävä. Pian tutkimuksensa aloittivat Riina, Kati A-M, Riitta ja Maija. Teidän kaikkien kanssa olen jakanut ”kommunikaatiolaboratoriossa” lukuisat lounas- ja kahvihetket, elänyt ja jakanut sekä tutkijan arkea että muuta elämää. Teidän tukeenne saattoi

aina luottaa varauksettomasti. Teidän kanssanne olen myös saanut kokea elämäni hilpeimpiä hetkiä ja nauraa makeimpia nauruja. Psykologian oppiaine työyhteisönä on ollut hyvä paikka työskennellä ja opiskella. Vaikka ympärillä on kuohunut, on psykologian oppiaineessa pidetty yhtä. Jaetusta arjesta luopuminen onkin vaikeaa ja haitteaa. Onneksi yhteisistä juhlista ei tarvitse luopua.

Toisen yhteisön muodostaa psykologian oppiaineen ja ohjauksen koulutuksen yhdessä järjestämä Life and Counselling in Context –jatkokoulutusohjelma. Kiitän 'Mekrin seminaareihin' osallistuneita jatko-opiskelijoita ja ohjaajia monipuolisista näkökulmista tutkimukseeni. Yliopistonlehtori Jouko Kiiskin liityttyä joukkoon sain tervetulleen keskustelukumppanin parisuhdekysymyksissä. 'Vierailevista ohjaajista' kiitän erityisesti emeritusprofessori Isto Ruoppilaa useiden tekstieni huolellisesta, asiantuntevasta ja aina kannustavasta kommentoinnista.

Kolmas, keskeinen yhteisö on Perhetutkimuksen tutkijakoulu, Petu. Professori Helena Hurmeen kanssa sain keskustella tutkimuksestani ensimmäisen kerran jo matkatessamme bussilla Konneveden tutkimusasemalle tutkijakoulun ensimmäiseen aloitusseminaariin. Hänen energisoivasta ja innostavasta suhtautumisesta tutkimukseeni sain nauttia sitten myös tutkijakoulun Muuttuvat perherakenteet –pienryhmässä. Ryhmän toista ohjaajaa professori Kimmo Jokista kiitän erityisesti psykologian ulkopuolisen näkökulman esiin nostamisesta ja asioita uudella tavalla pohtimaan houkuttelevista kysymyksistä ja kommentteista. Petun tutkijakollegoista haluan erityisesti kiittää "hengenheimolaisia" Leena Autonen-Vaaraniemeä, Thomas "Tumppi" Heikkeliä sekä Kaisa Malista. Kiitos niin tutkijuuden kuin elämän muidenkin tärkeiden asioiden jakamisesta. Olette aina olleet yksi hyvä syy matkustaa Petun seminaareihin.

Kiinnostukseni parisuhdekysymyksiin virisi jo suunnitellessa pro gradu –tutkielmaa, jonka laadimme yhdessä Hannele Kähkösen kanssa. Yhteistyö ystävän kanssa oli sujuvaa ja antoisaa, mikä varmasti osaltaan kannatteli ajatusta väitöstutkimuksen aloittamisesta. Kiitos, Hannele, myös tämän väitöstutkimuksen kielenhuollosta. Väitöstutkimusta aloittaessani kaipasinkin tutkijatoveria, jonka kanssa kehitellä keskusteluin ajatuksia. Kuin tilauksesta ryhtyi Marika Kontturi työskentelemään myöhään ensimmäistä kertaa avioituneiden liittoja tarkastelevan pro gradu –tutkielmasa parissa. Kiitos, Marika, yhteistyöstä ja toveruudesta!

Tutkimuksen alkuvaiheessa sain rohkaisevaa opastusta ja kannustusta professori (emerita) Marjatta Marinilta, professori (emerita) Elina Haavio-Mannilalta sekä vanhempi tutkija Marja Saarenheimolta. Tilastotieteilijöille, Mikko Mustoselle ja Petra Canille lämmin kiitos paljon tarvitusta avusta aineiston analyysin haasteissa ja yliopistonlehtori Roy Goldblattille aina nopeasta ja luotettavasta kielentarkastuksesta. Kaikki tähän väitöskirjaan sisältyvät artikkelit on julkaistu Gerontologia-lehdessä. Monet kiitokset siis Gerontologia-lehden toimijoille, erityisesti toimitussihteeri Jaana Häivälälle hyvin toimineesta yhteistyöstä.

Vaikka väitöskirjan kirjoittaminen on jatko-opiskelua, on väitöstutkijana työskentely ollut myös leipätyöni. Tutkimuksen rahoituksesta kiitän Perhetutkimuksen tutkijakoulua, Itä-Suomen yliopiston psykologian oppiainetta ja yhteiskuntatieteellistä tiedekuntaa, Suomen Kulttuurirahaston keskusrahastoa sekä PYYä.

Olen siis saanut olla osa mieluisia yhteisöjä, mutta myös kirjoittaa yksinäisyydessä. Viehätyksensä on myös "sulkeutumisessa" yksityiseen tilaan; tutkimiseen, etsimiseen ja löytämiseen uppoutumisessa. Väitöstutkijana työskentely on ollut monen vuoden ajan keskeinen osa elämää, mutta ei kuitenkaan koko elämä. Ympärillä on entiseen tapaan ollut minulle tärkeät perhe, suku, ystävät ja puolisoni Markus. Kiitos kiinnostuksesta, kannustuksesta ja siitä, että olette olemassa; luopumaankin kun olen joutunut. Markus, kiitos rakkaudestasi.

Pieksämäen kotikonttorissa 6.9.2011

Kirsi Pankarinkangas

Julkaistut artikkelit

- I Pankarinkangas K. Rakkautta, kumppanuutta, hoivaa vai vaivaa? Leskien uudelleen avioituminen keski-iässä ja vanhuudessa. *Gerontologia* 18: 266-273, 2004.
- II Pankarinkangas K. Toistamiseen: "Tahdon". Leskien avioitumismotiivit ja epäröinnin syyt. *Gerontologia* 21: 2-16, 2007.
- III Pankarinkangas K. Vasta-avioituneiden leskien avioliiton laatu ja sen tekijät. *Gerontologia* 23: 67-81, 2009.
- IV Pankarinkangas K. Muutokset leskien uusien avioliittojen laadussa. *Gerontologia* 25: 93-112, 2011.

Artikkelit on uudelleenjulkaistu kustantajan luvalla.

Sisällys

ABSTRACT	vii
ABSTRAKTI	xi
ESIPUHE.....	xv
JULKAISTUT ARTIKKELIT	xviii
SISÄLLYS.....	xix
1 LESKET PARISUHDEKENTÄLLÄ	1
1.1 Leskeytyminen elämänmuutoksena.....	2
1.2 Ketkä avioituvat? Ei puolisoa ikääntyville naisille eikä köyhille ikäntyville miehille	3
1.3 Pidättyvyydestä sopimusmoraaliin - parisuhde, seksuaalisuus ja sukupolvet.....	4
2 RAKKAUTTA, KUMPPANUUTTA, HOIVAA VAI VAIVAA?	9
2.1 Miksi ei uudelleen avioon?	9
2.2 Toistamiseen: Tahdon!	13
3 LESKIEN UUSIEN AVIOLIITTOJEN LAATU JA PYSYVYYS.....	15
3.1 Leskien uusien avioliittojen laatu ja sen tekijät	15
3.1.1 Leskeyden ja avoliiton keston yhteys uuden avioliiton laatuun.....	17
3.1.2 Avioitumismotiivien, epäröinnin syiden ja avioitumispäätöksen luonteen yhteys avioliiton laatuun.....	18
3.1.3 Ongelmat ja jännitteet leskien uusissa avioliitoissa	19
3.2 Kuherruskuukausi on ohitse? Avioliiton laadun muutos liiton alussa	20
3.3 Eroamisen tekijät	23
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	25
5 MENETELMÄ	27
5.1 Aineistonkeruu	27
5.2 Tutkimusjoukon kuvailu ja kato.....	28
5.3 Kyselylomakkeen laatiminen, mittarien esittely ja arviointi.....	30
5.4 Aineiston analysointi	33

6 TULOKSET	35
6.1 Keskeiset avioitumismotiivit ja epäröinnin syyt	35
6.2 Avioitumismotiiveja ja epäröinnin syitä jäsentävät tekijät	36
6.3 Uusien avioliittojen laatu ja sen muutos	38
6.4 Uusien avioliittojen laadun tekijät	40
6.5 Eroamisen tekijät.....	44
7 POHDINTA	45
7.1 Rakkautta ja kumppanuutta, ei niinkään hoivaa tai vaivaa	45
7.2 Kypsän iän uusi onni – uusien avioliittojen laatu ja sen muutos	50
7.3 Metodista arviointia	60
7.4 Onnistumisen avaimet	65
LÄHTEET	69
LIITTEET	79
ARTIKKELIT	101

TAULUKOT

Taulukko 1.	Aineistonkeruu vuosina 2004 ja 2007.....	28
Taulukko 2.	Ensimmäisen ja toisen aineistonkeruuvaiheen välisenä aikana kuolleet, leskeytyneet, eronneet ja osoitteenluovutuskiellon tehneet	28
Taulukko 3.	Liiton laadun osatekijöiden toistokertoimet (Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin) naisilla (n = 123-129) ja miehillä (n = 109-111)	40

1 Lesket parisuhdekentällä

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan leskeytyneiden henkilöiden keski-ässä tai myöhemmällä iällä solmimia uusia avioliittoja; avioitumiseen vaikuttaneita tekijöitä, uuden parisuhteen laatua ja sen muutosta liiton alkutaipaleella. Kiinnostus keski-ikäisten ja vanhempien ihmisten perhe-elämän tutkimiseen alkoi kasvaa voimakkaasti 1980-luvulla (Brubaker 1990). Aiemmin elämän viimeinen kolmannes oli kärsinyt ensimmäisen kolmanneksen kustannuksella, kun tutkimusresurssit oli suunnattu esimerkiksi parinvalinnan ja avioliiton alkuvaiheen tarkastelemiseen (Streib ja Beck 1980). Rakkaustutkijatkin ovat tyypillisesti olleet kiinnostuneempia nuorista kuin ikääntyvistä (Reeder 1996). Bernard (1956) kiinnitti tähän huomiota jo 1950-luvulla, jolloin hän totesi keski-ikäisten romansseja paheksutun 'viime aikoihin' saakka. Kypsää ikää elävien ihmisten rakastumista oli Bernardin (1956) mukaan pidetty tarpeellisena selittää jopa psykiatrisesta näkökulmasta.

1990-luvulla keski-ikäisten ja vanhempien ihmisten perheitä tarkasteleva tutkimus nousi Allenin ym. (2000) mukaan kukoistukseensa. Aihe on kiinnostanut useiden tieteenalan tutkijoita, muun muassa sosiologeja, sosiaalityön tutkijoita, gerontologeja, terveystieteilijöitä, perhehistorioitsijoita, perhetutkijoita ja psykologeja. Leskeytyneiden myöhemmän iän uusia parisuhteita tarkastelevaa tutkimusta lukiessa havaitsee kuitenkin nopeasti eri tutkijoiden nostavan esiin aihepiiriä kohtaan osoitetun kiinnostuksen niukkuuden. Muun muassa Moss ja Moss (1996) arvioivat sen liittyvän virallisten liittojen harvinaisuuteen, mutta myös ikärasismiin, jolloin aihe on katsottu sosiaalisesti vähemmän merkitykselliseksi. Uudelleen avioitumisen tutkiminen onkin keskittynyt pääasiassa eronneiden, nuorempien henkilöiden uusien liittojen ja niiden myötä muodostuneiden uusperheiden tarkasteluun (Moss ja Moss 1996, Shriner 2009). Aiemmissä, pääasiassa ulkomaisissa tutkimuksissa on tarkasteltu jonkin verran leskeytymisen jälkeisen avioitumisen todennäköisyyttä, liiton solmimiseen yhteydessä olevia tekijöitä, avioitumismotiiveja sekä syitä, miksi liittoa ei haluta solmia. Siitä, millaisia ovat uuden liiton erityispiirteet, millainen arjen dynamiikka näitä liittoja luonnehtii sekä millainen on liiton laatu ja sen tekijät, on vähemmän tietoa (Steiz ja Welker 1990). Myöhemmän iän uusien liittojen kulun muotoutumista kuvaavia seurantoja ei ilmeisesti ole tehty lainkaan.

Suomessa kiinnostus aihepiiriin on ollut kansainvälistä tasoa vähäisempää, eikä suomalaisten leskien uusista avioliitoista tai muista parisuhteista ole juurikaan tie-

toa. Olemassa oleva tieto näyttää syntyneen yhtäältä leskeytymistä tarkastelevan tutkimuksen ohessa (Tuominen 1988, 1994, Lakkala 2001¹, Tapanila 2009) ja toisaalta ikääntyvien rakkautta ja rakastumista käsittelevässä tutkimuksessa (Kyrö 2004², Määttä 2005). Tuoreimmassa ikääntyvien parisuhteita tarkastelevassa diskurssianalyttisessä tutkimuksessa Lumme-Sandt ja Uotila (painossa) havaitsivat, että ET-lehdessä³ ikääntyvien parisuhteita käsittelevien artikkelien määrä lisääntyi ja monipuolistui nopeasti 2000-luvulla. 1980-luvulla aihepiiriä ei lehdessä käsitelty lainkaan ja seuraavan vuosikymmenen harvoissa artikkeleissa tarkasteltiin pääosin leskeyttä. Lumme-Sandin ja Uotilan (painossa) analysoimissa, vuosien 2006-2008 artikkeleissa, teemat painottuivat selkeästi uusiin parisuhteisiin ja pitkiin avioliittoihin.

Eliniän piteneminen, parempi terveys ja hyvä taloudellinen tilanne ovat tekijöitä, joiden myötävaikutuksella uusia suhteita solmitaan enenevästi. Toisaalta myös kulttuurinen muutos, avioerojen ja peräkkäissuhteisuuden yleistymisen ovat heikentäneet yhden elämänmittaisen liiton ihannetta tasoittaen näin uutta parisuhdetta toivovien leskien tietä (Haavio-Mannila ja Kontula 2001, Wu ja Schimmele 2005, Aber Schlesinger ja Schlesinger 2009). Pari- ja perhesuhteiden moninaistuksessa siis myös sukupolvien vanhemmassa päässä myöhemmän iän parisuhteiden ymmärtämisen on arvioitu tulevan yhä tärkeämmäksi (Carr 2004, Sassler 2010).⁴ Myöhemmän iän parisuhteiden tutkimus meillä on tarpeellista siksikin, että Suomessa ei ole ikääntyville suunnattua perhetyötä, eikä nykyisten resurssien puitteissa pystyttyä paneutumaan ikääntyvien pari- ja perhesuhteiden pulmiin (Suomi 2003).

1.1 LESKEYTYMINEN ELÄMÄNMUUTOKSENA

Tuomisen (1994) mukaan leskeytymistä ei ollut juurikaan tutkittu sosiaalitieteissä ennen 1970-lukua, jolloin pääasiassa Yhdysvalloissa eri tieteenaloilla kiinnostuttiin aiheesta. Leskeytymisen ja myöhemmän iän perhe-elämän tutkimisesta alettiin siis kiinnostua kutakuinkin samaan aikaan. Leskeytymiseen erottamattomasti liittyvä ajatus kuolemasta selittää Tuomisen (1994) mukaan sitä, miksi aiheet kartettiin pitkään. Sittemmin aiheet on tutkittu useista näkökulmista. Tutkimuksissa on pidetty tärkeänä hankkia tietoa lesken surusta (esim. Erjanti 1999, Kaunonen ym.

---

¹ Lakkalan ja Tapanilan työt ovat pro gradu -tutkielmia.

² Kyrön työ on pro gradu -tutkielma.

³ ET-lehteä esitellään seuraavasti: "ET-lehti tuntee aikuisen lukijan odotukset. Se kannustaa nauttimaan elämästä ja tarjoaa uusia mahdollisuuksia. Upeat haastattelut, todellisten ihmisten tarinat ja runsaat lukujutut kiehtovat ja antavat näköalaa. Terveys ja hyvinvointi, vapaa-aika, kiehtovat matkakohteet, nautittava ruoka, mukava muoti - lähtökohtana on aina varttuneempi lukija." (<http://asiakaspalvelu.sanomamagazines.fi/tilaus/?lehti=ET>).

⁴ Yhdysvalloissa julkaistava keskeinen avioliittoa ja perhettä tarkasteleva tieteellinen aikakauslehti, *Journal of Marriage and Family*, ei kuitenkaan alkaneella vuosikymmenellä näytä jatkavan vuodesta 1971 (Troll 1971) alkanutta perinnettä julkaista edellisen vuosikymmenen kattavaa ikääntyvien perhe-elämän tutkimusta esittelevää katsausta. Tällä vuosikymmenellä *Journal of Marriage and Family* -lehdessä ikääntyvien parisuhteita tarkastelevia tutkimuksia esiteltiin lyhyesti kahdessa katsauksessa, Sweeneyn (2010) uudelleen avioitumista ja uusperheitä tarkastelevassa artikkelissa, kuten vuosikymmen aikaisemminkin (Coleman ym. 2000) sekä Sasslerin (2010) parisuhteita elämänkulun viitekehyksessä tarkastelevassa artikkelissa. Kun esimerkiksi *Ageing International* -lehti julkaisi vuonna 2002 yksinomaan myöhemmän iän uusia parisuhteita tarkastelevan teemanumeron, ei ainakaan tämän aihepiirin osalta voida puhua kiinnostuksen hiipumisesta.

2000), siitä selviytymisestä (Kaunonen ym. 1996, Kaunonen ym. 1999) ja leskeyteen sopeutumisesta (Bankoff 1983, Silverman 1987). On tarkasteltu myös leskien psyykkistä (Wilcox ym. 2003) ja fyysistä terveyttä (Hokkanen ja Jylhä 1994, Wilcox ym. 2003), leskeytymisen jälkeistä riskiä joutua pitkäaikaiseen laitoshoitoon (Nihtilä ja Martikainen 2008), kuolleisuutta (Martikainen ja Valkonen 1996), taloudellista tilannetta (Smith ja Zick 1986, Zick ja Smith 1988, Hyrkkänen 1992) sekä perhesuhteita ja sosiaalisia suhteita (Morgan 1984, Antonucci ym. 2001).

Tuomisen (1994) laajassa suomalaistutkimuksessa tarkasteltiin leskeksi jäämisen taloudellisia, terveydellisiä ja sosiaalisia vaikutuksia, leskeyteen sopeutumista sekä sivuttiin leskien uudelleenavioitumista ja avoliittoistumista. Tutkimuksessa hyödynnettiin rekisteritietoja ja haastateltiin yli 2800 vuonna 1980 leskeytynyttä henkilöä, kun puolison kuolemasta oli kulunut neljä vuotta. Osallistuneista 80 prosenttia oli naisia, jotka olivat keskimäärin 60-vuotiaita ja miehet 62-vuotiaita. Avioliiton aikainen tulotaso aleni viidenneksellä perheistä leskeytymisen seurauksena. Terveyteen leskeytyminen vaikutti haitallisesti ja naisilla vaikutukset olivat pidempikestoisia kuin miehillä. Sosiaalisen elämän uudelleen muotoutuminen oli puolestaan pulmallisempi asia miehille, eritoten vanhoille miehille. Miltei viidennes tutkimukseen osallistuneista oli sopeutunut leskeyteen huonosti. Mastekaasan (1994) tutkimuksessa havaittiin, että vaikka puolison menettäminen oli yhteydessä huomattavaan subjektiivisen hyvinvoinnin vähenemiseen, se oli väliaikaista. Jo kolmen vuoden kuluttua leskeytymisestä koettu hyvinvointi vastasi kutakuinkin naimisissa olevien henkilöiden hyvinvointia.

1.2 KETKÄ AVIOITUVAT? EI PUOLISOA IKÄÄNTYVILLE NAISILLE EIKÄ KÖYHILLE IKÄÄNTYVILLE MIEHILLE

Vaikka leskeytyminen koskettaa erityisesti naisia, miesleskien uudelleen avioituminen on todennäköisempää kuin naisten (ks. esim. Bowers ja Bahr 1989⁵, Tuominen 1994, Wu 1995). Miehet myös avioituvat leskeytymisensä jälkeen nopeammin kuin naiset (Cleveland ja Gianturco 1976, Wu 1995). Mies- ja naisleskien uudelleenavioitumisen eroa on selitetty sillä, että naisilla on pienempi "valikoima" mahdollisia avioikumppaneita, koska naisten elinikä on pidempi kuin miesten ja naisille on kulttuurisesti torjutumpaa avioitua itseä nuoremman miehen kanssa kuin päinvastoin (esim. Zick ja Smith 1988, Arber ja Ginn 1991). Todennäköisyys uuden avioliiton solmimiseen pienenee iän myötä sekä naisilla että miehillä, mutta naisilla vielä miehiä voimakkaammin (Cleveland ja Gianturco 1976, Tuominen 1988, 1994, Wu 1995). Lisäksi uuden liiton todennäköisyys on sitä pienempi, mitä kauemmin leskeytymisestä on kulunut (Tuominen 1994). Smith ym. (1991) tosin täsmentävät, että sosiaalisten normien määrittämän suruajan jälkeen avioliittoja solmitaan ensin enenevästi, ja vasta sitten avioituvuus alkaa laskea. Smith ym. (1991) sekä Wu (1995) ovat tutkineet iän ja sukupuolen lisäksi koulutustason yhteyttä uudelleen avioitumisen todennäköisyyteen (ks. Pankarinkangas 2004).

---

⁵ Bowersin ja Bahrin (1989) havaintojen mukaan ainakin Yhdysvalloissa alle 30-vuotiaana leskeytyneiden miesten ja naisten uudelleen avioituminen vaikuttaisi pienellä varauksella kuitenkin olevan yhtä todennäköistä.

Haavio-Mannila ja Kontula (2001) raportoivat meillä esiintyneen trendin, jossa vanhemmalla iällä käytetään yhä enemmän hyväksi toisia mahdollisuuksia parisuh-teisiin ja uusperheisiin. 50-vuotiaiden ja vanhempien leskien solmimien virallisten liittojen määrässä ei meillä kuitenkaan näy noin kahdenkymmenen vuoden aikana vahvaa trendiä suuntaan taikka toiseen: määrät ovat vaihdelleet vuoden 1989 368:n ja huippuvuoden 2004 636:n liiton välillä (Väestörakenne ja väestönmuutokset 1987, Väestönmuutokset 1989, 1991-2004). Hollantilaiset de Jong Gierveld ja Peeters (2003) arvioivatkin perinteisten arvojen heikkenemisen ilmenevän siten, että ikääntyvät valitsevat uudeksi parisuhdemuodoksi pikemminkin ei-traditionaaliset parisuh-teet kuin virallisen liiton. Tuomisen (1988, 1994) tutkimuksessa vain yksi prosentti 50-vuotiaista ja sitä vanhemmista naisleskistä oli solminut uuden avioliiton, kun leskeytymisestä oli kulunut nelisen vuotta. 65-vuotiaista ja vanhemmista naisista yksikään ei ollut uudessa avo- tai avioliitossa. Vastaavanikäisillä miesleskillä parisuh-teet olivat yleisempiä kuin naisilla. 75-vuotiaista ja vanhemmista miehistäkin neljä prosenttia oli avioliitossa ja yksi prosentti oli solminut avioliiton. Naisten uusien avio-liittojen vähäisyys liittyi Tuomisen arvion mukaan osaksi siihen, että avioituttaessa olisi menetetty oikeus leskeneläkkeeseen. Nykyisin Kansaneläkelaitoksen maksama leskeneläke lakkaa, jos avioliitto solmitaan ennen kuin leski on täyttänyt 50 vuotta ja avo- tai avioliiton solminut saa hieman pienempää eläkettä kuin 'yksinäinen' leski (Leskeneläke).

1.3 PIDÄTTYVYYDESTÄ SOPIMUSMORAALIIN - PARISUHDE, SEKSUAALISUUS JA SUKUPOLVET

Uusien avioliittojen solmimiseen vaikuttavat edellä kuvattujen demografisten tekijöiden ohella myös kulttuuriset oletukset siitä, millaisia parisuh-teita missäkin iässä ja perhevaiheessa pidetään suotavina (Davidson ja Fennell 2002). Bernard (1956) totesi jo yli puoli vuosisataa sitten leskeytyneiden uusien avioliittojen solmimisen olleen pitkään institutionaalisen kontrollin alaisena. Äärimmillään uudelleen avioituminen oli saatettu ankarasti kieltää joko uskonnollisin tai romanttisin perustein, mutta toisaalta leskeytymistä oli voinut seurata pakkoavioliitto. Joissakin kulttuureissa oli vieläpä tarkkaan säädetty se, kenen kanssa lesken oli avioituttava. Nykyisin monissa osissa Aasiaa uudelleen avioitumiseen suhtaudutaan usein kielteisesti ja leskeytynyt sulautetaan suvun talouteen (Mehta 2002).

Länsimaissa seksuaalielämän ihanteena on ollut yksi elämänmittainen avio-liitto, joka on perinteisten uskonnollisten arvojen mukaisesti yhdistetty suvunjat-kamiseen (Haavio-Mannila ja Kontula 2001). Tällaisen absoluuttiseen sukupuolimoraaliin (Nieminen 1951) perustuvan näkemyksen mukaan myöhemmällä iällä uudelleen avioituminen on siten menettänyt perimmäisen merkityksensä, ainakin naisilla. Seksuaaliset toimintamallit eriytyvät iän ohella sukupuolen mukaan ja erityisesti naisten onkin edellytetty pidättäytyvän uudesta avioliitosta (Travis 1987, Haavio-Mannila ja Kontula 2001, Kontula 2003). Meillä tämä näytti korostuvan erityisesti Talvisodassa miehensä menettäneiden suomalaisnaisten elämässä. Heidän odotettiin elävän sankarivainajan muistolle ja lapsilleen ja yhteisö myös valvoi tä-

män velvoitteen toteutumista. (Kansakunnan lesket – sotalesket.) Toisaalta ainakin yhdysvaltalaisessa kulttuurissa avioliittoa on pidetty naiselle leskeyteen verrattuna ”ihanteellisena tilana” ja uskottu, että suurin osa naisleskistä avioituisi, jos siihen olisi mahdollisuus (Gentry ja Shulman 1988, 196). Oman lisänsä kulttuuriseen kuvastoon tuo vielä miehiä viehättämään pyrkivä ”iloinen leski” (Lopata 1996a). Esimerkiksi Lakkalan (2001) tutkielmassa leskinaisten naispuoliset tuttavat saattoivat pyrkiä varjelemaan miehiään lesken kuvitelluilta viettelysiltä. Hän havaitsi, että leskinaisten sosiaalista elämää valvottiin tiiviisti.

Määtä (2005) mukaan juuri seksuaalisuus on hämmentävin piirre ikääntyvien uusissa liitoissa. Hän havaitsi, että ikääntyville rakastavaisille saatettiin nauraa, he saattoivat kokea olevansa häpeäksi perheellensä tai toisaalta joutua ikäovereidensa kateuden kohteeksi. Tämän vuoksi uusi suhde saatettiin salata. Ikääntyvien ja ikääntyneiden seksuaalisuus nähdään osaksi vieläkin erilaisena kuin nuorempien, ja äärimmillään vanhoja ihmisiä pidetään sukupuolettomina ja seksuaalisen kiinnostuksensa menettäneinä (Lopata 1996a, Davidson ja Fennell 2002, Määttä 2005). Tällaiset käsitykset saattavat estää ihmisiä solmimasta uusia parisuhteita myöhemmällä iällä. Tieteellisessä tutkimuksessa tämä on konkretisoitunut siten, että seksuaalisuutta tarkastellessa yläikärajaksi on saatettu asettaa 60 vuotta tai rajattu pois vieläkin nuoremmat henkilöt, ikään kuin vanhempien henkilöiden seksuaalikäyttäytyminen olisi vähemmän kiinnostavaa tai vakavasti otettavaa (Davidson ja Fennell 2002, Gott ja Hinchliff 2003, DeLamater ja Moorman 2007).

Haavio-Mannilan ja Kontulan Suomalainen seksi –tutkimuksen mukaan meillä suhtaudutaan kuitenkin sallivasti ikääntyneiden seksuaalikokemuksiin. Vastaajista 85 prosenttia torjui väittämän ”vanhusten ei mielestäni pitäisi solmia seksuaalisuhteita” ja vanhemmista, 55-74 –vuotiaistakin kolme neljästä suhtautui vanhusten seksuaalisuhteisiin myönteisesti. (Kontula 2003.) Ristiriitaa edellä kuvattuun voi selittää niin sanottu periaatteessa-logiikka, jonka mukaan ikääntyneiden seksuaalisuhteet hyväksytään niin kauan kuin kysymys ei ole esimerkiksi omasta äidistä, isästä, isovanhemmista tai muista lähipiiriin kuuluvista (Tolkki-Nikkonen 1990).

Vanheneminen itsessään ei Paunosen ja Häggman-Laitilan (1990) sekä Kontulan (2003) mukaan johda seksuaalisen kiinnostuksen menetykseen tai estä seksuaalielämästä nauttimisesta, eikä läheisyyden, hellyyden ja kiintymyksen kaipuu häviää myöhemmällä iälläkään (Travis 1987, Bernardes 1997). Kontulan (2003, 234, ks. myös Gott ja Hinchliff 2003) mukaan ”ikäntyminen voi merkitä seksuaaliasioissa myös uutta kevättä”. Tavallista kuitenkin on, että seksuaaliset aktiviteetit vähenevät ihmisen ikääntyessä (Haavio-Mannila ja Kontula 2007). Uudelleen avioitumisen kontekstissa tästä ei kuitenkaan tiedetä paljonkaan, koska vaikka kysymyksessä onkin ikääntyvä pari, elävät he usein intohimoista parisuhteen alkuvaihetta (Dupuis 2009).

Normatiiviset odotukset ovat kuitenkin väljentyneet ja ihmiset voivat vapaammin valita elämäntapansa (Haavio-Mannila ja Kontula 2001, de Jong Gierveld 2004). Yksilön hyvinvoinnin kannalta kulttuuriset odotukset nousevat tärkeiksi silloin, jos esimerkiksi yksinäisyydestä huolimatta koetaan, ettei uuden kumppanin löytäminen ole sopivaa. Routasalon ja Pitkälän (2003) katsauksessa yksinäisyyden todettiin liittyvän kielteisesti niin fyysiseen terveyteen kuin psyykkiseen hyvinvointiinkin ja leskeytymisen olevan selvä yksinäisyyden tekijä. Uudelleen avioitumisen puoles-

taan havaittiin Burksin ym. (1988) pitkittäistutkimuksessa tuoneen monia myönteisiä muutoksia 50-vuotiaiden ja vanhempien leskeytyneiden (n = 15) elämään, verrattuna ei-avioituneiden leskien (n =15) elämäntilanteeseen.

Karisto (2003, 73) arvioikin, että Suomessa suuriin ikäluokkiin kuuluvat lienee ”ensimmäinen sukupolvi, joka ei vanhetessaankaan alistu sukupuolettomaan vanhuuteen, vaan vaatii tulla kohdelluksi miehinä ja naisina”. Kontula (2003) ennakoii, että ikääntyvien ja ikääntyneiden odotukset seksuaalivallankumouksen ja -hoitojen suhteen tulevat voimistumaan, kun seksuaalivallankumouksen kokeneet suuret ikäluokat saavuttavat eläkeiän. Seksuaalivallankumouksen sukupolven Haavio-Mannila ja Kontula (2001) katsovat kuuluvan vuosina 1937-1956 syntyneet. Tätä edeltävää sukupolvea, vuosina 1917-1936 syntyneitä, he nimittävät seksuaalisen pidättyvyyden polveksi. Omaan tutkimukseeni osallistuneet henkilöt ovat syntyneet vuosina 1918-1953 eli vanhimmat heistä kuuluvat pidättyvyyden, ja nuorimmat seksuaalivallankumouksen polveen. He ovat kasvaneet naisiksi ja miehiksi sekä puolisoiksi toisenlaisessa yhteiskunnassa kuin millaisessa he ovat solmineet uuden avioliittonsa.

Pidättyvyyden sukupolven nuoruudessa seksuaalisuutta luonnehti salamyhkäisyys, raskauden pelko ja seksuaalinen käyttäytyminen oli tarkassa valvonnassa, tosin miehille sallittiin suurempia vapauksia kuin naisille. Seksuaalisen vallankumouksen polvi puolestaan halusi irtautua menneestä, vapautua seksuaalisesti ja nostaa seksuaalisuuteen liittyviä teemoja reilusti esille valistuksen keinoin. Uusien ehkäisymenetelmien myötä seksielämää oli mahdollista vapauttaa myös raskaudenpelosta. Tähän seksuaalisukupolven kuuluvilla yleistyivät avioliittoa edeltävät, sen ulkopuoliset ja eron jälkeen solmitut uudet avioliitot. Seksuaalivallankumouksen jälkeisenä aikana, vuosina 1957-1980 syntyneet kuuluvat tasa-arvoistuvaan sukupolveen. Tasa-arvoistuvassa polvessa naisten ja miesten väliset erot kaventuivat. Seksuaalinen käyttäytyminen koettiin yhä enemmän yksilöiden henkilökohtaiseen päätävältään kuuluvaksi asiaksi ja parisuhteeseen sitoutuminen olemuksellisesti kahden ihmisen väliseksi vastavuoroiseksi sopimukseksi, joka on voimassa niin kauan kun se tyydyttää molempia osapuolia (Giddens 1992, ns. puhtaat suhteet). Jos sopimusta rikottiin tai parisuhdetta ei koettu enää tyydyttävänä, avioero katsottiin hyväksyttäväksi ratkaisuksi. Avioeron saaminen helpottui 1980-luvun lopulta lähtien. Avioliittoon sitoutuvasta sukupuolimoraalista tai absoluuttisesta seksuaalimoraalista, kuten Nieminen (1951) asian ilmaisi, on siis siirrytty ensin seksuaalioikeuksien ja seksuaalisen itsemääräämisen korostamiseen eli relatiiviseen seksuaalimoraaliin, jonka jälkeen parisuhteiden perustana on yhä useammin alettu pitää sopimusmoraalia. Tällöin parisuhdetta ei sido avioliiton juridiikka, vaan sopimus on parisuhteen osapuolten välinen. (Nieminen 1951, Haavio-Mannila ja Kontula 2001.)

Avoliitot yleistyivät 1970-luvulla (Kontula 1993). Ritamies ja Miettinen (1996) tarkastelivat avioliiton merkitystä ja sen muutosta eri-ikäisten suomalaisnaisten kokemana. Tutkimuksen vanhimmat naiset olivat syntyneet vuosina 1938-44, keskimmäinen ryhmä vuosina 1950-54 ja nuorin ryhmä vuosina 1965-67. Vaikka kaksi ensimmäistä ryhmää kuuluvatkin samaan, seksuaalivallankumouksen polveen, painottui avioliiton merkitys näiden eri vuosikymmeninä syntyneiden naisten kokemana eri tavoin. Vanhimmille naisille avioliitto merkitsi pääasiassa sitoutumista edellyttävää esi- tai koeavioliittoa, kun keskimmäisen ikäryhmän naisista näin ajatteli

vain kaksi kolmesta. Nuorimmista, tasa-arvoistuvaan polveen kuuluvista naisista, enää kolmannes koki avoliiton pysyväksi, viidennekselle se oli tilapäinen ja yhdelle kymmenestä vapaa liitto.

Marin (2008) on havainnut, että ikääntyvät ja ikääntyneet ovat meillä alkaneet solmia uusia parisuhteita, joita Kontula (2008) nimittää erillissuhteiksi ja joista kansainvälisessä kirjallisuudessa puhutaan LAT-suhteina⁶. Erillissuhteella Kontula (2008) tarkoittaa vakiintunutta parisuhdetta, joka on avoliiton kaltainen, mutta osapuolet eivät kuitenkaan elä virallisesti yhteistaloudessa. Marin (2008) kuvaa näitä suhteita avoliittoina, joissa asutaan vuorotellen kummankin kodissa. Näin siis liberalistinen ajattelumalli (vs. familistinen ajattelumalli) on alkanut näkyvä myös ikääntyvien ja ikääntyneiden suomalaisten elämässä. Kontulan (2008) tutkimuksessa 50-vuotiaista ja sitä vanhemmista naisista 7-18 prosenttia ja miehistä 13-16 prosenttia eli avoliitossa tai erillissuhteessa.⁷ Tapanilan (2009) pro gradu -tutkielmaan osallistuneista (N=195) 62-66 -vuotiaista naisleskistä yksi kuudesta eli LAT-suhteessa, kun kymmenen vuotta vanhemmilla miesystävä oli vain noin kolmella prosentilla.

Onko kuitenkin käymässä niin, että sallivuuden lisääntyminen on ainakin josain määrin näennäistä ja mediassa ruokitaan kuvaa jälleen yhdestä ”oikeanlaisesta” tavasta elää myöhempiä vuosiaan. Tällaisesta kehityksestä viitteitä ovat havainneet Lumme-Sandt ja Uotila (painossa). Heidän analyysissään jo edellä kuvatussa ikääntyville suunnatussa ET-lehdessä dominoiva diskurssi näytti puoltavan ikääntyvänäkin parisuhteessa elämistä. Leskiä ja sinkkuja kuvataan vaillinaisiksi ja lehtiartikkelit näyttävät luovan kuvaa yksin elävistä ikääntyvistä onnettomina ja jopa epäonnistuneina. Lisäksi Lumme-Sandt ja Uotila (painossa) huomauttavat, että niin tärkeää kuin seksin esilläolo ikääntyville suunnatuissa lehdissä onkin, voi seksin korostaminen kaiken ikäisten oikeutena ja elämään kuuluvana asiana tuottaa käsityksen, että seksi on *pakollista* kaiken ikäisille. Gott ja Hinchliff (2003) kiinnittivät jo vuosituhannen alkupuolella huomiota myyttiin, jonka mukaan seksi olisi välttämätön osa hyvää ikääntymistä. Lumme-Sandin ja Uotilan (2011) analyysistä välittyvä ihanteellinen tapa elää nykyculttuurissa onnistunutta kolmatta ikää on sisällöltään siis hyvin toisenlainen kuin aiemmin.

Edellä on hahmoteltu sitä, millainen on ollut lesken asema parisuhdekentällä ennen ja nyt. Työn alkuvaiheessa aihepiiriä tarkastelevat keskeiset aiemmat tutkimukset koottiin katsausartikkeliksi (Pankarinkangas 2004), joka sisältyy myös tähän väitöskirjaan. Näitä tutkimuksia tarkasteltiin myös väitöskirjan kolmessa empiriseen aineistoon perustuvassa artikkelissa. Seuraavassa luvussa paneudutaankin tutkimuksen ydinteemoihin, eli leskien avioitumismotiiveihin ja avioitumis päätökseen liittyneisiin epäröinnin syihin, sekä luvussa kolme uuden liiton laatuun ja pysyvyyteen tarkastellen aihepiirin päälinjoja sekä täydentäen kuvaa uusimmalla tutkimuksella. Suomalaisen tutkimuksen niukkuuden vuoksi näitä teemoja tarkastellaan pääosin ulkomaisen ja erityisesti yhdysvaltalaisen ja kanadalaisen tutki-

---

⁶ Lyhenne LAT tulee sanoista Living Apart Together (ks. esim. Levin ja Trost 1999).

⁷ 50-59 -vuotiaat miehet: 16 %, naiset: 18 %, 60-69 -vuotiaat miehet: 14 %, naiset 13 %, 70-vuotiaat ja vanhemmat miehet: 13 %, naiset 7 %.

joiden tulosten perusteella.⁸ Myöhemmällä iällä solmittujen uusien parisuhteiden laadun kulkua tarkastelevia seurantatutkimuksia ei ilmeisesti ole tehty. Sen vuoksi aihetta käsitellään tässä nuorempien henkilöiden sekä ensimmäisen että eron jälkeen solmitun uuden liiton näkökulmasta.

Luvussa 4 kuvataan tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusta virittäneet kysymykset. Seuraavassa luvussa esitellään aineistonkeruun lähtökohdat, menetelmä sekä keruun vaiheet, ja kuvaillaan tutkimukseen osallistuneita henkilöitä ja katoa sekä aineiston analyysi. Luvussa 6 raportoidaan keskeiset tulokset ja viimeisessä, pohdinta-luvussa tarkastellaan keskeisiä tuloksia sisällöllisesti ja metodologisesti. Tässä viimeisessä luvussa myös päästetään ääneen tutkimukseen osallistuneet tarkastelemalla vapaasti tuotettuja ajatuksia siitä, mikä tekisi leskeytymisen jälkeen keski-iässä tai myöhemmällä iällä solmitusta uudesta avioliitosta onnistuneen.

---

⁸ Myöskään pohjoismaisilla kielillä tai saksaksi aihepiirin kannalta relevanttia tutkimusta ei löytynyt. Israelilainen Rothstein (1996) on laatinut ikääntyvien uusia avioliittoja tarkastelevan opinnäytetyön, hepreaksi.

2 Rakkautta, kumppanuutta, hoivaa vai vaivaa?

Uudelleen avioitumisen päämotiivit liittyvät kumppanuuden kaipuuseen ja puolisoitten väliseen tunnesiteeseen, mutta epäröinnin syiden kirjo on laajempi. Yksilön kokemat avioitumisen esteet tai epäröinnin syyt kertovat osaltaan myös yleisemmästä, kulttuurisesta kontekstista, jossa avioitumispäätös muotoutuu. Tutkimukseeni osallistuneista kaikki ovat avioituneet uudelleen, joten epäröintiä aiheuttaneet tekijät eivät ole osoittautuneet ylittämättömiksi. Heidänkin epäröintinsä syitä ja niiden merkitystä liitolle on kuitenkin kiinnostavaa tarkastella avioitumismotiivien ohella, koska ne antavat viitteitä siitä, miksi suomalaiset leskeytyneet henkilöt kenties pidättäytyvät uuden liiton solmimisesta ja kuinka syyt suhteutuvat erilaisissa kulttuurisissa ja ajallisissa konteksteissa havaittuihin epäröintitekijöihin. Aihepiiriä tarkastellaan artikkelissa Toistamiseen: "Tahdon". Leskien avioitumismotiivit ja epäröinnin syyt (Pankarinkangas 2007).

2.1 MIKSI EI UDELLEEN AVIOON?

Näyttää siltä, että uusi avioliitto tai parisuhde houkuttelee vähemmän leskinaisia kuin miehiä (Vinick 1977, 1978, Davidson 2001, 2002, van den Hoonaard 2002), mikä selittänee demografisten ja kulttuuristen tekijöiden ohella eroa miesten ja naisten uudelleen avioitumisessa. Carr (2004) kuitenkin arvioi, että sukupuolieroa uudelleenavioitumiskiinnostuksessa on liioiteltu, koska sosiaalisen tuen merkitystä ei ole huomioitu. Leskien naisenemmistö tarjoaa naisille sosiaalisen yhteisön, jollaiseen mieslesket eivät useinkaan voi tukeutua. Miehillä ei myöskään välttämättä ole sellaisia läheisiä miesystäviä, joiden kanssa elämää voisi syvällisesti yhdessä jakaa. Lisäksi aviopuolisoista nainen on usein rakentanut ja ylläpitänyt ystävyys- ja sukulaisuussuhteita, ja mikäli mies eläkkeelle siirtymisen yhteydessä on menettänyt myös tiiviit yhteydet työtovereihin, saattaa mies leskeytymisen myötä jäädä sosiaalisesti "tyhjän päälle". (Connidis 1989.) Carrin tulos sosiaalisen tuen merkityksestä on siis tärkeä, mutta kuinka suuri osa leskimiehistä saa riittävästi sosiaalista tukea?

Brittiläisen Davidsonin (2001, 2002) haastattelemia naimahaluttomia miesleskiä luonnehti korkea ikä ja huono terveys, mutta naimahaluttomat naiset eivät erottuneet iän tai terveydentilan perusteella. Toisaalta Talbottin (1998) ikäänntyvien nais-

leskien uudelleen avioitumisasenteita tarkastelleessa tutkimuksessa havainto iän ja terveyden yhteydestä avioitumiskiinnostukseen soveltui kuitenkin myös naisiin. Myös muissa tutkimuksissa (esim. Gentry ja Shulman 1988, DiGiulio 1989, Moorman ym. 2006) on havaittu, että vanhemmat naiset ovat vähemmän kiinnostuneita uudesta liitosta.

Tulokset naisten iän ja terveydentilan liitynnästä avioitumiskiinnostukseen eivät ole siis aivan johdonmukaisia, mutta Davidsonin (2001, 2002) havaintojen mukaan keskeisiä ovatkin toisentyypiset tekijät. Hänen mukaansa naiset hylkäävät uuden liiton miehiä todennäköisemmin siksi, että arvostavat itsenäisyyttään. Useimmin naiset toivat esiin, etteivät halua ryhtyä huolehtimaan uudesta miehestä. He eivät suhtautuneet vastahakoisesti vain mahdollisuuteen joutua sairaan puolison hoitajaksi (ks. myös Lopata 1987), vaan myös päivittäiseen kodinhoitoon sitoutumiseen (ks. myös Lopata 1996a, van den Hoonard 2002). He haluavat välttää niin sanotun kotirouvan investoinnin uudistamisen ("homemaker's investments", Howard ja Hollander 1997, eli esimerkiksi uuden puolison mieltymisten opettelun, molempien perhesuhteiden vaalimisen), jonka siirtäminen parisuhteesta toiseen on miehen liittoon tuoman pääoman (esimerkiksi taloudelliset resurssit) siirtämistä haastavampaa (Davidson 2002). Meillä Tuomisen (1988, 1994) tutkimuksessa avoliitossa elävät naislesket perustelivat kuitenkin avioitumattomuuttaan tavallisimmin taloudellisilla tekijöillä (46 %), ja riippumattomuuden säilyttäminen oli vasta toiseksi yleisin syy (25 %). Tässä on kuitenkin huomioitava ensinnäkin se, että tulos pätee lähinnä alle 50-vuotiaisiin naisiin, koska sitä vanhemmilla naisilla avoliittoja oli niukasti. Toiseksi, edellä mainitut taloudelliset tekijät sisältävät kaksi tekijää, joista suurempi oli 27 prosentin osuudella leskeneläkkeen menettäminen avioitumisen myötä. Muita taloudellisia tekijöitä ei ollut yksilöity.

Tutkijoiden (Arber ja Ginn 1991, Tuominen 1994) mukaan miesleskistä tiedetään verraten vähän. Toisin kuin naisleskien, Davidsonin (2001, 2002) tutkimuksen miesleskien halukkuutta avioitua ei hillinnyt vapauden menettämisen uhka tai mahdollisuus joutua puolison hoitajaksi. Vaimoa kotona hoitaneet miehet saattoivat jopa kaivata tämän hoivatyön myötä muodostunutta päivärutiinia. Davidsonin (2001) tutkimuksen mieslesket eivät kokeneet vapautta leskeyden mukanaan tuomana etuna. Moni miesleski koki itse asiassa olevansa vähemmän vapaa, koska joutui itse huolehtimaan kotitöitä. Miesten kokemukset ovat kuitenkin näyttäneet myös toisenlaisessa valossa. Meillä Tuomisen (1988, 1994) mukaan avoliitossa elävien miesleskien yleisin perustelu olla avioitumatta oli riippumattomuuden säilyttäminen (29 %), tosin miltei yhtä tärkeinä pidettiin taloudellisia syitä (yhteensä 28 %⁹). Vapauden rajoittumisen mahdollisuus, "ansaan joutuminen" tai "kontrollin menettäminen suhteessa" arvelutti myös van den Hoonardin (2002, 89) haastattelemaa miesleskiä, vaikka he olivatkin naisia kiinnostuneempia uudesta avoliitosta tai parisuhteesta. Myös joillakin Aber Schlesingerin ja Schlesingerin (2009) tutkimuksen miehillä oli nopeaa sitoutumista vaativista naisista kielteisiä kokemuksia. He olivat kokeneet naisten toiminnan aggressiiviseksi ja epätoivoiseksi. Naisten innokkuus saattaa heijastaa heille heikompia avioitumismarkkinoita. Ne naiset, jotka haluavat pitää kiinni riippumat-

---

⁹ Naisista poiketen miehistä vain kolme prosenttia perusteli avioitumattomuuttaan leskeneläkkeen menettämällä ja loput 25 prosenttia muilla taloudellisilla syillä.

tomuudestaan, eivät tuo itseään ”markkinoilla” esille, mikä korosti tässä tutkimuksessa kuvaa ”miehiä saalistavista naisista”.

Yksi keskeinen, sekä naisten että miesten esiin nostama uudelleen avioitumisen este on ollut edesmenneen puolison korvaamattomuus (Davidson 2001, Määttä 2005). Meillä Kaunosen ym. (2000)¹⁰ mukaan yksinäisyyden lievittämiseksi miehet olivat kuitenkin naisia valmiimpia aloittamaan uuden parisuhteen, vaikka kokisivat, ettei uusi naisystävä voi täyttää edesmenneen puolison paikkaa. Davidsonin (2001) tutkimuksen miehilläkin parisuhteen virallistaminen tai sen harkitseminen edellytti kuitenkin rakastumista tai ”sen oikean” kohtaamista.

Kuolleen puolison korvaamattomana pitäminen ja idealisointi voi vaikeuttaa uuden suhteen syntymistä ja kehittymistä, mikäli leski konstruoi miehestään pyhimyksen tai kokee liittonsa olleen niin erinomainen (esim. Lopata 1973, 1981, 1996b: ”husband sanctification”, ks. myös Bernard 1956), ettei sen veroista ole mahdollista saavuttaa uudelleen. Edellisen liiton laadun ja uudelleenavioitumiskiinnostuksen välistä suhdetta ovat Lopatan ohella tarkastelleet muutkin tutkijat, esimerkiksi Talbott (1998), Davidson (2001, 2002) ja Carr (2004b), joista kaksi jälkimmäistä myös miesten näkökulmasta. Vain osa havainnoista on samansuuntaisia Lopatan tulosten kanssa.

Ihannekuvan rakentamiseen kytkeytyy tutkimuksissa toisinaan sivuttu sanonta: ”Naiset surevat, miehet korvaavat”, jonka myös on ajateltu osaltaan kärjistetysti selittävän sitä, että miehet avioituvat naisia yleisemmin (esim. Wu 1995, Talbott 1998, Stevens 2002, Carr 2004). Tutkimustulokset puhuvat kuitenkin sanontaa vastaan (esim. Kaunonen ym. 2000, Carr 2004). Davidson (2001, 2002) päätyi ”korvaavuuskysymyksessä” seuraavaan: naiset pitivät miestään kerta kaikkiaan korvaamattomana, kun miehet taas kokivat, että vaikka vaimo olikin korvaamaton henkilönä, voisi kuitenkin olla joku toinenkin, jota voisi rakastaa ja joka voisi täyttää kuolleen vaimon tyhjäksi jättämän roolin. Kärjistetysti voisi todeta, että naisten suhtautuminen uusiin parisuhteisiin näyttää olevan mustavalkoisempi, kaikki-tai-ei-mitään -asenne, kun miehillä voi olla eritasoisia suhteita: voidaan elää parisuhteessa ”paremman puutteessa”, suhde voidaan virallistaa, jos todella rakastutaan ja koetaan, että uusi puoliso on ”se oikea”, vaikkei uusi puoliso varsinaisesti voisikaan korvata edesmennyttä vaimoa henkilönä. Vaimon rooliin miehet ovat kuitenkin valmiita päästämään toisenkin henkilön, ja aloittamaan ikään kuin uuden elämän uuden vaimon kanssa. Naiset ehkä ennakoivat parisuhteesta koituvan etujen lisäksi myös ”vaivaa”, eivätkä naiset tästä syystä ryhdy yhtä helposti parisuhteeseen ”paremman puutteessa”? Vaikka leski ei konstruoi edesmenneestä suorastaan pyhimystä, lojaalisuus häntä kohtaan voi kuitenkin estää avioitumisen tai nostaa esiin ristiriitaisia tunteita uutta suhdetta aloittaessa tai uudelleen avioitumista harkittaessa (DiGiulio 1989, Määttä 2005).

Lisäksi lähipiirin suhtautuminen voi vaikuttaa uudelleenavioitumispäätökseen (Moss ja Moss 1980, Burks ym. 1988). McKainin (1972) tutkimuksessa haastateltiin sataa leskeytymisen jälkeen uudelleen avioitunutta paria. Miehet olivat olleet vähintään 65-vuotiaita ja naiset 60-vuotiaita avioituessaan. Naimisissa parit olivat ol-

---

¹⁰ Tutkimukseen osallistuneiden ikä vaihteli 30 ja 77 vuoden välillä keski-ikä ollessa noin 56 vuotta.

leet viisi vuotta¹¹. Tässä tutkimuksessa aikuiset lapset olivat antaneet suorimman kielteisen palautteen. McKain (1972) ei aineistonsa perusteella pystynyt vastaamaan siihen, miksi lapset suhtautuivat liittoon kielteisesti, mutta hän arvioi, että lasten vastustukseen saattaa liittyä se, että he eivät ole ajatelleet ikääntyvää vanhempansa seksuaalisessa puolisoroolissa. Toisaalta DiGiulion (1989) mukaan lapset ovat ehkä suojelunhaluisia ja haluavat varmistaa, ettei puolisoehdokas ole epäluotettava ”onnenonkija”. Kuitenkin myös lapset hyväksyivät usein uuden liiton huomattaessaan, kuinka onnelliseksi se vanhemman tekee (McKain 1972). McKain (1972) arvioikin, että henkilön kokemus syyllisyys tai epäilyt avioliiton solmimisesta saattavat paisuttaa kokemusta sosiaalisen paheksunnan määrästä. Meillä Tuomisen (1988, ks. myös Gentry ja Shulman 1988) tutkimuksessa avoliitossa elävistä leskistä kuitenkin vain prosentti, pari perusteli avioliiton hylkäämistä lasten vastustuksella. Lopatan (1996a) mukaan lapset usein vastustavat äitinsä uutta avioliittoa, mutta hyväksyvät isänsä avioitumisen. Lopata arvioi, että isän uuden vaimon arvellaan helpottavan hoivavastuuta, kun taas äidin uuden miehen vaativan äidiltä hoivaa ja huomiota. Aber Schlesingerin ja Schlesingerin (2009¹²) haastattelututkimuksessa joidenkin naisten lapset taas olivat helpottuneita siitä, että uusi puoliso otti hoivavastuuta.

Vinickin (1977, 1978) tutkimuksessa kielteistä palautetta oli saatu enemmän omalta vertaisryhmältä kuin perheeltä ja suvulta. Vinick haastatteli 24 paria, jotka olivat olleet uudelleen avioituessaan 60-84 -vuotiaita. Haastateltaessa he olivat olleet naimisissa kahdesta kuuteen vuotta. Suurin osa oli edelliseltä siviilisäädyltään leskiä, jotkut olivat eronneet. Kaikki olivat kuitenkin leskeytyneet jossakin vaiheessa elämäänsä¹³. McKainin (1972) tutkimuksen tapaan myös tässä tutkimuksessa ystävät ja alkuun kielteisesti suhtautuneet lapset kyllä ajan myötä useimmiten hyväksyivät liiton huomattuaan sen onnistuneen. Lasten kielteinen suhtautuminen liittyi lojaliteettiin kuollutta vanhempaa kohtaan. Lisäksi yli puolet Vinickin (1977) pareista oli saanut lapsiltaan ja/tai sisaruksiltaan vain myönteistä palautetta avioitumissuunnitelmistaan. Kaikki olivat saaneet tukea joltakulta. Vinickin (1977) mukaan suhtautuminen ikääntyvien uusiin liittoihin ei ole yhtä kielteistä kuin McKain (1972) esitti. Määtäkin (2005) mukaan lähi-ihmiset saattavat myös iloita yhdessä rakastuneen parin kanssa. Bulcroft ja Bulcroft (1985) havaitsivat yli 60-vuotiaiden naisten saavan ystäviltään kannustusta uudelle parisuhteelleen, mutta lisäksi uusi kumppani toi sosiaalista arvostusta. Määtäkin (2005) havaintojen mukaan suhde saattoi aiheuttaa peräti kateutta tai mustasukkaisuutta ystäväpiirissä.

Lowensteinin ja Ronin (2000) tutkimuksessa ikääntyvien uudelleen avioituneiden leskien ja heidän aikuisten lastensa väliset jännitteet kehkeytyivät pääasiassa taloudellisista syistä ja johtivat jopa vanhempien kaltoinkohteluun. Lapset olivat huolis-

---

¹¹ Hieman alle puolet osallistujista oli syntyisin muualta kuin Yhdysvalloista. Moni ei puhunut englantia sujuvasti, joten haastattelu tehtiin osaksi jollakin toisella kielellä. Suurin osa oli tullut Yhdysvaltoihin ennen ensimmäistä maailmansotaa, jolloin he olivat nuoria miehiä ja naisia. Syntymämaa oli yhteydessä liiton onnistumiseen. Slaavilaisissa maissa syntyneistä vain puolella oli onnistunut liitto. Muualla tai Yhdysvalloissa syntyneillä oli korkeampi onnistumisprosentti.

¹² Naisista neljä oli leskeytynyt ja yksi eronnut.

¹³ Kaiken kaikkiaan miehistä neljä ja naisista kuusi oli ollut naimisissa kaksi kertaa ennen nykyistä liittoa. Tyypillisesti naisten ensimmäinen liitto oli ollut lyhyt ja päätynyt avioeroon ja toinen liitto pitkä, joka oli päätynyt leskeytymiseen. Kahden miehen avioliittohistoria toisti naisten avioliittohistorian kulkua, kolmas miehistä oli leskeytynyt kahdesti ja neljäs puolestaan leskeytynyt ensimmäisestä pitkästä avioliitosta ja eronnut toisesta lyhyestä liitosta.

saan perinnöstään ja varojen jakamisesta. Taloudellisia ristiriitoja saattoi paisuttaa myös se, lapsi oli riippuvainen vanhempansa taloudellisista resursseista. Konflikteja aiheuttivat myös vanhemman syytteleminen kuolleen puolisonsa pettämisestä taikka pelko siitä, että joutuu jakamaan vanhempansa tämän uuden puolison kanssa.

Meillä Kyrön (2004) pro gradu -tutkielmassa ympäristön suhtautuminen eron tai leskeytymisen jälkeen ikääntyvänä solmittuihin uusiin parisuhteisiin oli enimmäkseen myönteinen. Tutkimukseen osallistuneet arvioivatkin, että nykyisin vanhojen ihmisten seurusteluun suhtaudutaan aiempaa sallivammin. Tutkimukseen osallistuneista suurin osa oli kuitenkin saanut kannustuksen lisäksi kielteistäkin palautetta. Kuten edellä jo todettiin, myös Kyrö (2004) havaitsi, että jos uuteen suhteeseen asennoiduttiin kielteisesti henkilön iän vuoksi, taustalla oli selkeimmin käsitys siitä, että seksuaalisuus ei sovi vanhojen ihmisten elämään. Erityisesti iäkkäät naiset asennoituivat kielteisesti uusiin suhteisiin ja varsinkin toisten naisten suhteisiin. Osa suhteen aloittaneista naisista oli, toisin kuin miehet, pohtinut itsekin uuden suhteen sopivuutta. Myös Jyrkämän (1995) mukaan miehet sallisivat itselleen avosuhteen naisia useammin.

Aivan samanlaisia parisuhteen virallistamiseen liittyviä epäröinnin syitä ovat pohtineet myös suomalaiset ikääntyvät rakastavaiset Määtä (2004) tutkimuksessa. Taloudellisista tekijöistä esiin nousi esimerkiksi epätietoisuus siitä, miten taloudellinen asema muuttuu. Parisuhteen virallistamista epäröitiin myös vapauden menettämisen tai läheisten kielteisen suhtautumisen, esimerkiksi lasten mustasukkaisuuden tai perinnön menettämisen pelon vuoksi.

Tässä luvussa esitetyt monet perustelut haastavat väitteet siitä, että suuri osa naisleskistä haluaisi avioitua uudelleen, mutta uuden aviomiehen löytäminen ”pienestä valikoimasta” on vaikeaa. Näin olikin esimerkiksi Gentryn ja Schulmanin (1988) tutkimuksessa, jossa iästä riippumatta vain kaksi prosenttia naisista oli sitä mieltä, että sopivia mahdollisia kumppaneita ei ole riittävästi.

2.2 TOISTAMISEN: TAHDON!

Mahdollisista esteistä tai epäilyksistä huolimatta osa leskistä kuitenkin solmii uuden avioliiton. Yksinäisyys ja kumppanuuden kaipuu sekä rakkaus on vahvasti liitetty uuden avioliiton toivomiseen, harkitsemiseen tai solmimiseen (McKain 1972, Vinick 1977, 1978, Gentry ym. 1987, Lopata 1996a, Davidson 2001, 2002, DeMichele 2009). Vaikka naisten ja miesten avioitumismotiiveissa ei ole havaittu kovin suuria eroja, ovat miehet kuitenkin näyttäneet korostaneen naisia hieman vahvemmin yksinäisyyttä ja kumppanuuden kaipuuta (esim. Vinick 1977, 1978, Tuominen 1994). Miesten ja naisten kokemukset yksin elämisestä näyttävätkin olevan sävyiltään osin erilaisia. Davidsonin (2001, 2002) haastattelemat miehet saattoivat kokea yksinäisyyden suorastaan sietämättömänä, kun taas suurimmalle osalle naisleskistä yksin elämisessä oli vapauden tuntua. Van den Hoonaardin (2002, 90) tutkimuksessa kuului samoja kaikuja: osa miehistä koki, ”ettei pysty elämään yksin” tai tilannetta kuvattiin ”tyhjän kodin syndroomaksi” (”the empty-house syndrome”). Naiset taas vaikuttivat myönteisesti yllättyneiltä siitä, kuinka hyvin pärjäävätään eläessään yksin. Kuten edel-

lä pohdittiin, naisilla on, toisin kuin miehillä, usein myös tukenaan muita samassa elämäntilanteessa olevia ikätovereita (Connidis 1989). Lisäksi voidaan arvioida, että miehet eivät ehkä myöskään naisista poiketen ennakoi jäävänsä leskeksi, mikä saattaa hankaloittaa sopeutumista. Elämänkumppanin menetys korostui yksinäisissä illoissa ja tyhjään kotiin palatessa myös Sankelon (2011) tuoreessa haastattelututkimuksessa, jossa hän haastatteli suomalaisia 76-93 -vuotiaita leskeksi jääneitä henkilöitä. Naisten ja miesten kokemukset eivät kuitenkaan Sankelon (2011) tutkimuksessa eriytyneet edellä kuvattujen ulkomaisten tutkimusten tapaan.

Vinickin (1977, 1978) tutkimuksen miehille myös toive huolenpidosta - kumppanuuden ohella - oli ollut tärkeää. Kolmanneksi sijoittuivat kumppanin ominaisuudet ja/tai vahvat tunteet häntä kohtaan. Naiset puolestaan korostivat kumppanuuden kaipuun jälkeen puolison henkilökohtaisia ominaisuuksia ja/tai sitä, että olivat rakastuneita. Kolmanneksi sijoittui naisten halu palata huolta pitävän vaimon rooliin ja neljänneksi tuotiin esiin taloudelliseen tilanteeseen liittyvät seikat – haluttiin esimerkiksi lopettaa työnteko (ks. myös McKain 1972, Gentry ym. 1987, Talbott 1998, DeMichele 2009). Kuten Vinickin (1977, 1978) tutkimuksessa, myös McKainin (1972) tutkimuksessa keskeisin syy solmia uusi avioliitto oli kumppanuus (älyllinen, emotionaalinen, fyysinen), jonka mainitsi melkein kolme neljänestä miehistä ja melkein kaksi kolmännestä naisista. Jotkut miehistä väittivät etsineensä taloudenhoitajaa tai kokkia. Sekä naisissa että miehissä oli myös niitä, jotka kertoivat avioituneensa, etteivät olisi taakkana lapsilleen. Varhaisemmissa yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa siis myös avioliiton perinteinen roolijako aiheutti leskeytyneen elämässä hankaluuksia. Miehet olivat tottuneet vaimojensa tuottamiin kodinhoitopalveluihin ja naiset elämään taloudellisesti puolisonsa varassa. 2000-luvulla Carr (2004) kuitenkin havaitsi, ettei sukupuolittunut työnjako puolison kuolemaan päätyneessä liitossa sinänsä vaikuttanut avioitumiskiinnostukseen miehillä eikä naisilla. Hän arvioikin, että myöhemmän iän parisuhteita toivotaan pikemminkin emotionaalisen tuen ja kumppanuuden kuin instrumentaalisen tuen ja taloudellisen vakauden vuoksi.

3 Leskien uusien avioliittojen laatu ja pysyvyys

3.1 LESKIEN UUSIEN AVIOLIITTOJEN LAATU JA SEN TEKIJÄT

Avioliiton laadun ja pysyvyyden tutkiminen ovat tyypillisiä psykologian tutkimuskohteita niin ensimmäisiä liittoja kuin uusia avioliittojakin tarkastellessa (Coleman ym. 2000, Bir-Akturk ja Fisiloglu 2009). Parisuhteen laadulla on keskeinen merkitys yksilön onnellisuuden ja koko perheen hyvinvoinnin kannalta (Perho ja Korhonen 1993, 2008, Graham ym. 2006). Vastavuoroisen rakkauden kokeminen on Davidsonin ja Fennellin (2002) mukaan yksi voimakkaimmista ja perustavimmista itsetuntoa ja identiteettiä ylläpitävistä voimista läpi elämänkulun.

Suurin osa avioliiton laatua koskevasta tutkimuksesta on kuitenkin tarkastellut pysyneitä ensiliittoja (Bir-Akturk ja Fisiloglu 2009). Kun avioliitto solmitaan myöhemmällä iällä ja usein pitkän, puolison kuolemaan päättyneen liiton jälkeen, on lähtökohta monilta osin erityinen. Näin ollen ei voida jättäytyä pelkästään nuorempien (eron jälkeen) uudelleen avioitumista tarkastelevan tutkimuksen varaan (Bogard ja Spilka 1996, Lowenstein ja Ron 1999). Useat edellä tarkastellut liiton solmimiseen liittyvät epäröinnin syyt saattavat muodostaa haasteita leskien myöhemmän iän uuden parisuhteen laadun kehittymiselle. Tällainen tekijä voi olla toisen tai molempien puolisoitten ja heidän lähipiirinsä side edesmenneeseen puolisoon (Moss ja Moss 1980, 1996, Grinwald ja Shabat 1997, Lopata 1996b), jota tarkasteltiin luvussa 2.1. Moss ja Moss (1996) katsovat leskeytyneen uuden avioliiton koostuvan dyadin sijaan triadista, liitossa poismennyt on ikään kuin kolmantena läsnä. Kahden lesken välinen uusi avioliitto sisältää vastaavasti neljä ”henkilöä”. Uuden puolison asema voikin olla haastava siinä mielessä, että ympäristö pitää lesken ensimmäistä puolisoa ”parimpana” tai uusi puoliso itse saattaa kokea olevansa vasta toiseksi paras, tunkeilija tai ulkopuolinen perheessä¹⁴. Vinick (1977) arvioi, että kuvatussa triadisuhhteessa piilevä kilpailutilanne onkin uusien liittojen mahdollinen ongelmakohta. Ronin ja Lowensteinin (1999) tutkimuksessa eräs keskeinen uuden liiton laatuun kielteisesti kytkeytyvä tekijä olivat kuolleeseen puolisoon liittyvät muistot, jotka aiheuttivat uuden parin välille jännitteitä johtaen riitoihin ja jopa kaltoinkohteluun. Uudessa avioliitossa toisen tai molempien puolisoitten entisestä puolisoista puhumista voidaankin

---

¹⁴ Bernardin (1956, 177) mukaan uuden puolison läsnäolo uudessa liitossa saattaa olla niin voimallinen, että voitaisiin puhua psykologisesti moniavioisuudesta (”psychological polygamy”).

pyrkiä minimoimaan. Moss ja Moss (1996) nimittävät tätä suojelevaksi hiljaisuudeksi. Vaitonaisuuteen on voitu päätyä siksi, että on haluttu välttää avointa vertailua. Puhuminen entisestä puolisoista voidaan tulkita myös nykyisen liiton aliarvostamiseksi. Kuolleesta saatetaan puhua pikemminkin muiden henkilöiden kuin nykyisen puolison kanssa (Moss ja Moss 1996). Toisaalta Vinickin (1977) tutkimuksessa useimmat kuitenkin suhtautuivat sensitiivisesti toisen osapuolen entiseen puolisoon liittyviin tunteisiin.

Lisäksi Lowenstein ja Ron (1999) arvioivat, että sopeutuminen uuden kumppanin kanssa elämiseen olisi haastavaa myöhemmällä iällä. Ikääntyvien liitoissa ovat nuorempien suhteita useammin läsnä myös sairaudet ja toimintakyvyn heikkeneminen sekä vahvempi tietoisuus yhteisten, jäljellä olevien vuosien rajallisuudesta (Kuhn ym. 1993, Lowenstein ja Ron 1999). Taloudelliset, esimerkiksi perintöasioihin liittyvät seikat (Hobart 1991), ja yhteisen kodin perustaminen voivat myös tuoda liittoon erityisiä haasteita (Lowenstein ja Ron 1999).

Parisuhteen laatua on käsitteellistetty ja mitattu eri tavoin. Käsitteiden moninaisuutta jäsentää ainakin kaksi erilaisia seikkoja painottavaa näkökulmaa. Yhtäältä laatua on määritelty yksilön näkökulmasta, ja se on käsitteellistetty onnellisuudeksi tai tyytyväisyydeksi, joita on mitattu tyypillisesti itsearviointein. (Glenn 1990, Rytönen ja Hautsalo 1999.) Tyytyväisyyteen ja onnellisuuteen liitetään erilaisia merkityksiä, joten niitä ei tule käyttää toistensa synonyymeinä. Onnellisuuden on katsottu edustavan kokemuksen välitöntä myönteisyyttä ja tyytyväisyyden taas arvioivampaa tarkastelutapaa. (Veenhoven 1984, Glenn 1990, Perho ja Korhonen 1993.) Toisaalta avioliiton laatu on nähty pikemminkin (tai lisäksi) puolisojen välisen suhteen ominaisuutena kuin puolisojen erillisinä tunteina tai arvioina. Tästä näkökulmasta liiton laatua on käsitteellistetty ja mitattu avioliittoon sopeutumisena ja mittareihin on sisällytetty muun muassa kommunikaatiota ja ristiriitoja käsitteleviä osuuksia (Glenn 1990, Rytönen ja Hautsalo 1999). Avioliiton laatuna tarkastellaan tässä tutkimuksessa sekä yksilön kokemusta liiton onnellisuudesta, arviota tyytyväisyydestä liiton eri puoliin, sekä toisaalta puolisojen välisen vuorovaikutuksen tiiviytensä (koheesio), saman- tai erimielisyyden asteena (konsensus) ja liitossa esiintyvänä jännitteinä.

Aiempien tutkimusten (McKain 1969, 1972, Vinick 1977, 1978, Hurd Clarke 2005) perusteella suurin osa leskien solmimista uusista avioliitoista on ollut laadultaan hyviä. McKainin (1969, 1972) tutkimuksessa suurin osa liitoista oli onnistuneita, vain kuusi liittoa sadasta osoittautui epäonnistuneeksi. Lisäksi kahdessakymmenessä liitossa oli joitakin pieniä vaikeuksia. Parien liittojen onnistumiseen liittyi useita tekijöitä: puolisoit tunsivat toisensa entuudestaan hyvin, heillä oli ollut jo seurusteluaikanaan useita yhteisiä kiinnostuksen kohteita, lapset ja ystävät hyväksyivät liiton, ikääntymiseen liittyviin roolimutoksiin oli sopeuduttu tyydyttävästi ja puolisoilla oli riittävät tulot sekä yhteinen rahatalous. Lisäksi leskillä, jotka omistivat asunnon, mutta jotka eivät asuneet siellä uuden puolisonsa kanssa, oli tavallisesti onnistunut liitto. Näin oli erityisesti silloin, jos vain toisella puolisoista oli asunto – tällöin liitto päästiin aloittamaan tasaveroisista lähtökohdista. Asuinpaikan valintaan liittyi muunkinlaisia kuin puhtaasti taloudellisia kysymyksiä: naiset saattoivat karsastaa miehen edellisen vaimon sisustamaa kotia tai mies ei asunut mieluusti naisen omis-

tamassa talossa (McKain 1969, 1972)¹⁵. Vinickin (1977) pareista suurimmalla osalla päätös asuinpaikasta syntyi helposti ja käytännöllisin perustein.

Vinick (1977, 1978) tarkasteli aviolyhytyväisyyteen yhteydessä olevia tekijöitä sukupuolittain. Miehistä 86 prosenttia oli tyytyväisiä ja heistä melkein kolme viidestä erittäin tyytyväisiä. Naisistakin 79 prosenttia oli tyytyväisiä ja heistä 57 prosenttia erittäin tyytyväisiä liittoonsa. Naisten tyytyväisyys liittyi miehiä vahvemmin ”ulkoisiin tekijöihin” eli taloudelliseen turvallisuuteen, mukavaan asumiseen sekä ystävien hyväksyntään ja miesten tyytyväisyys ”sisäisiin tekijöihin”, erityisesti uudelleenavioitumisasetuksiin ennen uuden liiton solmimista, fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen sekä hyviin perhesuhteisiin. Tyytyväisyyden ja perhesuhteiden välistä yhteyttä Vinick tulkitse miesten persoonallisuuteen liittyvillä tekijöillä ja arvioi, että sosiaalinen taitavuus ilmeni hyvinä suhteina sekä perheenjäseniin että vaimoon. Naisilla vastaavaa yhteyttä ei ollut. Jotkut naiset olivat säilyttäneet läheisemmän suhteen sukulaisiinsa kuin mitä heillä oli nykyiseen mieheensä. Taloudelliset tekijät eivät puolestaan olleet naisten tapaan miehille yhtä tärkeitä. Luultavasti muut seikat, kuten kokemus, että pidetään hyvää huolta, peittivät taloudelliset kysymykset siten, etteivät ne osoittautuneet kovin merkityksellisiksi.

Onnistuneista liitoista kertovat myös Hurd Clarken (2005) tuoreen, vaikkakin suppean haastattelututkimuksen tulokset. Yhdeksällä kymmenestä naisesta oli tai oli ollut onnellinen uusi avioliitto. Vain yksi naisista oli siis tyytymätön – parisuhteessa taisteltiin kotitöiden tekemisestä.

Poikkeuksen tekevät Ronin ja Lowensteinin (1999, Lowenstein ja Ron 1999) tulokset, joiden tutkimuksessa pohjoisraelilaisten uudelleen avioituneiden leskien liitoista välittyi synkempi kuva, koska kolme neljästä koki tyytymättömyyttä liittoonsa. Tutkimukseen osallistuneet oli kuitenkin valittu joukosta, jossa puolisoitten välillä esiintyi erilaista kaltoinkohtelua.

3.1.1 Leskeyden ja avoliiton keston yhteys uuden avoliiton laatuun

Avioitumista edeltävän leskeyden keston merkitystä uuden avoliiton laatuun on tarkastellut McKain (1969). Hän havaitsi, että pitkään leskenä eläneillä miehillä oli suhteellisen harvoin onnistunut liitto ja hän arvioi, että ilman kumppania eläneiden oli vaikea sopeutua vakiintuneine tapoineen uuteen liittoon. Naisleskillä tilanne oli toinen. Naisilla, jotka olivat eläneet leskenä vähintään kymmenen vuotta tai toisaalta niillä, jotka avioituivat pian puolison kuoleman jälkeen, oli todennäköisemmin onnistunut liitto. Kolmesta kuuteen vuotta leskenä eläneillä naisilla oli puolestaan pienin mahdollisuus onnistuneeseen liittoon. McKain (1969) arvioi, että muutaman vuoden leskenä eläneet olivat kenties koettaneet sopeutua yksin elämiseen siinä onnistumatta, jolloin lähtökohdat uuteen avoliittoon eivät olleet kovin suotuisat. Pian leskeytymisensä jälkeen avioituneet naiset olivat tavalla tai toisella erityisen veto-voimaisia elämänkumppaniksi, kun taas pitkään leskenä eläneillä naisilla oli suotuisasti liiton vakautteen vaikuttavia ominaisuuksia.

Avoliiton merkityksestä (leskien) uuden avoliiton laatuun ei tiedetä paljoa (Xu ym. 2006). Xu ym. (2006) mukaan suuressa osassa tutkimuksia on havaittu, että

---

¹⁵ Lisäksi esimerkiksi perhevalokuvien sijoittaminen uuden parin yhteisessä kodissa voi osoittautua haasteelliseksi (Aber Schlesinger ja Schlesinger 2009).

ensimmäistä avioliittoa edeltävä avioliitto on vahvasti yhteydessä heikompaan avioliiton laatuun. Xun ym. (2006) oman tutkimuksen tulosten mukaan päätelmä pätee myös eron jälkeen uudelleen avoituneiden liittoihin: avioliitto tulevan aviopuolison kanssa oli yhteydessä uuden avioliiton heikompaan onnellisuuteen.

Tutkimuksessani leskien uusien avioliittojen laatua tarkastellaan kahdessa artikkelissa: liiton alun laatua artikkelissa ”Vasta-avioituneiden leskien avioliiton laatu ja sen tekijät” ja seurantavaiheen tilannetta artikkelissa ”Muutokset leskien uusien avioliittojen laadussa”. Jälkimmäisessä artikkelissa tutkitaan myös avioitumismotiivien ja epäröintitekijöiden merkitystä liiton laadulle.

3.1.2 Avioitumismotiivien, epäröinnin syiden ja avioitumispäätöksen luonteen yhteys avioliiton laatuun

Vinickin (1977, 1978) tutkimuksessa tyytyväisyys liittyi usein siihen, että henkilö oli pystynyt arvioimaan, millaista elämä on avioitumisen jälkeen, eli liitto vastasi odotuksia¹⁶. Tyytymättömyyden taustalla taas oli kokemus avioitumisen ja siihen liittyneiden elämänmuutosten välttämättömyydestä esimerkiksi taloudellisen tilanteen turvaamiseksi, mutta liitto tai puoliso ei sitten ollutkaan osoittautunut ”uhrausten” arvoiseksi. Liittoonsa tyytyväisille naisille uudelleen avioituminen oli merkinnyt pienempää muutosta, mutta myös toivottua paluuta kodinhengettärensä ja hoivaajan rooliin. ”Perheenemännän” rooliin palaamaan päässeet naiset eivät kuitenkaan olleet ainoita liitossaan onnellisia naisia, eivätkä suuretkaan muutokset estäneet välttämättä naisia kokemasta tyytyväisyyttä. Näissä liitoissa puolison koettiin kompensoivan riittävästi tehtyjä ”uhrauksia”. Vaikka miehet olivat olleet naisia motivoituneempia avioitumaan ja heillä oli puolison valinnassa enemmän valinnanvaraa, heikkenevä terveys ja hoivan tarve saattoi ”pakottaa” heidät avioitumaan. ”Pakkoratkaisu” kenties heikensi arviointikykyä puolisonvalinnassa tai mahdollisuutta kokea tyytyväisyyttä avioliitossa. Lisäksi vaimon hoivattavaksi ”alustaminen” toi riippuvaisuutta vaimosta ja sitä kautta riittämättömyyttä ja tyytymättömyyttä. Vinick kuitenkin arvioi, että avioituminen toi vähemmän muutoksia miesten elämään ja miehet myös hyötyivät liitosta naisia enemmän - tai ainakin eri tavalla kuin naiset. Vinickin (1977, 1978) ja McKainin (1969, 1972) tutkimusten perusteella näyttää siltä, että kun avioliitto solmittiin tasaveroisista lähtökohdista, ja sitä motivoi rakkaus ja kumppanuus, yhteiset kiinnostukset ja yhdessä viihtyminen, liiton laatu oli tavallisesti hyvä. Ulkoisten tekijöiden, kuten taloudellisen tilanteen kohenemisen tai asuinpaikan, kodinhoitajan, ”remonttireiskan” tai hoivan tarpeen motivoimissa liitoissa ei ollut kovin hyvää mahdollisuutta onnellisuuteen.

Myös muut kuin leskeytyneiden uusia liittoja tutkineet ovat olleet kiinnostuneita motiivien ja parisuhteen laadun välisestä yhteydestä. Rempel ym. (1985) havaitsivat sisäisten motiivien pysyä parisuhteessa liittyvän vahvimmin rakkauteen ja onnelli-

---

¹⁶ Suurin osa ei ollut syntyperäisiä yhdysvaltalaisia. Suurempi osuus ei-syntyperäisistä yhdysvaltalaisista ilmaisi jonkinasteista tyytymättömyyttä liittoonsa kuin yhdysvalloissa syntyneistä. Vinick (1977) havaitsi, että vastaajista juutalaiset olivat tyytymättömämpiä liittoonsa kuin muihin uskonnollisiin ryhmiin kuuluvat. Suuri osuus juutalaisista vastaajista oli syntynyt muualta kuin Yhdysvalloista. Vinick arvioi, että matalampi tyytyväisyys voi liittyä kulttuurisiin sopeutumisvaikeuksiin, kuten McKainin (1969) tutkimuksessa, mutta pohti myös sitä, olisivatko juutalaiset vastaajat ilmaisseet vapaammin kielteisiä tunteitaan tai suurempien odotusten myötä pettymys liittoon koettiin ehkä voimakkaampana.

suuteen, ulkoisilla motiiveilla ei ollut niihin lainkaan yhteyttä. Naisille instrumentaaliset motiivit olivat yhtä tärkeitä kuin sisäiset motiivit, miehillä yhteys oli heikompi kuin naisilla. Sisäisillä motiiveilla Rempel ym. (1985) tarkoittavat sitä, että parisuhde itsessään on palkitseva parisuhteen molemmille osapuolille. Jos yksilö taas on motivoitunut pääosin puolisoltaan saamien interpersoonallisten palkkioiden vuoksi, on kysymys instrumentaalisesta motivaatiosta. Konkreettisemmin, instrumentaalisessa motivaatiossa on kyse siitä, että puoliset tarjoavat toisilleen erilaisia palkkioita, kuten palveluksia, tuotteita, seksiä tai tukea. Ulkoisesti motivoitunut henkilö taas käyttää suhdetta keinona saavuttaa haluamansa. Myös Seligmanin ym. (1985) tutkimuksessa sisäisesti motivoituneet kokivat suhteessaan enemmän rakkauden tunteita kuin ulkoisesti motivoituneet. Kurdek (1998) sovelsi kuuden vuoden seurannassa Rempel ym. (1985) käyttämiä motiivimittareita ja havaitsi, että motiivien näkökulmasta miesten matalaa tyytyväisyyttä kuudentena aviovuonna ennustivat heidän omat ensimmäisenä aviovuonna todetut heikot sisäiset motiivinsa olla liitossa sekä näkemys siitä, että vaimon motiivit olivat vahvasti ulkoisia. Myös vaimojen matalaa avioutyytyväisyyttä ennustivat heidän omat heikot sisäiset, ja vahvat ulkoiset motiivinsa sekä suuri ero puolisoitten välisissä sisäisissä motiiveissa. Neljän ensimmäisen vuoden aikana molempien puolisoitten avioutyytyväisyyden laskuun liittyi sisäisten motiivien heikkeneminen.

3.1.3 Ongelmat ja jännitteet leskien uusissa avioliitoissa

Vinickin (1977) tutkimuksessa suurimmalla osalla pareista oli ollut tai oli edelleen ongelmia tai vaikeuksia liitossaan, esimerkiksi tapojen yhteensovittaminen. Yleisin teema oli temperamenttiin liittyvä tulistuminen pikkuasioista (10). Lisäksi pulmallisina asioina mainittiin esiintymisjärjestyksessä erilaiset kiinnostuksen kohteet, perhesuhteet, sekalaiset pienet sopeutumisongelmat, vaikeudet uusiin asumisjärjestelyihin sopeutumisessa, erimielisyydet raha-asioissa, vaikeudet sopeutua uuteen asuinympäristöön, puolison halu tehdä palkkatyötä ja erimielisyydet ystävien suhteen. Yhden parin ongelmana oli ollut aviomiehen harjoittama kuolleen ja nykyisen vaimon avoin vertailu – jälkimmäisen tappioksi. Naisista puolestaan neljä kuvasi nykyistä aviomiestään epäedullisesti suhteessa entiseen mieheensä, mikä heikensi uuden liiton laatua. Vakavien ongelmien taustalla oli ollut vaikeus arvioida sitä, millaista avioelämästä tulee. Arvioinnin epäonnistuminen taas liittyi avioitumiseen pakkoratkaisuna. Parit kuitenkin katsoivat, että liiton onnellisuuden kannalta kielteiset tunteet oli parempi pitää sisällään kuin ottaa ne puolison kanssa puheeksi.

Ronin ja Lowensteinin (1999, Lowenstein ja Ron 1999) tutkimukseen osallistuneiden kokemus uudesta avioliitosta oli selvästi kielteisempi kuin muissa tutkimuksissa. Kolme neljästä koki tyytymättömyyttä ja molemminpuolista pettymystä liittoonsa. Tulokset tarjoavatkin runsaasti viitteitä siitä, millaisia ongelmia ja jännitteitä liiton epäonnistumisen taustalla on. Entiseen puolisoon ja avioelämään liittyvät seikat olivat eräs keskeinen uuden liiton laatuun kielteisesti vaikuttava tekijä. Ongelmat tai ristiriidat liittyivät esimerkiksi kaltoinkohtelevan puolison kokemukseen siitä, ettei uusi puoliso ole ensimmäisen puolison veroinen, mikä taas saattoi liittyä syyllisyyden kokemuksiin tai siihen, että oli itse tuottanut pettymyksen aviopuolisona uudelle kumppanilleen. Toisinaan tunne syntyi tarkoituksellisten toimien perusteella, kal-

toinkohtelun uhrin vertailltua puolisoitaan nykyisen tappioksi. Päätöksenteko asuinpaikasta ja yhteisen kodin perustaminen edellytti – ja aiheutti parille vaikeuksia – toinen toisensa tapoihin sopeutumista, uusien roolien omaksumista, vallanjakoa ja taloudellisista asioista sopimista. Hankausta liitoissa aiheuttivat myös muunlaiset taloudelliset kysymykset, kuten menojen jakaminen, yhteisten varojen käyttäminen ja edellisen liiton aikana kertynyt varallisuus sekä perintökysymykset. Jotkut pareista asuivat toisen puolison ensimmäisen avioliiton aikaisessa kodissa, jossa muistot olivat vahvasti läsnä. Puolison asuntoon muutto omasta kodista luopumisineen saattoi aiheuttaa stressiä ja identiteettiongelmia. Pulmat psyykkisessä läheisyydessä ja parin seksuaalisessa elämässä liittyivät muun muassa kaltoinkohteluun, puolison persoonallisuuteen, ikään, terveyteen ja lisääntyvään lojaliteettiin ensimmäistä puolisoa kohtaan.

3.2 KUHERRUSKUUKAUSI ON OHITSE? AVIOLIITON LAADUN MUUTOS LIITON ALUSSA

”Rakkaudesta itsestään on tullut parisuhteen tae ja oikeutus. Voimakkaiden myönteisten tunteiden ajatellaan automaattisesti kuuluvan parisuhteen alkuun, ja ilman rakastumisen tunnetta solmittua liittoa pidetään kyseenalaisena.” Näin kirjoittavat Perho ja Korhonen (2002, 218, ks. myös Jallinoja 2000). Avioliiton solmimista on usein seurannut onnellinen kuherruskuukausi. Avioliiton laadun on kuitenkin havaittu heikkenevän ensiliitoissa jo ensimmäisten vuosien aikana (esim. Huston ym. 1986, Karney ja Bradbury 1997, Huston ja Houts 1998, Leonard ja Roberts 1998). Kurdekin (1998) havaintojen mukaan tyytyväisyys laski jyrkimmin ensimmäisen ja toisen vuoden välillä. Dossin ym. (2009) seurannassa liiton laatu laski lineaarisesti kahdeksan ensimmäisen aviovuoden aikana, mutta Lindahlin ym. (1998) yhdeksän vuoden seurannassa aviotyytyväisyys laski vain runsaan kolmen ensimmäisen vuoden ajan, eikä sen jälkeen enää merkittävästi heikentynyt. Kurdekin (1999) kymmenen ensimmäisen aviovuoden seurannassa laatu taas laski melko nopeasti neljän ensimmäisen vuoden aikana, jonka jälkeen tilanne tasaantui, mutta kahdeksannen vuoden kohdalla laatu alkoi jälleen heiketä.

Avioliiton laadun kulkua on tarkasteltu myös erikseen naisten ja miesten näkökulmista. Tulokset ovat olleet ristiriitaisia. Lawrencen ym. (2008) tutkimuksessa vaimojen ja miesten tyytyväisyydessä ei ollut eroja kolmen ensimmäisen aviovuoden aikana, vaan molempien aviotyytyväisyys näytti laskevan lineaarisesti. Kurdek (2005)¹⁷ taas havaitsi, että vasta-avioituneilla vaimoilla tyytyväisyys heikkeni liiton neljän ensimmäisen vuoden aikana hieman voimakkaammin kuin miehillä, mutta puolisoitten välinen vuorovaikutus (konsensus, koheesio ja tunteiden ilmaisu) heikkeni molemmilla puolisoilla samassa tahdissa, vaikkakin vaimot kokivat vuorovaikutuksen laadukkaampana kuin puolisonsa. Myös Kontula (2009) on suomalaisen aineiston perusteella havainnut, että laadun heikkeneminen ei etenäkään miehillä ollut kovinkaan merkittävää. Naisilla liiton laatu oli korkeimmillaan vastapariutuneena ja laski sitten hiljalleen. Lavnerin ja Bradburyn (2010) tutkimuksessa puolisoista noin

¹⁷ Tutkimukseen osallistuneista osa oli avioeron jälkeen uudelleen avioituneita.

kahdella viidestä muutokset tyytyväisyydessä seurailivat samanlaista polkua, mutta suurempi osa naisista (37 %) kuin miehistä (23 %) oli tyytyväisempi kuin puolisonsa.

Uudelleen avioituneet kokivat Boothin ja Edwardsin (1992) tutkimuksessa kahdeksan vuoden jaksolla ensiliitossaan olevia todennäköisemmin liiton laadun laskun. Edellä mainitussa Kurdekin (1999) kymmenen vuoden seurannassa liiton laadun kulku taas ei eronnut pareilla, joilla ei ollut lapsia ja pareilla, joissa mies oli perheessä isäpuolen roolissa. Aiemmin Kurdek (1991) puolestaan oli havainnut, että uudelleen avioituneiden naisten kolmannen aviovuoden liiton laadun laskua ennusti se, että naiset olivat liiton alussa äitipuolen roolissa uusperheessä. Bouchard (2005) taas havaitsi, että esikoisensa saaneiden naisten av(i)oliiton laatu laski enemmän silloin, kun heidän puolisonsa oli ollut aiemmin parisuhteessa kuin naisilla, joiden puoliso oli ensimmäisessä liitossaan.

Kielteisen kehityksen yleiskuvan rinnalla on tärkeää kuitenkin huomioida ainakin kaksi seikkaa: joidenkin parien liitot paranevat (Karney ja Bradbury 1997, Leonard ja Roberts 1998), liiton laatu pysyy vakaasti hyvänä (Lavner ja Bradbury 2010) tai liitoissa tapahtuu kielteisen lisäksi myönteistä kehitystä (Lindahl ym. 1998, Doss ym. 2009). Toiseksi, vaikka parisuhteen laadun heikkeneminen liiton alkuvuosina onkin nähty tavallisena (Lindahl 1998), ei se useinkaan tarkoita sitä, että liittoa pidettäisiin onnettomana (Huston ym. 1986, Lindahl 1998, Lavner ja Bradbury 2010). Esimerkiksi Huston ym. (1986) totesivat, että kielteiset muutokset olivat usein pieniä ja liitto koettiin kuitenkin myönteisenä. Lavner ja Bradbury (2010) esittävätkin, että usein havaittu liiton laadun heikkeneminen liiton alkuvuosina kätkee sisälleen erilaisia liiton laadun kulkuja, joista vain pienessä osassa tyytyväisyys heikkenee merkittävästi ja puoliset ovat liittoonsa tyytymättömiä.

Huston ym. (1986) ovat tarkastelleet tarkemmin sitä, mitä liitossa sen alkuvaiheessa tapahtuu. Avioliiton ensimmäisen vuoden kattavassa seurannassa havaittiin, että puolisojen välisen keskustelun määrä ja yhteisen vapaa-ajan viettäminen väheni, puoliset olivat vähemmän rakastuneita, vuorovaikutuksen tunnesävy viileni ja kielteinen vuorovaikutus, esimerkiksi toinen toisensa hermoille käyminen, lisääntyi. Tyytymättömyys fyysisen intiimin kanssakäymisen useuteen lisääntyi, samoin vuorovaikutukseen muutoinkin. Vaimot olivat miehiä tyytymättömämpiä vuorovaikutukseen aivan liiton alussa, kuin myös ensimmäisen aviovuoden jälkeen, kun taas miehet olivat vaimojaan rakastuneempia sekä liiton alussa että vuoden yhteiselämän jälkeen.

Huston ym. (1986) havaitsivat, että myös ennen avioitumistaan avoliitossa eläneiden parien romanttiset tunteet haalistuivat ja myönteinen vuorovaikutus parin välillä väheni ensimmäisen vuoden aikana aivan samaan tapaan kuin niillä pareilla, jotka muuttivat yhteen vasta häiden jälkeen. Tutkijat olivat olettaneet, että avoliitossa eläneet olisivat kokeneet liiton laadun heikkenemisen jo aiemmin, mutta arvioivat, että ehkä suurin osa pareista ei ollut ehtinyt elää yhdessä riittävän pitkään (keskimäärin 10 kuukautta), jotta olisivat ehtineet prosessissa toisia edelle. Toisaalta, häät ja avioituminen itsessään voi olla nuorelle parille niin romanttinen ja tärkeä merkkipaalu, että avoliitossa eläneetkin kokevat sen varsinaisen yhteiselämän alkuna. Tutkijat pohtivat myös mahdollisuutta, että yhdessä ennen avioitumista eläneetkin ovat esitelleet toisilleen parhaita puolii siihen saakka, kunnes suhde on virallistettu.

Miten liiton laadun muutoksia on sitten selitetty? Seuraavaksi esitellään oman tutkimukseni tulosten pohdinnan kannalta hyödyllisiä teoreettisia kehyksiä. Sternbergin (1988, 1998) triangeliteorian mukaan liiton laatua heikentää tai muokkaa intohimoisten tunteiden haalistuminen, läheisyyden heikkeneminen ja Sternbergin mukaan melkein väistämätön, avioituessa usein koetun maksimaalisen yhteensopivuuden väheneminen erilaisten muutosten myötä. Teorian mukaan rakkauden kolmella komponentilla – intohimolla, läheisyydellä ja sitoutumisella - on omanlaiset ajalliset kulkunsa, mikä takaa sen, että suhteet muuttuvat ajan myötä. Suhteiden onnistumiseen vaikuttaa se, kuinka hyvin ihmiset sopeutuvat näihin muutoksiin.

Hustonin ym. (2001, myös Huston ja Houts 1998) katsauksen mukaan haihtuvien haaveiden –mallissa (The disillusionment model) katsotaan rakastavien sekä idealisoivan toisiaan että myös pyrkivän antamaan itsestään toiselle mahdollisimman myönteisen kuvan. Romanttisten illuusioiden ylläpitäminen edellyttää konfliktien välttelmistä ja kielteisten tunteiden tukahduttamista korostetuina hellydenosoituksin. Jos ongelmia ei onnistuta seurustelu-vaiheen aikana sivuuttamaan, saatetaan ne määritellä uudelleen siten, että ne koetaan vähemmän uhkaavina. Jos tässä ei onnistuta, petytään ja ero on todennäköinen. Vaikka pari etenisi avioliittoon saakka, pettymyksen sävyinen käsitysten realisoituminen on kuitenkin yhdessä eläessä väistämättä edessä, mikä ilmenee liiton emotionaalisen ilmapiirin muutoksina eli rakkauden ja hellyyden vähenemisenä, ristiriitaisuuden lisääntymisenä ja puolisoon pettymisenä. Rakkauden tunteen voimakas heikkeneminen avioliiton varhaisessa vaiheessa saattaa olla lannistavaa ja uhata kokemusta siitä, että liitto on ”se oikea”, jolloin eroamisen mahdollisuutta ehkä aletaan pohtia. Jos idealisointi on ollut pikemminkin totuuden kaunistelua kuin puhdasta fantasiaa, on mahdollista ylläpitää jossakin määrin idealisoituja käsityksiä, mikä saattaa vaikuttaa myönteisesti avioliiton laatuun. Liiton alkua voi siis niin ensiavioituneilla kuin uudelleen avioituneilla leskilläkin sävyttää pettymys siitä, ettei todellisuus vastaakaan odotuksia tai liiton laadun laskua ei ole osattu odottaa (Vinick 1977, 1978, Kurdek 1998). Ronin ja Lowensteinin (1999; Lowenstein ja Ron 1999) mukaan uudelleenavioituneilla leskillä odotukset ovat saattaneet muotoutua ensimmäisen liiton perusteella ja olla epärealistisiä. Niiden täyttymättä jääminen johti tutkimuksen pareilla pettymykseen, josta kehkeytyi puolisojen välistä ”kaltoinkohtelua”.

Kuten edellä kuvatussa mallissa, myös lisääntyvien jännitteiden mallissa (The emergent distress model) vasta-avioituneiden katsotaan aloittavan liittonsa rakastuneina. Tässä mallissa ei kuitenkaan uskota ihmisten pystyvän ylläpitämään moista rakkauden ja hellyyden tasoa. Myönteisten tunteiden ja vuorovaikutuksen vähenemisen ei kuitenkaan itsessään katsota aiheuttavan liiton laadun heikkenemistä, vaan sitä pidetään normaalina. Sen sijaan otaksutaan, että lisääntyvät konfliktit ja kielteisyys heikentävät aviotytytyväisyyttä, mikä puolestaan kasvattaa puolisojen alttiutta kielteisen vuorovaikutuksen jatkamiseen tai eroamiseen. Ongelmat saatetaan nähdä pikemminkin puolison pysyvistä piirteistä tai kielteisistä tarkoituspäristä kuin esimerkiksi muutettavista olosuhteista johtuviksi. (Huston ym. 2001.) Huston ym. (2001) arvioivat kuitenkin, että lisääntyvä kielteisyys pääsisi vaikuttamaan liiton laatuun vasta sitten, kun alun hulluuntuminen antaa sille tilaa.

Kolmannessa, jatkuvuus-mallissa (The enduring dynamics model) otaksutaan, että parin välinen vuorovaikutus vakiintuu jo seurusteluaikana ja jatkuu samantyyppisenä avioliitossa. Tässä mallissa katsotaan, etteivät ainakaan kaikki vasta-avioituneet ole rakkauden sokaisemia, vaan avioituvat, vaikka ovatkin tietoisia toinen toisensa ja parisuhteensa heikkouksista. Toisin kuin haihtuvien haaveiden ja lisääntyvien jännitteiden malleissa, tässä parisuhdeongelmien nähdään ilmaantuvan jo seurusteluaikana ja jatkuvan avioliitossa. Kahdessa aiemmin esitellyssä mallissa parisuhteen muutokset nähdään olennaisina tekijöinä liiton tulevan laadun ja vakauden kannalta, kun jatkuvuus-mallissa taas puolisoitten väliset eroavaisuudet katsotaan deterministisesti liiton kohtalon olennaisiksi tekijöiksi. (Huston ja Houts 1998, Huston ym. 2001.)

3.3 EROAMISEN TEKIJÄT

Kuten edellä todettiin, avioliiton laadun tarkastelun ohella parisuhdetutkimuksessa keskeinen kiinnostuksen kohde on ollut liiton päättymiseen kytkeytyvät tekijät. Yleinen trendi on se, että uudet avioliitot päättyvät eroon nopeammin kuin ensimmäiset liitot (Coleman ym. 2000). Toisaalta Wu ja Penning (1997) ovat havainneet, että yli 40-vuotiaana solmitut liitot voivat olla jopa vakaampia kuin ensimmäiset liitot. Bowersin ja Bahrin (1989) mukaan ensimmäisten avioliittojen pysyvyys on kaikissa ikäryhmissä suurempi kuin uusien liittojen, mutta avioitumisiensa kasvaessa ero ensimmäisten ja toisten liittojen pysyvyydessä kuitenkin pienenee. Mitä vanhempana leskeyden tai eron jälkeen liitto solmitaan, sitä suurempi on todennäköisyys, että se on pysyvä. Ikä oli yhteydessä pysyvyyteen vielä silloinkin, kun rotu, koulutus, lasten lukumäärä ja avioliiton kesto kontrolloitiin. Ikääntyvillä uudelleen avioituneilla on iän ja avioliiton tuomaa kokemusta. Tiedetään mitä liitolta odottaa. (McKain 1972.) Ron ja Lowenstein (1999) tarjoavat synkemmän näkökulman ikääntyvien leskien liittojen pysyvyyteen. He arvioivat, että liitossa pysytään, koska epäonnistuminen hävettää, varsinkin jos läheiset ovat suhtautuneet liiton solmimiseen kielteisesti. Liittoa saatetaan ylläpitää myös sen vuoksi, että koetaan ettei ole paikkaa minne mennä tai terveyteen tai toimintakykyyn liittyvien rajoitusten vuoksi puoliosasta eroaminen tuntuu vaikealta.

Perho ja Korhonen (2002) havaitsivat, että parisuhteen alun luonne oli vahvassa yhteydessä sekä liiton laatuun että eroamiseen naisilla ja miehillä. Liittoonsa pettyneet erosivat. Ulkomaisissa seurannoissa on tehty samansuuntaisia havaintoja liiton alun merkityksestä. Huston ym. (2001) havaitsivat, että rakastumisen tunteiden voimakkaampi heikkeneminen ja vahvempi pettyminen puolisoon ja parisuhteeseen liiton alussa erotteli lyhyen liiton (2-7 vuotta) jälkeen päättyneet avioliitot vakaita liitoista. Myös Kurdekin (2005) seurannassa romanttinen rakkaus, luottamus ja sisäiset motiivit pysyä liitossa sekä liiton laatu (tyytyväisyys, koheesio, konsensus ja tunteiden osoittaminen) olivat vahvempia liitossaan pysyneillä kuin eronneilla. Lavnerin ja Bradburyn (2010) tutkimuksessakin liiton alun laatu kytkeytyi eroamiseen. Neljän ensimmäisen aviovuoden jälkeen tyytyväisimmistä 3-14 prosenttia oli eronnut, kun tyytymättömpimpien eroprosentti vaihteli 25 ja 54 välillä.

Kun tarkastelun kohteeksi otetaan erityisesti ikääntyvien avioerojen syyt, Lumme-Sandt ja Uotilan (painossa) havaitsivat, että esimerkiksi uskottomuus, alkoholismi ja lähisuhdeväkivalta eivät olleet lainkaan esillä (esim. Amato ja Rogers 1997, Perho ja Korhonen 2003). Sen sijaan erilleen kasvaminen, erilaisten kiinnostuksen kohteiden löytäminen tai naisten tarve suurempaan itsenäisyyteen johtivat puolisot jatkamaan erillisiä elämiä. Jos puoliso ei siis pystynyt seuraamaan toisen henkistä kasvua tai muutoksia, avioero nähtiin hyväksyttävänä ratkaisuna.

4 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa tarkastellaan leskien keski-iässä tai myöhemmällä iällä solmimia toisia avioliittoja. Kuten aiemmassa aihepiiriä tarkastelleessa tutkimuksessa, kiinnostuksen kohteena olivat avioitumispäätökseen vaikuttaneet tekijät eli avioitumismotiivit sekä epäröinnin syyt. Näitä teemoja tarkasteltiin vuonna 2004 kerättyyn ensimmäiseen lomakeaineistoon (n = 308) perustuvassa artikkelissa ”Toistamiseen: ‘Tahdon’. Leskien avioitumismotiivit ja epäröinnin syyt”. Artikkelissa tarkasteltiin naisten ja miesten keskeisiä avioitumismotiiveja ja epäröinnin syitä sekä demografisten tekijöiden eli iän, leskeyden ja toista avioliittoa edeltäneen avoliiton keston sekä ensimmäisen avioliiton onnellisuuden kytkeytymistä motiiveihin ja epäröinti-tekijöihin.

Ensimmäiseksi siis tarkasteltiin kysymystä¹⁸:

- 1) Mitkä olivat leskeytyneiden, uudelleen avioituneiden naisten ja miesten keskeiset avioitumismotiivit ja epäröinnin syyt, ja miten ikä, leskeyden ja avoliiton kesto sekä ensimmäisen avioliiton onnellisuus olivat yhteydessä motiiveihin ja epäröintiin?

Tutkimuksen toinen keskeinen teema, eli uuden avioliiton laatu on aiemmassa tutkimuksessa jäänyt vähemmälle huomiolle. Toinen artikkeli, ”Vasta-avioituneiden leskien avioliiton laatu ja sen tekijät”, perustui myös vuonna 2004 kerättyyn ensimmäiseen aineistoon ja kolmas artikkeli, ”Muutokset leskien uusien avioliittojen laadussa” sekä ensimmäiseen että vuonna 2007 kerättyyn seuranta-aineistoon (n = 240). Toisessa ja kolmannessa artikkelissa tarkasteltiin avioliiton laatua ja sen tekijöitä liiton alkuvaiheessa (liiton kestettyä vuodesta kahteen vuotta) ja alkutaipaleen myöhemmässä vaiheessa (liiton kestettyä neljästä viiteen vuotta) sekä laadun muutosta. Edellä mainittujen demografisten tekijöiden, eli iän ja leskeyden sekä avoliiton keston lisäksi tarkasteltiin myös vastaajan puolison avioitumista edeltävän siviilisäädyn liittyntä avioliiton laatuun. Lisäksi analysoitiin avioitumispäätöksen luonteen, taloudellisen tyytyväisyyden sekä lasten suhtautumisen pohtimisen merkitystä

---

¹⁸ Tutkimuskysymykset esitetään tässä yleisessä muodossa. Täsmälliset tutkimuskysymykset on esitetty väitöskirjaan sisältyvissä artikkeleissa.

liiton laadulle. Kolmannessa artikkelissa koottiin myös molemmat keskeiset tutkimusteemat yhteen tutkimalla avioitumismotiivien ja epäröinnin syiden merkitystä avioliiton laadulle, ja tarkasteltiin avioliittojen pysyvyyttä vertailemalla liitossaan pysyneiden ja eronneiden avioitumismotiiveja ja epäröinnin syitä, sekä liiton alkuvaiheen laatua. Ensimmäinen ja toinen empiirinen artikkeli sisältävät myös kerättyyn aineistoon perustuvaa metodologista pohdintaa määrällisen ja laadullisen aineiston hyödyntämisestä samassa tutkimuksessa.

Avioliiton laatua ja pysyvyyttä koskevat tutkimuskysymykset olivat:

- 2) Millainen oli leskeytyneiden naisten ja miesten uuden avioliiton laatu liiton alkuvaiheessa sekä seurannassa, ja tapahtuiko liiton laadussa muutosta? (ensimmäinen aineisto ja seuranta-aineisto)
- 3) Miten demografiset tekijät (ikä, avioliiton ja leskeyden kesto sekä puolison avioliittoa edeltävä siviilisääty) sekä avioitumispäätöksen laatu, taloudellinen tyytyväisyys ja avioitumismotiivit sekä epäröinnin syyt olivat yhteydessä naisten ja miesten avioliiton laatuun liiton alkuvaiheessa ja seurannassa? (ensimmäinen aineisto ja seuranta-aineisto)
- 4) Erosivatko avioitumismotiivit ja epäröinnin syyt sekä liiton alkuvaiheen laatu liitossaan pysyneillä ja eronneilla henkilöillä? (ensimmäinen aineisto)

5 Menetelmä

5.1 AINEISTONKERUU

Kysymyksessä on seurantatutkimus. Tutkimuksen aineistot kerättiin vuosina 2004 ja 2007 kyselylomakkeilla. Tutkimukseen osallistuneiden yhteystiedot saatiin Väestörekisterikeskuksesta. Kysymyksessä on myös kokonaistutkimus eli ensimmäisessä aineistonkeruussa osallistumaan pyydettiin kaikkia suomenkielisiä ja Suomessa asuvia henkilöitä, jotka olivat avioituneet uudelleen 50-vuotiaana tai vanhempana ensimmäisen avioliiton päätyttyä leskeytymiseen, ja joiden toinen liitto oli yhteystietoja poimittaessa kestänyt vuodesta kahteen vuotta ja liitto oli edelleen voimassa. Kaikkiaan 426 henkilöä täytti poimintaehdot. Yhteystietojensa luovuttamisen kieltäneiden henkilöiden ($n = 9$) poistamisen jälkeen lomake saatekirjeineen postitettiin 212 miehelle ja 205 naiselle ($N = 417$, taulukko 1). Palautetuista lomakkeista kaksi hylättiin puutteellisesti tai ohjeiden vastaisesti täytettyinä. Kuusi henkilöä ilmoitti, ettei halua osallistua tutkimukseen terveydellisistä syistä tai siksi, että tutkimuksen aihe koettiin liian intiimiksi. Kahden muistutuskierroksen jälkeen aineistoon hyväksytyjä lomakkeita kertyi 308 ja vastausprosentiksi muodostui siten 74. Seuranta-aineistoa kerätessä vastaajien avioliitto oli kestänyt neljästä viiteen vuotta. Tässä vaiheessa päätettiin lähestyä niitä henkilöitä, jotka olivat osallistuneet tutkimukseen ensimmäisessä vaiheessa ja joiden liitto oli edelleen voimassa (taulukot 1 ja 2). Osallistumaan pyydettiin seurannassa siis 272 henkilöä ja aineistoon hyväksytyjä lomakkeita palautui kahden muistutuskierroksen jälkeen 240¹⁹. Palautuneista lomakkeista kaksi hylättiin vaillinaisesti tai ohjeiden vastaisesti täytettynä, lisäksi kaksi palautettiin tyhjänä saateen kera. Kahden muistutuskierroksen jälkeen seurannan vastausprosentiksi muodostui 88.

---

¹⁹ Vuonna 2004 kerätyssä aineistossa oli runsas 20 ja vuonna 2007 kerätyssä aineistossa vajaa 20 avioparia.

Taulukko 1. Aineistonkeruu vuosina 2004 ja 2007

	2004 lähetetyt lomakkeet	2004 hyväksytyt lomakkeet	%	2007 lähetetyt lomakkeet	2007 hyväksytyt lomakkeet	%
Miehet	212	147	69	128	111	87
Naiset	205	161	79	144	129	90
Kaikki	417	308	74	272	240	88

Taulukko 2. Ensimmäisen ja toisen aineistonkeruuvaiheen välisenä aikana kuolleet, leskeytyneet, eronneet ja osoitteenluovutuskiellon tehneet

	Kuolleet	Leskeytyneet	Eronneet	Osoitteen- luovutuskielto	Yht.
Miehet	11	2	5	1	19
Naiset	3	9	3	2	17
Kaikki	14	11	8	3	36

5.2 TUTKIMUSJOUKON KUVAILU JA KATO

Tässä kuvataan vain ensimmäiseen aineistonkeruuseen osallistuneita sekä molempien aineistojen katoa tilastollisesti merkitsevin osin. Ensimmäisessä aineistossa sukupuolijakauma oli melko tasainen: 52 prosenttia vastaajista (n = 308) oli naisia (n = 161), joiden keski-ikä oli 61.5 vuotta (kh. 8.2 vuotta). Miesten (n = 147) keski-ikä oli 64.7 vuotta (kh. 8.7 vuotta). Vanhimmat osallistujat olivat yli 80-vuotiaita. Naisia oli enemmän 50-54- ja 55-59-vuotiaissa kuin miehiä, joita taas oli enemmän 60-vuotiaissa ja sitä vanhemmissa²⁰. Naisten puolisoitten keski-ikä oli noin 61 vuotta (kh. 9.8 vuotta) ja miesten puolisoitten 58 vuotta (kh. 10.9 vuotta). Naisten (42 %) ja miesten (43 %) puolisoit olivat aviosäädyltään useimmin eronneet avioliitosta, mutta naiset (23 %) olivat miehiä (17 %) useammin avioituneet edelliseltä siviilisäädyltään naimattoman henkilön ja avioliitosta (naiset: 12 %, miehet: 6 %) eronneen kanssa. Miehet (35 %) olivat naisia (23 %) useammin avioituneet toisen lesken kanssa.

Sekä miehistä että naisista noin kaksi viidestä asui Länsi-Suomessa, noin kolmannes Etelä-Suomessa, runsas kymmenen prosenttia Itä-Suomessa ja loput Pohjois-Suomessa. Sekä naisista että miehistä hieman yli puolet oli käynyt ammatillisen kurssin tai koulun. Lisäksi miltei viidennes miehistä ja naisista oli kouluttautunut ammatillisessa opistossa²¹. Yli puolet osallistujista oli eläkkeellä (naisista 51 % ja

²⁰ Muuttujien luokitukset on kuvattu kaikissa artikkeleissa.

²¹ Henkilön ammattikoulutusta selvitettiin neljän valmiin vastausvaihtoehdon avulla. Lisäksi annettiin mahdollisuus muotoilla vastaus itse ('muu vaihtoehto, mikä?', n = 37), mikäli mikään valmiista vaihtoehtoista ei ollut sopiva tai riittävä kuvaamaan henkilön ammattikoulutusta. Nämä vastaukset sijoitettiin valmiisiin luokkiin, mikäli saatiin selville, mitä tasoa ilmoitettu koulutus vastasi.

Myös työtilannetta selvitettiin neljän valmiin vastausvaihtoehdon avulla. Niiden lisäksi oli mahdollista kuvata tilannettaan vastaamalla 'muu vaihtoehto, mikä?'-kysymykseen, mikäli valmiit vaihtoehdot eivät olleet sopivia. Kuten edellä, vastaukset sijoitettiin mahdollisuuksien mukaan valmiisiin luokkiin.

miehistä 61 %). Noin kolmannes oli yhä työelämässä, naisista suurempi osuus (38 %) kuin miehistä (29 %).

Ensimmäisen avioliiton pituus vaihteli alle vuoden mittaisesta vuosikymmenten pituiseen (ka. 27.4 vuotta, kh. 12.3 vuotta). Ensimmäisen liittonsa melko onnelliseksi naisista arvioi noin kaksi viidestä ja hyvin onnelliseksi noin joka viides. Miehistä melko onnellisena liittoaan piti noin puolet, lisäksi hyvin onnellisena neljännes. Onnettomana liittoaan naisista piti 14 prosenttia, mutta miehistä vain kaksi prosenttia.

Myös leskeysajan pituus vaihteli melkoisesti. Lyhimmillään leskenä oli eletty alle vuosi, pisimmillään kymmeniä vuosia (ka. 10.2 vuotta, kh. 8.7 vuotta). Miehistä noin puolet (naisista vain 16 prosenttia) oli elänyt leskenä korkeintaan neljä vuotta, kun taas naisista noin puolet (miehistä vain 18 %) oli elänyt leskenä 11 vuotta tai kauemmin. Suurempi osa naisista (44 %) kuin miehistä (31 %) koki sopeutuneensa hyvin puolisonsa menetykseen solmiessaan nykyisen parisuhteensa. Lisäksi naisista oli melko hyvin sopeutunut hieman vähemmän kuin kolmannes ja miehistä kaksi viidestä. Hieman useampi miehistä (11 %) kuin naisista (6 %) koki sopeutuneensa huonosti.

Vaikka pisimmät avioliitot ennen avioliiton solmimista olivat kestäneet kymmeniä vuosia, keskimääräinen avioliiton pituus oli ollut 4 vuotta (kh. 6.3 vuotta, miehillä ka. 2.4 vuotta, kh. 4.1 vuotta ja naisilla ka. 5.5 vuotta, kh. 7.5 vuotta)²². Suurempi osa naisista (44 %) kuin miehistä (23 %) oli elänyt pitkässä avioliitossa (kolme vuotta tai pidempään) ennen nykyisen avioliiton solmimista ja suurempi osa miehistä (41 %) kuin naisista (29 %) ei ollut elänyt avioliitossa lainkaan nykyisen aviopuolisonsa kanssa. Suoraan seurustelusuhteesta avioituneet olivat seurustelleet ennen avioliiton solmimista keskimäärin 2.3 vuotta (kh. 3.3 vuotta, miehet keskimäärin 1.8 vuotta, kh. 1.9 vuotta ja naiset 3.1 vuotta, kh. 4.5 vuotta). Suurimmalla osalla vastaajista (naisista 91 % ja miehistä 85 %) oli lapsia aiemmasta tai aiemmista parisuhteista. Noin viidellä prosentilla sekä naisista että miehistä oli yhteisiä lapsia nykyisen aviopuolisonsa kanssa.

Verrattaessa ensimmäiseen aineistonkeruuseen osallistuneita (n = 308) ja osallistumattomia henkilöitä (n = 109, sisältäen kaksi hylättyä lomaketta), havaittiin, että naiset vastasivat miehiä aktiivisemmin. Katoa saatiin selvitettyä myös iän, asuinläänin, ensimmäisen avioliiton ja leskeyden keston osalta. Eroja ei ilmennyt vastanneiden ja vastaamatta jättäneiden välillä koko aineistossa, eikä miesten ja naisten aineistoja erikseen tarkastellessa.

Seurantaan osallistuneet (n = 240) ja osallistumatta jättäneet (n = 32, mukaan lukien tyhjänä, vaillinaisesti tai ohjeiden vastaisesti täytetyt lomakkeet) eivät eronneet sukupuolen, iän (luokiteltu ikä ensimmäisessä mittauksessa), asuinläänin, liiton alun työtilanteen, ensimmäisen avioliiton, leskeyden tai toista avioliittoa edeltäneen avioliiton keston, eivätkä puolison avioitumista edeltäneen siviilisäädyn osalta. Osallistuneissa oli kuitenkin vähemmän ammattikouluttautumattomia henkilöitä kuin kadossa. Katoa tarkasteltiin myös erikseen miesten ja naisten aineistoissa. Naisilla ero havaittiin vain edellä kuvastusti ammattikoulutuksen osalta liiton alussa, eli osallistuneiden naisten joukossa oli vähemmän ammattikouluttautumattomia

---

²² Leskeyden kesto on laskettu ensimmäisen avioliiton päättymisestä toisen liiton solmimiseen, joten leskeyden ja avioliiton kesto ovat avioliitossa eläneillä osin päällekkäisiä.

kuin osallistumatta jättäneissä. Miesten aineistossa Lapin läänistä vastanneita oli vähemmän kuin vastaamatta jättäneissä, lisäksi tutkimukseen osallistuneilla miehillä oli ollut keskimäärin pidempi ensimmäinen avioliitto kuin kadolla.

Seurantaan osallistuneiden ja osallistumatta jättäneiden välisiä eroja oli mahdollista analysoida myös tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa tarkasteltujen avioitumismotiivien ja epäröinnin syiden sekä liiton alkuvaiheen laadun näkökulmasta. Eroja ei ollut miesten ja naisten aineistojen yhdistetyssä eikä erillisissä analyysissä. Myöskään avioitumis päätöksen laadussa ei ollut eroja. Osallistuneiden ja osallistumatta jättäneiden avioitumismotiivien ja epäröinnin syiden voimakkuus, avioitumis päätöksen luonne sekä liiton alkuvaiheen laatu eivät siis eronneet toisistaan.

5.3 KYSELYLOMAKKEEN LAATIMINEN, MITTARIEN ESITTELY JA ARVIOINTI

Ensimmäisessä aineistonkeruussa käytetty kyselylomake ja saate laadittiin työryhmässä (Kastinen, Pankarinkangas, Perho ja Korhonen, liitteet 1 ja 2, seurantakysely saatteineen, liitteet 3 ja 4²³). Lomakkeen laatimisen tueksi tutkija teki kolme esihaastattelua. Lisäksi lomakkeesta pyydettiin arvioita ja kommentteja eri-ikäisiltä ja erilaisissa elämäntilanteissa olevilta tutkijoilta sekä tuttavilta. Lomakkeen alkupuoli kattoi vastaajan ja hänen puolisonsa taustatiedot sekä avioitumismotiiveja ja epäröinnin syitä tarkastelevat osuudet. Kysymysten ja vastausvaihtoehtojen muotoilut on esitelty yksityiskohtaisesti artikkelissa "Toistamiseen: 'Tahdon'. Leskien avioitumismotiivit ja epäröinnin syyt". Kysymykset pohjasivat Kastisen (2003), Haavio-Mannilan ja Kontulan (2001), Tolkki-Nikkosen (1974, 1978, 1990), Perhon ja Korhosen (1990) sekä Väestöliiton Perhebarometrin (Paajanen 2001) kysymyksiin. Ensimmäisessä aineistonkeruussa lomakkeen kannessa oli Erkki Tantun (1946) piirros.

Avioitumismotiiveista muodostettiin viisi summamuuttujaa (ks. tarkemmin Pankarinkangas 2007 sekä liite 5): Tunneside kumppaniin ja kumppanuus arvojen ja kiinnostusten samankaltaisuutena (kahdeksan osiota), Kumppanuus hyötynäkökulmasta (viisi osiota), Uusi alkua (kolme osiota), Taloudelliset tekijät (kaksi osiota) ja Perinteinen kristillinen seksuaalimoraali (kaksi osiota). Myös epäröinnin syyt jäsentyivät viideksi summamuuttujaksi (ks. liite 6): Lojaliteettikonflikti (viisi osiota), Avioitumisen mahdolliset negatiiviset seuraukset (seitsemän osiota), Kumppanin luotettavuus (kolme osiota), Avioituminen rajoitteena (kaksi osiota) ja Lasten suh tautuminen (kaksi osiota). Avioitumismotiivien reliabiliteettikertoimet vaihtelivat naisilla välillä .63-.88 ja miehillä välillä .62-.89 ja epäröinnin syiden osalta naisilla välillä .75-.88 ja miehillä välillä .64-.89. Sekä motiivi- että epäröintimuuttujien reliabiliteettikertoimet olivat seuranta-aineistolla (n = 240) laskettuna samaa luokkaa (ks. tarkemmin Pankarinkangas 2011) kuin tässä esitetyt ensimmäisessä aineistonkeruussa saadulla aineistolla (n = 308, ks. tarkemmin Pankarinkangas 2007).

---

²³ Seurannassa kyselyyn sisällytettiin toimivan liiton periaatteita (Gottman ja Silver 2003) tarkastelevia kysymyksiä Kärkkäisen (2006) pro gradu -tutkielman muotoiluun (Kärkkäinen, Perho ja Korhonen) sekä Kaisa Malisen ym. Paletti-tutkimusprojektissa käyttämästä "Parisuhdetarve-mittarista" (Drigotas ja Rusbult 1992, Le ja Agnew 2001). Näitä osa-alueita ei kuitenkaan tarkastella tässä tutkimuksessa.

Vastaajia pyydettiin liiton alussa valitsemaan valmiista vaihtoehtoista, millaiseksi he olivat kokeneet avioitumispäätöksensä (Perho ja Korhonen 1990). Noin kolmannes koki avioitumisen olleen ainoa oikea ratkaisu itselle. Kolmisenkymmentä prosenttia koki kysymyksessä olleen tunnepäätöksen ja sama osuus ilmoitti avioituneensa huolellisen harkinnan jälkeen. Noin kolme prosenttia koki, että avioliittoon oli ajautettu ja vajaa kaksi prosenttia oli avioitunut olosuhteiden paineesta. Analyysissä kaksi viimeksi mainittua on yhdistetty samaan luokkaan, joka viittaa ongelmalliseen valintaan.

Avioliiton laatua tarkasteltiin molemmissa aineistonkeruissa sekä yksilön näkökulmasta eli vastaajan subjektiivisina tunteina ja arvioina (onnellisuus, Haavio-Mannila ja Kontula 2001 ja tyytyväisyys, Tolkki-Nikkinen 1990) sekä puolisoitten välisen suhteen näkökulmasta (koheesio, konsensus²⁴ ja jännitteet). Avioliiton laatua parisuhteen ominaisuutena painottavasta näkökulmasta (Glenn 1990) tarkastelevat osat pohjautuvat pääosin Spanierin (1976) kehittämään avioliittoon sopeutumisen mittariin (the Dyadic Adjustment Scale eli DAS) ja sen uudistettuun versioon (Busby ym. 1995 RDAS). (R)DASin suomennettu ja osin alkuperäisiin mittareihin nähden hiukan muokattu ja täydennetty versio on saatu professori Ulla Kinnuselta. Mittaria on käytetty professori Lea Pulkkisen johtamassa Lapsesta aikuiseksi –tutkimushankkeessa. Spanierin (1976) mukaan sopeutuminen on prosessi, jota voidaan arvioida jatkumolla huonosta hyvään sopeutumiseen. Alkuperäisessä mittarissa on 32 osiota, joista muodostuu neljä alaskaalaa. Ne ovat dyadinen konsensus, dyadinen tyytyväisyys (joka tässä tutkimuksessa on nimetty jännitteiksi), dyadinen koheesio ja tunteiden ilmaisu. Mittarissa painottuu vuorovaikutus, mutta se sisältää myös yksilön arvioita (Johnson ym. 1992, Rytönen ja Hautsalo 1999). RDASissa puolestaan on 14 osiota, jotka jakautuvat kolmeen alaskaalaan eli konsensukseen, tyytyväisyyteen ja koheesioon (Busby ym. 1995). Mittareita ei tässä tutkimuksessa käytetty sellaisinaan, vaan muokattuna ja täydennettynä tarkoitukseen sopivaksi. Kysymysten laatimisessa hyödynnettiin myös parisuhteita käsittelevää kirjallisuutta (esim. Perho ja Korhonen 2003). Liiton laadun mittaamista on esitelty tarkemmin artikkeleissa ”Vasta-avioituneiden leskien avioliiton laatu ja sen tekijät” sekä ”Muutokset leskien uusien avioliittojen laadussa”. Liiton laatuasteikkojen reliabiliteettikertoimet vaihtelivat naisilla välillä .75-.92 ja miehillä välillä .72-.93. Reliabiliteettikertoimet olivat seuranta-aineistolla (n = 240) laskettuna samaa luokkaa (ks. tarkemmin Pankarinkangas 2011) kuin tässä esitetyt ensimmäisessä aineiston keruussa saadulla aineistolla (n = 308, ks. tarkemmin Pankarinkangas 2009).

Vaikka DASia on kritisoitukin, arvioivat Graham ym. (2006) sen olevan laajimmin käytetty parisuhteen laadun mittari. Mittarista on kehitetty erilaisia lyhytversioita, jotka sisältävät joko neljä, kuusi, seitsemän, kymmenen tai 14 osiota. Keskustelua on herättänyt se, onko DAS yksiulotteinen globaali mittari vai moniulotteinen instrumentti. Keskustelu liittyy tutkimuksiin, joissa alkuperäistä faktorirakennetta ei

---

²⁴ Lapsiin liittyvää konsensusta mittaavaa osiota muokattiin seurannassa. Ensimmäisessä kyselyssä pyydettiin ottamaan kantaa seuraavaan: Lastenkasvatus ja vastuu lapsista (vastatkaa vain, jos Teillä tai puolisolillanne on lapsia), mutta seurannassa väittämä muotoiltiin seuraavanlaiseksi: Lasten elämä ja vastuu lapsista (vastatkaa vain, jos Teillä ja/tai puolisolillanne on lapsia). Jälkimmäisen muotoilun arvioitiin olevan relevantimpi vastaajien elämäntilanteen kannalta. Osiota ei sisällytetty summamuuttuja Konsensus1:een, koska moni oli jättänyt vastaamatta lapsia koskevaan kysymykseen.

ole saatu toistettua. (Busby ym. 1995, Graham ym. 2006.) Graham ym. (2006) kuitenkin totesivat, että hedelmällisempää menetelmän kehittämisen kannalta olisikin suunnata voimavarat erilaisten faktorirakenteiden vertailemiseen. Johnsonin ym. (1992) mukaan ongelmallisena on pidetty mittarin osioiden välisiä ”vaikutussuhteita”, esimerkiksi erimielisyyden määrä voi vaikuttaa onnellisuuteen. Lisäksi Busby ym. (1995) arvioivat, että vastaaminen spesifeihin kysymyksiin saattaa vaikuttaa yleisarvioiden tekemiseen ja päinvastoin. DASia on kritisoitu myös siitä, että vaikka se mittaa useita latenteja rakenteita, niille annetaan erilainen paino kokonaispisteissä. Lisäksi mittarissa on dikotomisias kysymyksiä ja toisaalta seitsemänportainen kysymys. Saman pistemäärän saaneiden pariin parisuhteet voivat olla laadullisesti hyvinkin erilaisia. Jotkut tutkijat ovat yrittäneet välttää tätä pulmaa muuttamalla pisteet z-pisteiksi ennen yhteenlaskua. (Graham ym. 2006.)

Kritiikistä huolimatta Graham ym. (2006) havaitsivat meta-analyysissään, että niin koko mittarin kuin myös konsensuksen, koheesion ja tyytyväisyyden sisäinen konsistenssi (Cronbachin alfa) oli riittävä. Reliabilitetti-estimaatit eivät eronneet seksuaalisen orientaation, sukupuolen, siviilisäädyn tai etnisyyden mukaan. Tunteiden ilmaisua kuvaava alaskaala tuotti matalia alfoja kautta tutkimusten ja sen reliabiliteetti-estimaatit olivat vahvassa yhteydessä taustamuuttujiin. Myös dyadinen tyytyväisyys –alaskaala on ollut kritiikin kohteena. On esitetty, että DASissa sekoitetaan dyadinen tyytyväisyys tai onnellisuus tyytyväisyyden tai onnellisuuden determinanttien kanssa. Jos valitaan koko DASin pistemäärä riippuvaksi muuttujaksi, löydetään todennäköisesti vahva riippuvuus esimerkiksi ristiriitojen tason tai yhteisten aktiviteettien parissa vietetyn ajan ja kokonaispistemäärän välillä, ei pelkästään siksi, että näiden välillä on yhteys, vaan myös siksi että DASin kokonaispistemäärä ei mittaa vain tyytyväisyyttä, vaan myös samanmielisyyttä (konsensus) ja yhteisiä aktiviteetteja (koheesio). Vaikka Spanier tarkoitti mittarinsa avioliittoon sopeutumisen tutkimiseen, on sitä virheellisesti käytetty aviotyytyväisyyden mittarina, mikä on entisestään lisännyt liiton laadun määrittelyn kirjavuutta tutkimusalueella.

Tässä tutkimuksessa DASiin kohdistettua kritiikkiä on pyritty huomioimaan muun muassa siten, että koheesiota ja jännitteitä tarkastelevat väittämät perustuvat Busbyn ym. (1995) uudistettuun mittariin. Alkuperäisessä DASissa tyytyväisyys-alaskaalaan sisältyi sekä myönteisiä että kielteisiä osioita, mutta tässä tutkimuksessa nojaututaan RDASin tyytyväisyys-alaskaalaan sisällytettyihin osioihin, jotka kuvaavat kielteisempää vuorovaikutusta ja ajatuksia liitosta. Kuten edellä mainittiin, alaskaala on nimetty ’jännitteiksi’ (Spanier ja Thompson 1982). Konsensusta mittaava osa on yhdistelmä DASista ja RDASista, lisäksi siihen on sisällytetty Kinnusen ym. tärkeinä pitämät lapsiin ja alkoholinkäyttöön liittyvät väittämät sekä tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavina pidettyjä väittämiä (esimerkiksi Konsensus2:en muodostamat kaksi leskeytymiseen päättyneeseen liittoon liittyvää osiota: Puolison suhtautuminen ensimmäiseen aviopuolisooni liittyviin tunteisiin, ajatuksiini ja muistoihini. ja Keskusteleminen ensimmäisestä aviopuolisostani ja elämästäni hänen kanssaan.). Analyysissä ei myöskään yhdistetä käsitteellisesti erillisiä, yksilöllisempiä, onnellisuuden (yleinen arvio) ja tyytyväisyyden kokemuksia ja arvioita suhteen ominaisuuksia kuvaavien koheesion, konsensuksen ja jännitteiden osioiden

(suuri osa spesifejä arvioita) kanssa. Erilaisten laadun ulottuvuuksien yhdistämistä ovat esimerkiksi Neff ja Karney (2002) pitäneet metodologisesti pulmallisena. Viimeksi mainittuja, vuorovaikutuksellisempia laadun osoittimia ei haluttu yhdistää keskenään muuttujien sisältämien osioiden määrän suuren eroavaisuuden vuoksi (Norton 1983, Graham ym. 2006). Liiton laadun muutoksessa erillisten ulottuvuuksien tarkasteleminen on hedelmällistä, koska esimerkiksi MacDermidin ym. (1990) tutkimuksessa liiton laatu ei muuttunut kaikilta osin. Avioliiton laadun ulottuvuuksien väliset korrelaatiot esitellään liitteessä 7.

5.4 AINEISTON ANALYSOINTI

Aineistoa analysoitiin pääasiassa tilastollisesti. Avioitumismotiiveista ja epäröinnin syistä muodostettiin summamuuttujat eksploratiivisen faktorianalyysin (pääakseli-faktorointi, varimax-rotatio) pohjalta. Summamuuttujiin sisällytetyt väittämät valittiin seuraavien kriteerien perusteella: faktorilataus oli vähintään .40, sisältö oli tulkinnallisesti koherentti ja reliabiliteetti (Cronbachin alfa) korkea. Faktorilataus kriteerinä oli ensisijainen alfaan verrattuna²⁵. Merkitsevyytensä testeissä oli .05. Motiiveista muodostui kuuden faktorin ratkaisu, joka selitti kokonaisvarianssista 49.5 %. Kuudennen faktorin (ominaisarvo 1.13, selitysaste 4.5 %) sisältö oli melko epäyhtenäinen ("Halusin juhlistaa suhdetta häillä.", "Halusin saada toisen aikuisen jakamaan vastuuta lapsistani." ja "Halusin saada perheeseeni vielä lapsia.") ja Cronbachin alfa niin matala (naiset .51 ja miehet .48), että se päätettiin jättää pois jatkoanalyysistä. Kuudennen faktorin poistamisen jälkeen faktoriratkaisu selitti 45.0 % prosenttia kokonaisvarianssista. Epäröinnin syiden faktorianalyysi tuotti viiden ulottuvuuden ratkaisun, joka selitti 52.7 prosenttia kokonaisvarianssista.

Naisten ja miesten sekä katoanalyysissä osallistuneiden ja osallistumatta jättäneiden välisiä eroja analysoitiin riippumattomien otosten t-testillä, Mann-Whitneyn U-testillä sekä Khin neliö -testillä. Iän, leskeyden ja avoliiton keston sekä ensimmäisen avioliiton onnellisuuden yhteyksiä avioitumismotiiveihin ja epäröinnin syihin tutkittiin Kruskal-Wallis testillä. Iän, leskeyden ja avoliiton keston, puolison avioitumista edeltävän siviilisäädyn ja avioitumispäätöksen luonteen yhteyksiä liiton laadun osatekijöihin tarkasteltiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ryhmäkeskiarvojen yhtäsuuruuden yleisvertailussa käytettiin Brown-Forsythen -testiä, mikäli ryhmien varianssit olivat erisuuret ja post hoc -testeinä käytettiin Scheffen ja Games-Howellin testejä). Liiton laadun muutosta kolmen vuoden seurannassa tarkasteltiin Wilcoxonin merkittyjen järjestyslukujen testillä. Muutoksen efektikoko (Cohenin d, Cohen 1988) laskettiin käyttäen keskiarvoja ja keskihajontoja. Avioitumismotiivien ja epäröinnin syiden sekä taloudellisen tyytyväisyyden yhteyksiä liiton laadun osatekijöihin tutkittiin Spearmanin järjestyskorrelaation avulla. Motiiveista ja epäröinnin syistä muodostetut summamuuttujat olivat vinoja, joten niiden yhteyttä saman-

---

²⁵ Näistä kriteereistä poikettiin kolmatta summamuuttujaa rakennettaessa: väittämä "Halusin osoittaa ympäristölle että leskeytymisen jälkeen on oikeus avioitua ja nauttia uudesta parisuhteesta." sisällytettiin summamuuttujaan "Uusi alku", vaikka sen faktorilataus oli vain .37. Väittämän poisjättäminen olisi kuitenkin laskenut reliabiliteettia .64->.56 (naiset .63->.52, miehet .62->.58).

aikaiseen laatuun ja laadun ennustajina seurannassa analysoitiin nonparametrisellä testillä. Liiton laadun muutoksen tarkasteluun valittiin tästä syystä myös nonparametrinen testi, vaikka efektejä laskettiin parametrisin lähtökohdin.

Ensimmäisessä aineistonkeruussa vastaajat saivat tuoda myös omin sanoin esille, miksi oli haluttu mieluummin avioitua kuin elää seurustelu- tai avosuhteessa. Tähän avoimeen kysymykseen annetuille anonymisoiduille vastauksille tehtiin rinnakkaisluokitus sukupuolittain. Naisten aineistossa rinnakkaisluokitusten yhteen käyvyys oli 75 prosenttia ja miesten aineistossa noin 84 prosenttia, mikä Helanderin (2000) mukaan on hyväksyttävä. Ongelmallisiksi osoittautuivat pienet luokat sekä ”Muut”-luokka, johon sijoittamisen perusteista ei ollut keskusteltu riittävästi ennen luokitusta. Rinnakkaisluokituksen jälkeen eri tavoin luokiteltujen vastausten luokasijoitus ratkaistiin kirjoittajan ja rinnakkaisluokittelijan neuvottelulla.

Myös ensimmäisen aineiston tavallisimpia riidanaiheita koskevat avoimeen kysymykseen annetut vastaukset luokiteltiin sukupuolittain. Vastauksia tarkasteltiin myös jäljittämällä sitä, kehen tai mihin riidan syy sijoitettiin: selitettiinkö riidan syntyä itseen, puolisoon, parisuhteeseen vai olosuhteisiin (sisältäen myös henkilöitä) liittyvillä tekijöillä (Fincham 2004). Tulokset syyselitysten osalta ovat suuntaa antavia, koska vastaajilta ei suoraan kysytty asiaa, joten kaikissa vastauksissa ei tuotu esille syytulkintoja. Luokitukset ja syyselitykset ovat kirjoittajan ja kahden anonymisoituun aineistoon tutustuneen henkilön yhteisen arvioinnin ja neuvottelun tuloksia.

6 Tulokset

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen keskeisiä tuloksia. Yksityiskohtaisemmin tulokset on esitelty väitöskirjaan sisältyvässä kolmessa aineistoon perustuvassa artikkelissa.

6.1 KESKEISET AVIOITUMISMOTIIVIT JA EPÄRÖINNIN SYYT

Voimakkaimmissa avioitumismotiiveissa korostui tunneside ja kumppanuus. Sekä naiset että miehet olivat kokeneet osiotasolla läheisyyden ja luottamuksen, rakkauksen, yhdessä viihtymisen sekä hyvän henkisen kumppanuuden voimakkaimmiksi avioitumismotiiveiksi. Tunnesiteen ja kumppanuuden jälkeen seuraavaksi painokkaimpina motiivina sekä naiset että miehet pitivät summamuuttujatasolla (jota jatkossa kutsutaan asteikkotasoksi) kumppanuuden ”hyötyjä” korostavaa näkökulmaa ja avioitumista uutena alkuna. Taloudelliset tekijät ja perinteiseen kristilliseen seksuaalimoraaliin sitoutuminen olivat heikoimpien motiivien joukossa. Osiotasolla miehet olivat kokeneet naisia voimakkaammin motiiveina ajatuksen siitä, että uudelleen avioituminen voisi helpottaa surua puolison kuolemasta, käsityksen, että seksuaalielämä kuuluu vain avioliittoon, yksinäisyyden ja elämänkumppanuuden kaipuun, ajatuksen siitä, että arkielämän askareiden hoito helpottuisi sekä toiveen saada perheeseen vielä yhteisiä tai puolison lapsia. Asteikkotasolla miehet olivat kokeneet uuden alun ja perinteisen kristillisen seksuaalimoraalin voimakkaampina avioitumismotiiveina kuin naiset²⁶.

Kun avioliiton valintaa avoliiton tai seurustelusuhteen sijaan tarkasteltiin avoimeen kysymykseen annettujen vastausten perusteella, saatiin avioitumismotiiveista kuitenkin hieman toisin painottuva kuva. Sekä naiset että miehet korostivat elämänarvojen, erityisesti uskonnollisen vakaumuksen merkitystä. Naiset tosin painottivat elämänarvojen rinnalla lähes yhtä voimakkaasti sitä, että avioliitto merkitsee sitoutumista, tuo turvallisuutta ja vakautta sekä selkiinnyttä asioita. Miesten vastauksissakin vastaavat perustelut muodostivat toiseksi suurimman luokan. Miesten

---

²⁶ Naisten ja miesten avioitumismotiivien asteikkotason eroja ei ole esitetty artikkeleissa. Miehet olivat siis kokeneet uuden alun ($p = .001$) ja perinteisen kristillisen seksuaalimoraalin ($p = .030$) voimakkaampina motiiveina kuin naiset.

ja naisten perusteluiden jakautumisessa ei ollut juurikaan eroja lukuun ottamatta miesten vahvempaa elämänarvojen ja naisten voimakkaampaa juridisten ja taloudellisten perusteiden painottamista; monet ennakoivat vastauksissaan oman tai puolison kuoleman jälkeistä asioiden hoitoa. Kolmanneksi tärkeimpänä perusteluna pidettiin halua noudattaa perinteitä tai toimia kasvatuksensa mukaisesti.

Vastaajat eivät olleet juurikaan epäröineet avioituspäätöstä tehdessään – tai niin asia ainakin avioliiton alkuvaiheessa muistettiin, koska epäröinnin syiden osio-kohtaiset voimakkuudet eivät kovin korkealle nousseet. Eniten oli pohdittu omien ja kumppanin vakiintuneiden tapojen yhteensovittamisen onnistumista. Sen lisäksi oli pohdittu kumppanin lasten ja omien lasten suhtautumista uuden liiton solmimiseen sekä mahdollisuutta joutua kumppanin hoitajaksi tämän sairastuessa. Myös perintöasioiden mahdollinen mutkistuminen olivat eniten askarruttaneiden teemojen joukossa, mikä liittyy osaltaan omien lasten suhtautumisen puntarointiin.

Asteikkotasolla eniten epäröintiä oli aiheuttanut lasten suhtautuminen, seuraavaksi eniten oli pohdittu avioitumisen mahdollisia negatiivisia seurauksia. Vähiten epäröintiä olivat aiheuttaneet avioliiton mahdollinen rajoittavuus, kumppanin luotettavuus ja lojaliteettikysymykset.

Yksittäisistä epäröinnin syistä uuden leskeytymisen uhka, kumppanin alkoholin käyttö sekä perintöasioiden mahdollinen mutkistuminen olivat pohdituttaneet naisia enemmän kuin miehiä. Miehet puolestaan olivat puntaroineet naisia enemmän vastuunottamista yhteisen kodin askareista ja sitoutumista vakituiseen sukupuoli-suhteeseen. He olivat pohtineet enemmän myös uudelleen avioitumisen sopivuutta ja toisen henkilön asettumista ensimmäisen puolison paikalle. Asteikkotasolla naisia oli pohdituttanut miehiä enemmän kumppanin luotettavuus²⁷.

6.2 AVIOITUMISMOTIIVEJA JA EPÄRÖINNIN SYITÄ JÄSENTÄVÄT TEKIJÄT

Lisäksi haluttiin selvittää sitä, miten demografisista tekijöistä ikä, leskeyden ja toista avioliittoa edeltänyt avoliiton kesto sekä ensimmäisen avioliiton onnellisuus olivat yhteydessä avioitumismotiiveihin ja epäröinnin syihin. Naisilla oli useampia yhteyksiä kuin miehillä.

Vahvimpaan motiivasteikkoon, tunnesiteeseen ja kumppanuuteen yhteydessä oli vain avoliiton kesto ja sekin vain naisilla. Vahvimmin tunnesiteen ja kumppanuuden olivat kokeneet myötävaikuttaneen avioliiton solmimiseen lyhyessä avoliitossa eli alle kolme vuotta yhdessä eläneet ja heikoimmin suoraan seurustelusuhteesta avioituneet. Avoliiton kesto jäseni vain naisilla myös taloudellisten tekijöiden voimakkuutta avioitumismotiivina. Voimakkaimmin taloudelliset tekijät oli koettu motiiviksi silloin, kun avoliitossa oli eletty pisimpään (eli kolme vuotta tai pidempään) ja heikoimmin silloin, kun avoliitossa ei ollut eletty lainkaan. Ikä puolestaan jäseni kokemusta kumppanuudesta hyötynäkökulmasta. Avioliittoon liitetyt hyödyt olivat motivoineet voimakkaimmin vanhimpia naisia ja heikoimmin keskimmäisen ikäryhmän (ja nuorimpia) naisia.

---

²⁷ Naisten ja miesten epäröinnin syiden asteikkotasoa eroja ei ole esitetty artikkeleissa. Naiset olivat siis pohtineet miehiä enemmän kumppanin luotettavuutta ($p = .030$).

Avioitumista uutena alkuna jäsensivät sekä naisilla että miehillä ikä ja kokemus ensimmäisen avioliiton onnellisuudesta. Naisista avioitumisen uutena alkuna olivat voimakkaimmin kokeneet vanhimmat, eli 70-vuotiaat ja sitä vanhemmat, ja heikoimmin puolestaan nuorimmat naiset. Miehistäkin vanhimmat olivat kokeneet motiivin merkityksellisimpänä, mutta naisista poiketen se oli ollut heikoin 60-64 –vuotiaille miehille. Kun ensimmäistä avioliittoa pidettiin hyvin onnellisena, oli uuden alun koettu motivoivan uudelleen avioitumista voimakkaimmin ja vastaavasti onnettomaksi liittonsa arvioineet olivat kokeneet sen motivoivan heikoimmin. Avoliiton kesto oli vain naisilla yhteydessä siihen, miten voimakkaana motiivina uusi alku oli koettu. Merkityksellisin uusi alku oli ollut silloin, kun avoliitossa oli eletty lyhyen aikaa, ja vähiten merkitystä sillä oli ollut silloin, kun avoliitto oli ollut pidempi. Miehillä taas leskeyden kestolla oli yhteys motiivin voimakkuuteen. Voimakkaimmin uusi alku oli motivoinut lyhimmän ajan leskenä eläneitä miehiä ja heikoimmin pisimpään leskenä eläneitä.

Naisilla kaikki tarkastellut tekijät ja miehillä ikää lukuun ottamatta muut tekijät jäsensivät kokemuksta perinteisen kristillisen seksuaalimoraalin merkityksestä avioitumismotiivina. Voimakkaimmin sen olivat kokeneet 65-69 –vuotiaat naiset, heikoimmin taas nuorimmat. Lisäksi voimakkaimmin kristillisen seksuaalimoraalin avioitumismotiivina olivat kokeneet lyhimmän aikaa (0-4 vuotta) leskenä eläneet sekä suoraan seurustelusuhteesta avioituneet naiset ja miehet, ja heikoimmin pisimpään leskenä ja pisimpään avoliitossa eläneet. Myös kokemuksella ensimmäisen liiton onnellisuudesta oli yhteys motiivin voimakkuuteen sekä naisilla että miehillä. Onnellisimpana liittonsa kokeneille perinteisellä kristillisellä seksuaalimoraalilla oli ollut vahvin ja onnettomana liittonsa kokeneille heikoin merkitys.

Epäröinnin syistä lojaliteettikysymyksiä jäsensivät vain naisilla kokemus ensimmäisen liiton onnellisuudesta sekä avoliiton kesto. Onnellisimpana liittoaan pitäneet olivat epäröineet liiton solmimista lojaliteettikysymysten vuoksi eniten ja onnettomana pitäneet vähiten. Lisäksi lyhyessä avoliitossa eläneet naiset olivat epäröineet liiton solmimista eniten ja pidempään avoliitossa eläneet vähiten. Leskeyden kesto oli ainoa tekijä, joka jäseni sekä naisten että miesten lojaliteettikysymysten pohdintaa. Lyhyimmän ajan leskenä eläneet olivat pohtineet kysymyksiä eniten ja pisimpään leskenä eläneet vähiten.

Kumppanin luotettavuuden ja vapauden rajoittamista jäseni vain naisilla avoliiton kesto. Teemat olivat askarruttaneet eniten niitä naisia, jotka olivat eläneet lyhyessä avoliitossa, vähiten taas pidempään avoliitossa eläneitä. Myös lasten suhtautumisen puntarointi kytkeytyi avoliiton keston, mutta myös leskeyden keston. Lyhimmän ajan leskenä eläneet ja lyhyessä avoliitossa eläneet naiset olivat pohtineet lasten suhtautumista eniten, pisimmän aikaa leskenä eläneet ja pidemmässä avoliitossa eläneet naiset taas vähiten.

6.3 UUSIEN AVIOLIITTOJEN LAATU JA SEN MUUTOS

Tutkimuksen toisena keskeisenä kiinnostuksen kohteena oli uusien avioliittojen laatu, siihen liittyvät tekijät sekä laadun muutos seurannassa. Lisäksi tarkasteltiin liitossaan pysyneiden ja seurannan aikana eronneiden välisiä eroja avioitumismotiviteissa, liiton solmimiseen liittyneissä epäröinnin syissä sekä liiton alun laadussa.

Vaikka avioliiton laatu seurannassa joiltakin osin hieman heikkenikin, koettiin se kuitenkin keskimäärin hyvänä sekä liiton alussa että alkutaipaleen myöhemmässä vaiheessa, mitattiinpa sitä onnellisuutena, tyytyväisyytenä, vuorovaikutuksen tiiviyttenä, samanmielisyytenä parisuhteen tärkeistä asioista tai jännitteiden vähäisyytenä. Verrattuna avioliiton alkuvaiheeseen sekä naiset että miehet pitivät kuitenkin liittoaan vähemmän onnellisena sen kestänyt neljästä viiteen vuotta. Muutos oli naisilla pieni ja miehillä vieläkin vähäisempi. Myös tyytyväisyys heikkeni asteikkotasolla liiton edetessä sekä naisilla että miehillä. Osa-alueittain tarkasteltuna sekä naiset että miehet olivat seurannassa vähemmän tyytyväisiä vuorovaikutukseen ja puhumiseen sekä sukupuolielämään kuin alkumittauksessa. Lisäksi naiset olivat vähemmän tyytyväisiä vallan ja vastuun jakautumiseen sekä ongelmien ratkaisuun ja miehet taloudelliseen tilanteeseen. Muutokset olivat kuitenkin pieniä ja seurannassakin kaikkiin liiton osa-alueisiin oltiin yleensä vähintään melko tyytyväisiä. Sekä liiton alussa että seurannassa naiset olivat tyytyväisimpiä taloudelliseen tilanteeseen ja miehet kotitöiden jakamiseen. Liiton alussa naisten ja miesten tyytyväisyydessä ei ollut eroja, mutta seurannassa miehet olivat (asteikkotasolla) liittoonsa naisia tyytyväisempiä ja osa-alueittain tarkasteluna miehet olivat naisia tyytyväisempiä ongelmien ratkaisuun sekä vuorovaikutukseen ja puhumiseen.

Puolisoiden välinen vuorovaikutus (koheesio) koettiin sekä liiton alussa että seurannassa melko aktiivisena. Yhteiset puuhat olivat pikemminkin kotikeskeisiä kuin kotipiirin ulkopuolelle suuntautuvia. Miesten kokemana vuorovaikutus ei ollut merkittävästi vähentynyt liiton edetessä, mutta naisten liitoissa vuorovaikutus oli kaikkiaan vähemmän tiivistä ja erityisesti puolisoitten välinen innokas ajatustenvaihto oli vähentynyt. Muutokset olivat kuitenkin pieniä.

Keskeisimmät erimielisyyksien aiheet²⁸ liiton molemmissa vaiheissa niin naisten kuin miestenkin liitoissa olivat politiikka sekä tavat ja tottumukset. Naisten liitoissa erimielisyyksiä aiheuttavien teemojen joukko kasvoi liiton edetessä. Kun liiton alussa politiikan sekä tapojen ja tottumusten ohella erimielisyyttä aiheuttivat vain käytöstavat, niin seurannassa kolmen edellä mainitun lisäksi eripuraa syntyi sukulaisiin suhtautumisesta, lasten elämästä ja vastuusta lapsista, uskonnosta tai elämäntavasta sekä harrastuksista. Miehillä liiton alun erimielisyyttä aiheuttaviin teemoihin lukeutui politiikan sekä tapojen ja tottumusten lisäksi liiton molemmissa vaiheissa alkoholinkäyttö. Kun liiton alussa kärkiteemoihin sisältyi lisäksi lasten kasvatusta ja vastuu lapsista, seurannassa lapsi-teeman sijaan esiin nousi keskusteleminen ensimmäisestä puolisoista ja elämästä hänen kanssaan.

Samanmielisyyttä heikkeni sekä naisten että miesten liitoissa ainoastaan alkoholinkäytön osalta. Naisten liitoissa muutos oli heikko. Lisäksi naiset olivat puolisonsa kanssa hiukan vähemmän samanmielisiä tunteiden osoittamisesta. Jännitteet olivat

²⁸ Vähintään 30 prosenttia aina, usein tai joskus samaa, joskus eri mieltä puolison kanssa.

sen sijaan lisääntyneet kaikilta osin sekä naisten että miesten liitoissa. Liitot näyttävätkin kuitenkin edelleen pikemminkin sopuisina kuin riitaisina ja jännitteisinä. Liiton alussa naiset olivat miehiä useammin puolisonsa kanssa samanmielisiä ensimmäisestä avioliitostaan keskustelemisesta, mutta seurannassa miehet olivat naisia useammin puolisonsa kanssa samanmielisiä uskonnosta tai elämäkatsomuksesta sekä tunteiden osoittamisesta.

Avioliiton ristiriitojen keskeisinä aiheuttajina avoimeen kysymykseen annettujen vastausten perusteella ilmenivät edellä esiteltyihin erimielisyyksien aiheisiin verrattuna hiukan toisenlaiset teemat. Sekä naisten että miesten vastauksissa nousivat esiin puolisoiden välinen erilaisuus mieltymyksissä, näkemyksissä, tavoissa ja naisilla myös luonteenpiirteissä. Riitoja syntyi myös niin sanotuista pikkuasioista, kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen sekä rahaan ja omaisuuteen liittyvistä asioista sekä miehillä vielä perheeseen, sukuun, lapsiin ja ystäviin kytkeytyvistä seikoista. Naisten ja miesten aineistoissa luokkien suuruusjärjestys hieman vaihteli. Pikkuasioita kuvaavissa vastauksissa riidanaiheiden luonnetta ei määritelty tarkemmin, vaan viitattiin niiden olevan *"mitättömiä"*, *"turhanpäiväisiä"* tai *"arkisia"* asioita. Kommunikaatiosta ja vuorovaikutuksesta syntyviä riitoja kuvatessaan sekä naiset että miehet toivat usein esille väärinymmärrykset. Lisäksi etenkin naisten vastauksissa ongelmana nousi esiin puhumattomuus. Naiset toivoivat, että puoliso puhuisi *"vaikeistakin asioista"*, kommunikoi rakentavammassa sävyssä tai ylipäänsä puhuisi. Rahasta ja omaisuudesta kirjoitettiin aika lyhytsanaisesti, usein vastauksena oli toteava: *"Raha-asiat"* tai *"Rahankäyttö"*.

Miehet toivat kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen sekä rahaan liittyvien seikkojen rinnalla esiin lähipiirin ihmisiin liittyvät riidat. Pulmallisina asioina mainittiin esimerkiksi sukulaisten ja ystävien käyttäytyminen sekä lapsiin ja toinen toisensa ystäviin suhtautuminen. Naisten vastauksissa esiintyivät miesten vastauksia selkeämmin omiin ja/tai puolison (aikuisiin) lapsiin liittyvät jännitteet. "Entiseen elämään" liittyvissä vastauksissa naiset viittasivat joko omaan tai miehensä entiseen elämään, sen kanssa sinuiksi tulemiseen ja menneeseen liittyviin muistoihin tai pelkoihin. Miehillä tähän luokkaan sijoitettavia vastauksia ei esiintynyt.²⁹

Liiton laadussa oli normatiivista pysyvyyttä sekä naisilla että miehillä (Taulukko 3). Miehillä pysyvyys oli hiukan vahvempaa kuin naisilla. Vahvinta toistokorrelaatioiden ilmaiseva normatiivinen pysyvyys oli naisilla jännitteissä, nykyiseen liittoon liittyvässä samanmielisyudessa ja onnellisuudessa. Myös miehillä vahvinta pysy-

---

²⁹ Väitöskirjaan sisältyvässä artikkelissa 'Vasta-avioituneiden leskien avioliiton laatu ja sen tekijät' tarkasteltiin vain keskeisimpiä avoimeen kysymykseen kirjoitettuja vastauksia. Tässä kuvataan lyhyesti myös artikkelissa esittelemättä jääneet riidanaiheet. Naisten vastauksissa alkoholiin liittyvät pulmat saivat suuremman painoarvon kuin miesten vastauksissa (10 % vs. 5 %). Sekä naisten että miesten vastauksissa ongelmallisena oli koettu alkoholin liiallinen käyttö – sikäli kun tilannetta kuvailtiin laajemmin. Naisten vastauksissa alkoholin ongelmakäyttö liitettiin selkeimmin puolisoon, ei koskaan ainakaan eksplisiittisesti itseän. Miesten vastauksista ainoastaan yhdessä pohdittiin ongelmallista alkoholinkäyttöä ja syy liitettiin itseän. Vallan ja vastuun jakaminen kotona ja kotityöt painottuivat puolestaan miesten vastauksissa hieman vahvemmin kuin naisten aineistossa (9 % vs. 5 %). Attribuointien jäljittäminen vastauksista onnistui huonosti, koska usein vain todettiin: *"Kotityöt."* tai *"...Liiallinen siivoaminen."* Naisten aineistossa ongelmien aiheuttajina oli edellä mainitun "Entisen elämän ja sen ihmissuhteiden" lisäksi kaksi teemaa, joita miesten aineistossa ei esiintynyt lainkaan: Harrastukset ja vapaa-ajan vietto (8 %) ja "Uskonto" (3 %). Miesten vastauksista muodostunut "oma" luokka oli omat tai puolison piirteet. Pienin luokka naisten vastauksissa kuvasi epäluottamusta (2 %) ja miesten vastauksissa joko omaa tai puolison mustasukkaisuutta (4 %) riidan aiheena.

vyys oli jännitteissä, nykyiseen liittoon liittyvässä konsensuksessa, mutta naisista poiketen, onnellisuuden sijaan tyytyväisyydessä. Naisilla heikointa jatkuvuus oli ensimmäiseen liittoon liittyvässä konsensuksessa ja miehillä koheesiossa.

Taulukko 3. Liiton laadun osatekijöiden toistokertoimet (Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin) naisilla (n = 123-129) ja miehillä (n = 109-111)

	Naiset r_s	p	Miehet r_s	p
Onnellisuus:	.63	.000	.57	.000
Tyytyväisyys:	.60	.000	.73	.000
Koheesio:	.51	.000	.54	.000
Konsensus1:	.64	.000	.73	.000
Konsensus2:	.44	.000	.58	.000
Jännitteet:	.68	.000	.73	.000

6.4 UUSIEN AVIOLIITTOJEN LAADUN TEKIJÄT

Demografisten tekijöiden yhteys avioliiton laatuun. Vastaajien ikä ei ollut johdonmukaisesti yhteydessä liiton laatuun. Liiton alussa ikä liittyi puolisoitten väliseen samanmielisyyteen vain miehillä. Puolisonsa kanssa samanmielisimpiä olivat vanhimmat miehet ja vähiten samanmielisiä toiseksi nuorimman ryhmän miehet.³⁰ Seurannassa ikä taas oli vain naisilla yhteydessä tyytyväisyyteen ja puolisoitten välisen vuorovaikutuksen tiivyyteen. Toiseksi nuorimmat naiset olivat tyytyväisempiä liittoonsa kuin keskimmäisen ikäryhmän naiset. Lisäksi toiseksi nuorimpien naisten vuorovaikutus puolison kanssa oli aktiivisinta ja vähiten tiivistä keskimmäisen ikäryhmän naisten liitoissa.³¹

Leskeyden ja avioliiton kesto kytkeytyivät sen sijaan sekä liiton alussa että seurannassa samansuuntaisesti miesten liiton laatuun. Naisilla leskeysajan ja avioliittoa edeltävän yhteiselön pituudella ei ollut merkitystä liiton laadulle. Liiton alussa leskeyden kestolla oli useita yhteyksiä miesten liiton laatuun, mutta seurannassa vain puolisoitten väliseen nykyiseen liittoon liittyvään samanmielisyyteen. Yhteydet olivat kuitenkin kauttaaltaan samansuuntaisia, eli liiton laatu oli korkeimmillaan lyhyen leskeyden jälkeen avioituneiden miesten liitoissa. Liiton alussa lyhimmän ajan leskenä eläneet miehet pitivät liittoaan onnellisempaan ja olivat tyytyväisempiä kuin pisimpään leskenä eläneet. Lisäksi puolisoitten välinen vuorovaikutus oli aktiivisempaa ja samanmielisyys vahvempaa lyhimmän ajan kuin 5-10 vuotta leskenä eläneillä miehillä. Seurannassa yhteys oli samansuuntainen, eli lyhimmän ajan leskenä eläneet miehet olivat liitoissaan puolisonsa kanssa samanmielisempiä kuin pisimpään ajan leskenä eläneet.

³⁰ Post hoc –testissä ei ollut merkitseviä eroja ryhmien välillä, joten tarkastelu perustuu korkeimpaan ja matalimpaan keskiarvoon.

³¹ Post hoc –testissä ei ollut merkitseviä eroja ryhmien välillä, joten tarkastelu perustuu korkeimpaan ja matalimpaan keskiarvoon.

Aivan samoin kuin leskeyden kestolla, myös avoliiton kestolla oli liiton alussa useita yhteyksiä miesten liiton laatuun, mutta seurannassa vain puolisoitten välisen aktiivisuuden määrään ja samanmielisyyden asteeseen. Kuten leskeyden keston yhteydet, myös avoliiton keston yhteydet olivat kauttaaltaan samansuuntaiset, eli liiton laatu oli korkeampi suoraan seurustelusuhteesta tai lyhyen avoliiton jälkeen avioituneilla kuin pidempään ennen avioitumista puolisonsa kanssa yhdessä eläneillä. Liiton alussa lyhyessä avoliitossa eläneet miehet pitivät liittoaan onnellisempana kuin pitkässä avoliitossa eläneet ja koheesio oli voimakkaampaa. Lisäksi miehet, jotka avioituivat suoraan seurustelusuhteesta tai olivat eläneet tulevan vaimonsa kanssa yhdessä lyhyen aikaa, olivat pitkässä avoliitossa eläneitä tyytyväisempiä ja puolisonsa kanssa useammin samanmielisiä nykyiseen liittoonsa liittyvistä asioista. Seurannassa avoliiton kesto oli yhteydessä koheesioon ja nykyiseen liittoon liittyvään samanmielisyyteen. Kuten liiton alussa, koheesio oli vahvempaa lyhyessä avoliitossa kuin pitkässä avoliitossa eläneiden miesten liitoissa, ja miehet, jotka eivät olleet eläneet avoliitossa lainkaan tai olivat eläneet lyhyessä avoliitossa ennen avioitumistaan, olivat puolisonsa kanssa samanmielisempiä kuin pitkässä avoliitossa eläneet miehet.

Liiton alussa sekä naisten että miesten puolisoitten avioitumista edeltävä siviilisääty oli yhteydessä nykyiseen liittoon liittyvään konsensukseen. Samanmielisimpiä oltiin, kun molemmat olivat leskiä ja vähiten samanmielisiä taas silloin, kun puoliso oli eronnut avoliitosta³². Seurannassa puolison edellisellä siviilisäädyltä ei enää ollut merkitystä naisten liiton laadulle. Miehillä puolisoitten välinen vuorovaikutus oli kuitenkin tiiviimpää ja samanmielisyyttä vahvempaa silloin, kun puoliso oli eronnut avoliitosta tai leskeytynyt itsekin, kuin jos puoliso oli eronnut avoliitosta.

Avioitumispäätöksen luonteen yhteys avoliiton laatuun. Avioitumispäätöksen luonne kytkeytyi melko johdonmukaisesti naisilla ja miehillä sekä liiton alussa että seurannassa liiton laatuun eli onnellisuuteen, tyytyväisyyteen, koheesioon ja nykyiseen liittoon liittyvään konsensukseen, sekä lisäksi naisilla liiton alussa jännitteisiin ja seurannassa ensimmäiseen liittoon liittyvään konsensukseen. Tunne päätöksen tehneillä, avioitumistaan huolellisesti harkinneilla ja naimisiin menoa ainoana oikeana ratkaisuna pitäneillä liiton laatu oli parempi kuin naimisiin ajautuneilla tai olosuhteiden paineesta avioituneilla.

Avioitumismotiivien ja epäroinnin syiden yhteydet avoliiton laatuun. Avioitumismotiiveista tunneside kumppaniin ja kumppanuus arvojen ja kiinnostusten samankaltaisuutena³³ korreloi sekä naisilla että miehillä liiton alussa lähes kaikkiin ja seurannassa kaikkiin laadun osatekijöihin. Kun liiton solmimista siis oli motivoinut voimakkaammin tunneside ja kumppanuus, pitivät naiset liittoa sekä sen alussa että sen kestänyt neljästä viiteen vuotta onnellisempana, liittoon oltiin tyytyväisempiä ja koettiin puolison kanssa suurempaa yksimielisyyttä parisuhteen keskeisistä asioista. Myös miehillä tunneside ja kumppanuus korreloi liiton alussa voimakkaimmin onnellisuuteen, tyytyväisyyteen sekä nykyistä liittoa kuvaavaan konsensukseen.

---

³² Post hoc –testissä ei ollut merkitseviä eroja ryhmien välillä, joten tarkastelu perustuu korkeimpaan ja matalimpaan keskiarvoon.

³³ Summamuuuttuja sisältäviä osiot: läheisyys ja luottamus, rakkaus, hyvä henkinen kumppanuus, yhdessä viihtyminen, samankaltaiset arvot, yhteisiä kiinnostuksia, hyvä seksuaalinen suhde, kumppanin seura.

Liiton kestettyä neljästä viiteen vuotta tunnesiteelle ja kumppanuudelle avioitumis-
motiivina voimakkaammin painoa panneet miehet olivat liittoonsa tyytyväisempiä
ja pitivät sitä onnellisempänä sekä kokivat myös koheesion vahvempänä ja liiton vä-
hemmän jännitteisenä.

Naisilla tunnesiteen ja kumppanuuden yhteydet liiton laatuun olivat samaa tasoa
liiton alussa ja seurannassa, mutta miehillä korrelaatiot olivat pääosin voimakkaam-
pia liiton alussa kuin seurannassa. Selvästi tunnesiteen ja kumppanuuden yhteys
heikkeni seurannassa onnellisuuteen, tyytyväisyyteen ja nykyiseen liittoon liitty-
vään samanmielisyyteen. Motiivin yhteydet liiton laatuun olivat kuitenkin seuran-
nassa naisilla ja miehillä voimakkuudeltaan pääosin samantasoisia.

Liiton solmimiseen liittyneillä epäröinnin syillä oli naisilla runsaasti, mut-
ta pääosin heikkoja korrelaatioita avioliiton laatuun liiton alussa sekä seurannas-
sa. Kumppanin luotettavuuden³⁴ sekä avioitumisen mahdollisten negatiivisten
seurausten³⁵ pohtimisella oli vahvimmat korrelaatiot liiton laatuun. Avioitumisen
mahdollisia negatiivisia seurauksia vähemmän pohtineet pitivät liittoaan sen alus-
sa onnellisempänä ja olivat siihen tyytyväisempiä. Myös kumppanin luotettavuutta
vähemmän pohtineet pitivät liittoaan onnellisempänä ja lisäksi liitossa oli vähem-
män jännitteitä. Avioitumisen mahdollisia negatiivisia seurauksia vähemmän poh-
tineet olivat myös seurannassa liittoonsa tyytyväisempiä, kuten myös kumppanin
luotettavuutta vähemmän pohtineet. Lisäksi kumppanin luotettavuutta vähemmän
pohtineilla oli liitossaan vähemmän jännitteitä ja he olivat samanmielisempiä puo-
lionsa kanssa nykyisen liittonsa keskeisistä asioista. Vahvimmista korrelaatioista
kumppanin luotettavuuden pohtimisella oli lukuisimmat yhteydet liiton laatuun seuran-
nassa. Lisäksi kumppanin luotettavuuden pohtimisen merkitys tyytyväisyyden
ja nykyiseen liittoon liittyvän samanmielisyyden kannalta kasvoi liiton edetessä,
mutta onnellisuuden kannalta heikkeni. Myös avioitumisen negatiivisten seurausten
pohtimisen merkitys onnellisuuden kannalta heikkeni. Lasten suhtautumisen poh-
timinen ei korreloinut liiton laatuun seurannassa lainkaan ja liiton alun konsensuk-
seenkin vain heikosti³⁶.

Miehillä epäröinnin syillä oli vielä naisiakin useampia tilastollisesti merkitseviä
yhteyksiä liiton laatuun sekä liiton alussa että seurannassa. Heillä oli myös selväs-
ti useampia voimakkaampia korrelaatioita kuin naisilla. Kaikilla epäröinnin syillä
oli huomionarvoisia korrelaatioita useisiin liiton alun laadun osatekijöihin. Lasten
suhtautumisen pohtimisella tällaisia korrelaatioita oli laadun osatekijöistä kaik-

---

³⁴ Kumppanin luotettavuus, uskollisuus ja alkoholinkäyttö.

³⁵ Kumppanista huolehtiminen, jos hän sairastuisi, vastuun ottaminen yhteisen kodin askareista, vaki-
tuiseen sukupuoli-suhteeseen sitoutuminen, oma tai kumppanin terveys, avioitumisen sopivuus, tapojen
yhteensovittaminen, taloudellisen tilanteen mahdollinen heikkeneminen.

³⁶ Kun omien ja kumppanin lasten suhtautumisen pohtimisen korrelaatioita liiton laatuun tarkasteltiin
erikseen, havaittiin, että kumppanin lasten suhtautumisen pohtiminen ei korreloinut liiton alkuvai-
heen laatuun lainkaan ja omien lasten suhtautumisen pohtiminen korreloi heikosti nykyiseen liittoon
liittyviin keskeisiin seikkoihin liittyvään samanmielisyyteen. Omien lasten suhtautumisen pohtiminen
ei puolestaan korreloinut lainkaan liiton laatuun seurannassa, mutta kumppanin lasten suhtautumisen
pohtiminen korreloi tyytyväisyyteen.

kiin muihin paitsi vastaajan ensimmäiseen liittoon liittyvään samanmielisyyteen³⁷. Korkeimmat yksittäiset korrelaatiot olivat avioitumisen mahdollisten negatiivisten seurausten sekä avioitumisen rajoittavuuden³⁸ pohtimisella liiton alun tyytyväisyyteen. Mahdollisia negatiivisia seurauksia tai avioitumisen rajoittavuutta vähemmän pohtineet olivat liittoon sen alussa tyytyväisempiä.

Huomionarvoisia korrelaatioita epäröinnin syiden ja liiton laadun välillä oli seurannassa vähemmän kuin liiton alussa. Kun liiton solmimista oli epäröity vähemmän sen rajoittavuuden näkökulmasta, pidettiin avioliittoa sen kestänyä neljästä viiteen vuotta onnellisempana, vähemmän jännitteisenä ja suhteeseen oltiin tyytyväisempiä. Kumppanin luotettavuutta vähemmän pohtineilla oli seurannassa liitossaan vähemmän jännitteitä ja vastaajat olivat puolisonsa kanssa samanmielisempiä liittonsa keskeisistä asioista. Avioitumisen mahdollisia negatiivisia seurauksia vähemmän pohtineet olivat liittoonsa tyytyväisempiä sen kestänyä neljästä viiteen vuotta. Toisin kuin naisilla, miehillä ei ollut sellaisia epäröinnin syitä, jotka olisivat kasvattaneet merkitystään liiton edetessä. Sen sijaan selvimmin avioitumisen mahdollisten negatiivisten seurausten ja lasten suhtautumisen merkitys, mutta myös lojaliteettikonfliktin³⁹ ja avioitumisen rajoittavuuden pohtimisen merkitys heikkeni joiltakin osin laadun kannalta liiton edetessä.

Taloudellisen tyytyväisyyden yhteys avioliiton laatuun. Taloudellinen tyytyväisyys osoittautui merkitykselliseksi tekijäksi liiton laadun kannalta, tarkasteltiinpa sitä mistä näkökulmasta hyvänsä. Ensinnäkin taloudellinen tyytyväisyys oli sekä naisilla että miehillä samanaikaisesti yhteydessä kaikkiin liiton laadun osatekijöihin sekä liiton alussa että seurannassa. Toiseksi, liiton alun taloudellinen tyytyväisyys oli yhteydessä myös kaikkiin laadun osatekijöihin seurannassa naisilla ja miehillä.

Naisilla taloudellinen tyytyväisyys oli vahvimmin yhteydessä parisuhdetyytyväisyyteen, olipa kyse sitten samanaikaisesta tyytyväisyydestä liiton alussa tai seurannassa tai seurannan laadun ennustamisesta liiton alun taloudellisella tyytyväisyydellä.

Miehillä korrelaatiot olivat monilta osin voimakkaampia kuin naisilla eli taloudellisella tyytyväisyydellä oli miesten liittojen laadulle vahvempi merkitys kuin naisilla. Liiton alussa vahvempi taloudellinen tyytyväisyys liittyi miehillä erityisesti vahvempaan parisuhdetyytyväisyyteen ja onnellisuuteen. Myös seurannassa samanaikainen voimakkaampi taloudellinen tyytyväisyys liittyi erityisesti vahvempaan parisuhde-tyytyväisyyteen, mutta myös vähäisempiin jännitteisiin. Lisäksi liiton alussa koettu vahvempi tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen ennakoiti miehillä seurannassa varsinkin voimakkaampaa parisuhdetyytyväisyyttä.

---

³⁷ Kun omien ja kumppanin lasten suhtautumisen pohtimisen korrelaatioita liiton laatuun tarkasteltiin erikseen, havaittiin, että kumppanin lasten suhtautumisen pohtiminen korreloi kaikkiin laadun osatekijöihin liiton alussa ja omien lasten suhtautumisen pohtiminen vain tyytyväisyyteen, koheesioon, nykyiseen liittoon liittyvään konsensukseen ja jännitteisiin. Kumppanin lasten suhtautumisen pohtiminen korreloi voimakkaammin liiton laatuun kuin omien lasten suhtautumisen pohtiminen.

³⁸ Mahdollinen oman vapauden kaventuminen, mahdollinen luopuminen joistakin tärkeistä ystävyys-suhteista tai vapaa-ajanviettotavoista.

³⁹ Mitä ensimmäinen puolisoni ajattelisi, Uudelleen avioitumisen ”epäreilisuus” ensimmäistä puolisoani kohtaan, Syyllisydentunne uudelleen avioitumisen harkitsemisesta, Toisen henkilön asettuminen ensimmäisen puolisoni paikalle, Mahdollinen henkisen yhteyden katkeaminen.

6.5 EROAMISEN TEKIJÄT

Aivan kaikki uudet liitot eivät onnistuneet, vaan kahdeksan liittoa oli seurantaan mennessä päättynyt eroon. Liitossaan seurantaan saakka pysyneille tunneside kumppaniin ja kumppanuus arvojen ja kiinnostusten samankaltaisuutena oli ollut voimakkaampi avioitumismotiivi kuin eronneille. Epäröinnin syistä avioitumisen mahdolliset negatiiviset seuraukset ja kumppanin luotettavuus olivat pohdituttaneet eronneita enemmän kuin liitoissaan pysyneitä. Parisuhteen laatu oli miltei kaikilta osin eronneilla liiton alussa heikompi kuin liitossaan pysyneillä. Pysyneitä liittoja oli siis pidetty onnellisempina, vastaajat olivat olleet tyytyväisempiä parisuhteeseensa ja tyytyväisempiä taloudelliseen tilanteeseensa, vuorovaikutus oli ollut tiiviimpää, vastaajat olivat olleet puolisonsa kanssa samanmielisempiä leskeyteen päätyneeseen liittoonsa liittyvistä asioista ja liitoissa oli ollut vähemmän jännitteitä⁴⁰.

---

⁴⁰ Liitossaan pysyneiden ja eronneiden välisiä eroja tarkasteltiin myös sukupuolittain. Naisten (n = 3) ja miesten (n = 4-5) tulokset olivat samantapaisia, mutta erojakin havaittiin. Eronneiden pienen määrän vuoksi yksityiskohtaisia tuloksia ei esitetä sukupuolittain.

7 Pohdinta

7.1 RAKKAUTTA JA KUMPPANUUTTA, EI NIINKÄÄN HOIVAA TAI VAIVAA

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu ensimmäisestä avioliitostaan leskeytyneiden henkilöiden ”elämän toisella puoliskolla” solmimia uusia avioliittoja. Naiset ja miehet olivat halunneet solmia liittonsa samoista, tunnesidettä ja kumppanuutta korostavista syistä. Kumppania rakastettiin, häntä kohtaan koettiin läheisyyttä ja luottamusta, henkinen kumppanuus koettiin hyvänä ja puolison seurassa viihdyttiin. Tämän keskeisen motiivikimpun merkitystä korostaa edelleen se, että se oli avioitumiseen myötävaikuttaneista tekijöistä ainoa, jolla oli myös merkitystä avioliiton laadulle ja sen pysyvyydelle. Lisäksi näyttää siltä, ettei ”ajan hammas” ole nakertanut kumppanuutta ja rakkautta kummankaan sukupuolen avioitumismotiiveina. Ne esiintyivät jo McKainin (1969, 1972) ja Vinickin (1977, 1978) vuosikymmenten takaisissa tuloksissa uudelleen avioituneiden pariin keskeisinä motiiveina. Rakkaus ja kumppanuuden kaipuu nousivat avioitumista harkinneiden tai uuden liiton solmineiden leskinaisten keskeisinä toiveina esille seuraavallakin vuosikymmenellä (Gentry ym. 1987). Edelleen, kuluvalle vuosituhannelle päästessä Carr (2004) on arvioinut, että niin uusia avioliittoja kuin seurustelusuhteitakin toivotaan kumppanuuden ja emotionaalisen tuen vuoksi.

Kastisen (2004) ensimmäistä kertaa myöhäisellä iällä avioituneita tarkastelevassa tutkielmassa löydettiin täsmälleen samat voimakkaimpina koetut motiivit. Onko niin, että kumppanuuden ja rakkauden sekä avioliiton välinen kytkentä on niin vahva, että se on kulttuurisesti ja ajallisesti läpäisevä, eikä avioitujan sukupuolella ja parisuhdehistorialla ole merkitystä?⁴¹ Vai kuvastavatko tulokset osaltaan kulttuurisesti odotetun kaltaista vastaamista (ks. Hurme 1988)? Kolmas vaihtoehtoinen tai täydentävä tulkinta voisi olla se, että valtaosa tähän tutkimukseen osallistuneista koki avioliittonsa olevan vähintään melko onnellinen, mikä saattaa värittää arvioita avioitumiseen vaikuttaneista tekijöistä romanttisiksi.

Tätä pohdintaa päästiin laajentamaan vielä metodologisesta näkökulmasta asettamalla strukturoidun osan ja vapaasti tuotetun tekstiaineiston tulokset rinnak-

---

⁴¹ Toisaalta Maksimaisen (2010) analyysi eriyttää parisuhteen itsenäiseksi ilmiökseen erottaen sen rakkaudesta, avioliitosta ja perheestä.

kain. Määrällinen ja laadullinen aineisto loivatkin eri tavoin painottuneita kuvia. Tunnesiteen ja kumppanuuden korostamisen sijaan sekä naisten että miesten avioitumismotiiveja kuvaavissa avoimissa vastauksissa korostuivat halu elää omien, usein uskonnollisten elämänarvojen mukaisessa parisuhdemuodossa (de Jong Gierveld 2002) sekä näkemys siitä, että avioituminen tuo turvallisuutta, vakautta, selkeyttä ja pysyvyyttä (Määttä 2004). Lisäksi naisten vastauksissa nousivat esiin kasvatuksen myötä sisäistetyt sosiaaliset (”vanhanaikaiset”) normit sekä taloudelliset ja juridiset perusteet, jotka suuntautuivat monien vastauksissa oman tai puolison kuoleman jälkeisten asioiden hoitoon, esimerkiksi omaisuuden jakamiseen. Sen sijaan rakkautta koskevien mainintojen osuus oli marginaalinen. Rakkautta ei siis useinkaan pidetty varsinaisesti avioliiton solmimisen syynä, mutta ehkä se muodostaa kumppanuuden aspektien kanssa parisuhteessa sen keskeisen kontekstin, jolloin liiton solmiminen koetaan luontevana.

Strukturoituun osaan ja avoimeen kysymykseen annetut vastaukset olivat siis osin ristiriitaisia (ks. Hurme 1988⁴²). Onko kysymys siitä, että tietynlainen metodinen ratkaisu tuottaa omanlaisiaan tuloksia? Luonnollisesti esimerkiksi syvähaastattelut antavat vivahteikkaamman kuvan aviosuhteesta kuin kyselyt (Perho ja Korhonen 2008). Käsillä olevan tutkimuksen tulosten eroavaisuuksia saattaa osaltaan selittää myös kysymysten järjestys. Kun vastaaja oli jo strukturoidussa osuudessa osoittanut esimerkiksi rakkauden merkityksellisyyden, sitä ei ehkä haluttu toistaa enää vastauksena avoimeen kysymykseen. Avoin kysymys oli kuitenkin pyritty muotoilemaan niin, että kaikenlaiset vastaukset olivat hyväksyttävissä, riippumatta edellisestä kysymyksestä. On myös huomattava, että avoimeen kysymykseen vastasi vain kolme neljästä niistä, jotka arvioivat valmiiden väittämien sopivuutta tilanteeseensa. Toisaalta voi olla niin, että määrällisiin kysymyksiin vastataan vahvemmin sosiaalisesti toivottavalla tavalla (Hurme 1988) tai valmiin toimintamallin mukaisesti kognitiivisesti ”laiskemmin”, mikä puolestaan vahvistaisi avoimeen kysymykseen annettujen vastausten painoarvoa. Tulosten eroavaisuuksien taustalla voi olla myös se, että avioitumismotiiveja tarkastelleet strukturoidut ja avoimet kysymykset eivät olleet identtisiä ja kartoittivat kenties käsitteellisesti motiivin eri ulottuvuuksia (Moffat ym. 2006). Väittämien osuvuutta arvioidessaan vastaaja otti kantaa kyseiseen tekijään vaikuttimena, avoimissa vastauksissa taas kuvattiin syitä, joilla perusteltiin avioliiton valintaa seurustelu- tai avosuhteen sijasta. Jos näiden kahden aineiston tulokset halutaan integroida yhdeksi vastaukseksi leskeytyneiden henkilöiden keskeisistä avioitumismotiiveista, voidaan todeta, että aiempien tutkimusten tapaan kumppanuus vaikuttaisi vahvalta ehdokkaalta vastaukseksi, etenkin silloin, jos avoimeen kysymykseen annettujen, muun muassa turvallisuutta ja pysyvyyttä kuvaavien vastausten tulkitaan heijastavan kumppanuutta. Kahden aineiston valossa rakkauden asema olisi siten huterampi, kumppanuudelle alisteinen. Toisaalta voidaan päätyä näkemykseen, että kahden erilaisen aineiston perusteella saadut tulokset täydentävät toisiaan, rikastavat käsitystä siitä, mitkä tekijät ovat myötävaikuttaneet uuden avioliiton solmimiseen. Leskeytyneet henkilöt näyttävät siis solmivan uuden avioliiton yhtäältä romanttisten, puolisoiden välisen suhteen myönteisyyttä korostavien tekijöiden perusteella, mutta toisaalta parisuhteen virallistamiseen vaikuttavat myös käytännölliset syyt.

⁴² Hurme (1988) keräsi aineistonsa haastattelemalla ja kyselylomakkeilla.

Toive taloudellisesta turvallisuudesta on näyttäytynyt vanhemmissa yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa (Vinick 1978, Gentry ym. 1987) pikemminkin naisten kuin miesten avioitumismotiivina. Tässä tutkimuksessa taloudelliset tekijät eivät kuitenkaan nousseet esiin painotetusti naisten motiivina. Meillä naiset ovat tasa-arvoideologian mukaisesti astuneet työelämään miesten rinnalle jo sotavuosina, mutta erityisesti 1960-luvulta lähtien (Julkunen 1990, Satka 1990), joten toimeentulon turvaaminen ei pakottane naisia avioitumaan leskeytymisen jälkeen. Ajan myötä naisten vahvempi taloudellinen itsenäisyys on ilmeisesti heikentänyt avioliiton merkitystä taloudellisen turvallisuuden tuojana. Toisaalta naisten avoimeen kysymykseen antamissa perusteluissa taloudelliset seikat yhdessä juridisten tekijöiden kanssa ilmenivät yleisempinä syinä kuin miesten vastauksissa.

Entä surevatko naiset, korvaavatko miehet? Ja mitä miehet korvaavat? Ajatus siitä, että uudelleen avioituminen saattaisi lievittää surua puolison kuolemasta oli ollut miehille merkitsevästi voimakkaampi motiivi kuin naisille, samoin yksinäisyyden kokeminen ja elämäkumppanin kaipuu sekä ajatus siitä, että avioitumisen myötä arkiaskareiden hoito helpottuisi. Miehet ajattelivat siis naisia vahvemmin avioliiton tuovan helpotusta suruun, yksinäisyyteen ja kotitöiden tekoon. Vinickin (1977, 1978) tutkimuksessa miesten tilanteen haasteellisuus oli kytkeytynyt sosiaalisten suhteiden vähäisyyteen ja niukkaankokemukseen kodinhoidosta ja ruuanlaitosta, ja he olivat toivoneet saavansa vaimossa huolenpitäjän. Käsillä olevassa tutkimuksessaakin toive huolenpidosta osoittautui melko voimakkaaksi, muttei painotetusti miesten motiiviksi. Lisäksi kumppanin apua ja tukea nykytilanteessa sekä tulevaisuudessa olivat miehet ja naiset pitäneet yhtä lailla melko tärkeänä motiivina. Miesten ajatus avioliiton leskeyteen sopeuttavasta luonteesta voi tässä tutkimuksessa liittyä osin siihen, että miehet olivat eläneet keskimäärin vähemmän aikaa leskenä kuin naiset, joten voisi arvioida naisten ehtineen sopeutua leskeyteen miehiä paremmin. Toisaalta miesten ja naisten arviot sopeutumisestaan (aloittaessaan nykyistä parisuhdetta) eivät kuitenkaan eronneet merkitsevästi.

Naiset ja miehet olivat myös epäröineet liiton solmimista aivan samoista syistä. Keskeiset epäröintiä aiheuttaneet asiat eli tapojen yhteensovittaminen, lasten suhtautuminen ja perintöasioiden mutkistuminen (erityisesti naisten puntaroima tekijä) ovat aiemmissakin tutkimuksissa (esim. Tuominen 1988, Davidson 2001, 2002) nousseet esille, mutteivät yhtä korostuneesti. Sen sijaan pohdinnat siitä, että voisi joutua puolison hoitajaksi tämän sairastuessa olivat esimerkiksi Davidsonin (2001, 2002, ks. myös Lopata 1987) tutkimuksissa naisten antamia keskeisiä syitä uudelleenavioitumattomuudelleen, mutta tässä tutkimuksessa vahvaa sukupuolieroakaan ei noussut esille. Myöskään haluttomuus vaihtaa vapautta uuteen avioliittoon tai vastuunottaminen kodin päivittäisistä askareista (ks. myös Gentry ym. 1987, Lopata 1996a, van den Hoonaard 2002) ei ollut vastaavalla intensiteetillä tämän tutkimuksen naisia huolestuttanut. Yllättäen vastuunottaminen kodin töistä olikin askarruttanut enemmän miehiä kuin naisia. Miehet ovat ehkä mieltäneet kysymyksen koskevan esimerkiksi siivoamisen sijaan ulko- ja kunnostustöitä. Epäröinnin syyt saattavatkin saada erilaisia painoarvoja sen mukaan, elääkö parisuhteessa (ja minkä tyyppisessä suhteessa) vai ei ja toivooko edes uutta parisuhdetta. Noin kaksi kolmasosaa tähän tutkimukseen osallistuneista oli asunut eripituisia aikoja avoliitossa ennen avioliiton

solmimista, joten ehkä koettiin, että vapaus oli jo ”menetetty”, jos parisuhteen solmimista oli lähtökohtaisesti siitä näkökulmasta puntaroitu. Avoliiton myötä yhteiselämän rutiinit lienevät jo kehkeytyneet esimerkiksi kotitöiden jaon tai jakamattomuuden osalta, jolloin ne eivät nousseet enää keskeisinä askarruttavina tekijöinä esiin.

Vähiten epäröivää pohdintaa oli liittynyt kuollutta puolisoa koskeviin lojaliteettikysymyksiin. Jos lojaliteettikysymykset olisivat vahvaa ristiriitaa aiheuttaneet, niin ehkä koko liittoa ei olisi solmittukaan. Aiemmissa tutkimuksissa (esim. Lopata 1973, 1981, 1996b) kuolleen puolison idealisointi, mikä uutta avioitumista harkitessa voisi synnyttää lojaliteettikonfliktin, on ollut leimallista naisille. Tässä tutkimuksessa tällaistaakaan sukupuolieroa ei havaittu, vaan miehet olivat naisia enemmän pohtineet toisen henkilön asettumista ensimmäisen puolison paikalle. On kuitenkin muistettava, etteivät lojaliteettikysymykset olleet miehiäkään juuri huolestuttaneet. Lisäksi miehet olivat epäröineet naisia enemmän vakituiseen sukupuolisuhteeseen sitoutumista, minkä on aiemmin (Davidson 2001, 2002) havaittu arveluttaneen naisia. Tämän tutkimuksen miehet olivat naisia keskimäärin vanhempia, mikä saattaa osaltaan, toimintakyvyn ollessa mahdollisesti heikompi, selittää tulosta. Naiset puolestaan olivat epäröineet miehiä enemmän avioitumista pelätessään uutta leskeytymistä. Ehkä he keskimäärin pidempään lesken elämää elettyään epäröivät asettua alttiiksi toisen aviopuolison menetykselle.

Naisilla ikä oli yhteydessä kolmeen ja miehillä yhteen avioitumismotiiviin, muttei kummallakaan sukupuolella yhteenkään epäröinnin syyhyn. Vedenjakajana motiiveissa näytti karkean jaottelun mukaan toimivan ”kuudenkymppin puoliväli”. Tällöin merkityksellisiksi avioitumismotiiveiksi nousivat avioituminen uutena alkuna ja lisäksi naisilla avioitumisen ”hyödyt” sekä sitoutuminen perinteiseen kristilliseen seksuaalimoraaliin⁴³. Tässä tutkimuksessa kuudenkymppin puolivälin ylittäneistä suurin osa kuuluu Haavio-Mannilan ja Kontulan (2001) jaottelun mukaan pidättyvyyden sukupolveen ja nuoremmat seksuaalivallankumouksen polveen. Tiettyyn seksuaalisukupolveen kuuluminen ilmeni siinä, että pidättyvyyden polven naisille seksuaalielämän sitominen nimenomaan avioliittoon oli voimakkaampi avioitumismotiivi kuin seksuaalivallankumouksen naisille. Jo pidättyvyyden polven miehet saivat kuitenkin nauttia naisia suuremmista vapauksista, joten selittäisikö kaksinaismoralismi sitä, ettei miehillä vastaavaa yhteyttä ollut. Lisäksi naiset, mutta myös miehet, jotka eivät olleet eläneet lainkaan avoliitossa ennen uuden liittonsa solmimista, olivat kokeneet perinteisen kristillisen seksuaalimoraalin voimakkaimmin ja pitkän avoliiton jälkeen heikoimmin motiivina elää virallisessa avoliitossa. Kaiketi tässä on kysymys pääosin siitä, että uskonnollisen vakaumuksen omaavat henkilöt olivat halunneet pidättäytyä esiaviolisesta suhteesta ennen liiton virallistamista. Myös Kastisen (2004) tutkielmassa perinteisen seksuaalimoraalin merkitys pääosin heikkeni avoliiton keston pidetessä.

Kumppanuus ”hyötynäkökulmasta” taas heijastaa yksilöllisiä vaikuttimia. Ehkä vanhempien naisten tietoisuus ikääntyvien naisten heikommista avioitumismarkkinoista selittää osaltaan sitä, miksi esimerkiksi aviopuolisolta saatava tuki ja huo-

---

⁴³ Myös kokemuksella ensimmäisen liiton onnellisuudesta oli yhteys motiivin voimakkuuteen sekä naisilla että miehillä. Onnellisimpana liittonsa kokeneille perinteisellä kristillisellä seksuaalimoraalilla oli ollut vahvin ja onnettomana liittonsa kokeneille heikoin merkitys.

lenpito sekä kotitöiden jakaminen näyttäytyivät mahdollisesti toimintakyvyn heike-
tessä keskeisempinä kuin nuorempien naisten näkymissä. Toisaalta ilmiö ei näytä
kytkeytyvän pelkästään leskinaisten uudelleen avioitumiseen, sillä myös Kastisen
(2004) tutkielmassa havaittiin, että motiivi oli ollut voimakkaampi vaikutin vanhem-
mille kuin nuoremmille varttuneella iällä ensimmäistä kertaa avioituneille naisille
ja miehille.

Ikä näytti siis jäsentävän naisilla yhtäältä kulttuuristen odotusten ja tiettyyn sek-
suaalisukupolveen kuulumista, mutta toisaalta myös vanhemmille naisille heikompi-
en avioitumismarkkinoiden kautta ikääntymiseen liittyviä yksilöllisiä motiiveja.
Avioituminen uutena alkuna taas kosketti sekä vanhempia naisia että miehiä. Ehkä
vanhemmat leskinaiset ja -miehet eivät olleet pitäneet elämäkumppanin kaipuus-
taan huolimatta uuden puolison löytymistä yhtä todennäköisenä kuin nuoremmat,
joten avioituminen koettiin voimakkaammin uutena alkuna. Lisäksi sekä naiset että
miehet olivat kokeneet uuden alun voimakkaimmin uutena mahdollisuutena myös
silloin kun taustalla oli korkeamman iän ohella hyvin onnellinen ensimmäinen liitto.
Onneton liitto ei synnyttänyt vastaavalla tavalla odotusta uudesta alusta. Onnellisen
ensimmäisen avioliiton eläneet kenties uskoivat aiemman myönteisen kokemuksen
perusteella myös uuden liiton mahdollistavan yksinelämistä miellyttävämmän elä-
mäntavan. Myös leskeysajan pituus jäseni sitä, kuinka voimakkaana avioitumismo-
tiivina uusi alku oli koettu, mutta vain miehillä. Voimakkaimpana avioitumismotii-
vina uusi alku oli koettu lyhimmän leskeysajan jälkeen ja heikoimpana pisimmän
leskeyden jälkeen. Tämä vaikuttaa ymmärrettävältä; mitä lähempänä puolison me-
netyks oli, sitä voimakkaampana uutena elämänvaiheena uusi avioliitto oli koettu.
Naisista uuden alun taas voimakkaimpana olivat kokeneet lyhyessä ja heikoimpa-
na pitkässä avoliitossa eläneet. Lyhyessä avoliitossa eläneitä naisia myös tunneside
ja kumppanuus olivat motivoineet voimakkaimmin Tässä on jälleen yhtymäkohta
Kastisen (2004) tuloksiin: hän päätteli, että naiset pitävät romanttista yhteiselön al-
kua voimakkaampana vaikuttimena avioitua kuin miehet. Lisäksi hän arvioi, että
lyhyen aikaa avoliitossa eläneet olivat korostaneet kumppanuutta avioitumismotii-
vina, koska arvojen ja kiinnostusten yhteensopivuuden tarkistaminen olisi kenties
ajallisesti läheisempi kuin pidempään yhdessä eläneillä. Kastisen tulokset vaikut-
tavat luontevilta myös leskinaisten avioitumismotiiveja tarkastellessa. Hänen tulok-
sistaan poiketen heikoimpana tunnesiteen ja kumppanuuden avioitumismotiivina
olivat kokeneet ne naiset, jotka eivät olleet eläneet avoliitossa lainkaan. Heillä motii-
vina korostuikin kristillisen vakaumuksen mukaisten arvojen noudattaminen, kuten
edellä todettiin.

Avoliiton keston pidetessä korostuivat naisilla motiivina taloudelliset tekijät. Mitä
pidempään yhteisessä taloudessa oli eletty, sitä enemmän esimerkiksi yhteistä omai-
suutta ja varallisuutta oli kenties kertynyt, jolloin toivotunlainen omaisuudenjako
esimerkiksi kuolemantapauksessa on ehkä haluttu varmistaa avioitumalla. Kastisen
(2004) mukaan tulos pätee myös myöhään ensimmäisen avioliittonsa solmineisiin
miehiin ja naisiin. Kaiken kaikkiaan avoliiton keston pidetessä eri motiivit osoit-
tautuivat tässä tutkimuksessa merkityksellisiksi: mikäli yhdessä ei ennen suhteen
virallistamista ollut eletty lainkaan, avioitumismotiivina korostui uskonnollinen va-
kaumus. Lyhyen avoliiton jälkeen naiset painottivat kumppanuutta ja rakkautta sekä

liiton solmimista merkinä uudesta alusta. Avoliiton keston pidetessä vaaka kallistui romantiikasta taloudellisten tekijöiden puoleen.

Epäröinnin syistä kuolleeseen puolisoon liittyviä lojaliteetikysymyksiä sekä naiset että miehet olivat pohtineet eniten lyhyimmän leskeyden ja vähiten pisimmän leskenä eletyn ajan jälkeen. Sama tilanne oli naisilla lasten suhtautumista pohdittaessa. Ajallinen etäisyys puolison kuolemasta näyttää siis erityisesti naisilla vähentävän muiden henkilöiden, mukaan lukien kuolleen puolison arvioidun suhtautumisen pohtimista. Miehillä muut tarkastellut tekijät eivät liittyneet epäröinnin syihin, kun taas naisilla myös kokemus ensimmäisen, puolison kuolemaan päättyneen avioliiton onnellisuudesta, oli yhteydessä lojaliteetikysymyksiin. Eniten naiset olivat pohtineet lojaliteetikysymyksiä silloin, kun ensimmäinen liitto oli koettu hyvin onnelliseksi ja vähiten niitä olivat pohtineet onnettomassa liitossa eläneet. Se, että edellisen liiton onnellisuudella ja lojaliteetikysymysten pohdinnalla oli yhteys vain naisilla, on huomionarvoista, kun tuloksia peilataan Lopatan (esim. 1972, 1982, 1996b) havaintoihin kuolleen puolison ihannoinnista. Edellä epäröinnin syistä todettiin, että lojaliteetikysymykset eivät näyttäneet naisten puntaroinnin aiheena, mutta kun lojaliteetikysymysten pohtiminen yhdistetään arvioon ensimmäisen liiton onnellisuudesta (mikä ei toki välttämättä merkitse kuolleen puolison ja liiton vahvaa idealisointia) asettuvat tulokset linjaan Lopatan havaintojen kanssa. Puolisoa ei kuitenkaan idealisoida, jos ensimmäinen liitto oli ollut onneton.

Naisilla lyhyt avoliitto osoittautui merkitykselliseksi tekijäksi epäröinnin syissä. Eniten lojaliteetikysymyksiä, kumppanin luotettavuutta, avioliiton mahdollista rajoittavuutta sekä lasten suhtautumista olivat pohtineet ne naiset, jotka olivat eläneet lyhyessä avoliitossa. Olisiko niin, että näille naisille avoliitto oli ollut luonteeltaan koeavioliiton kaltainen (Tolkki-Nikkonen 1978, Ritamies ja Miettinen 1996), jolloin mainittuja kysymyksiä oli pohdittu aktiivisesti? Vähiten kysymyksiä olivat pohtineet pitkässä avoliitossa eläneet. Tuolloin yhteiselämä oli jo vakiintunut, eivätkä kysymykset olleet enää akuutteja, mutta avioliiton solmiminen oli lykkääntynyt syystä tai toisesta.

7.2 KYPÄN IÄN UUSI ONNI – UUSIEN AVIOLIITTOJEN LAATU JA SEN MUUTOS

Leskeytyneiden uusien avioliittojen laatu oli hyvä, tarkasteltiinpa sitä onnellisuutena, tyytyväisyytenä, vuorovaikutuksen aktiivisuutena, tai toisaalta erimielisyyksien ja jännitteiden vähäisyytenä. Liiton laadun osittainen heikentyminen ei tätä yleiskuvaa juurikaan horjuttanut, vaan suuri enemmistö piti liittoaan eriasteisesti onnellisena niin vasta-avioituneena kuin liiton alkutaipaleen myöhemmässä vaiheessakin. Sama osuus koki seurannassa olevansa liittoonsa myös kaikkiaan tyytyväinen.⁴⁴ Yhdessä toimiminen ja keskusteleminen oli seurannassa edelleen melko tiivistä, liitot näyttävätyivät pikemminkin sopusointuisina kuin riitasointuisina ja jännitteitä puolisojen välillä oli vain vähän. Tätä myönteistä, mutta sukupuolineutraalia kuvaa

---

⁴⁴ Ensimmäisessä, liiton alkua tarkastelevassa mittauksessa, tyytyväisyyttä avioliittoon kokonaisuutena ei mitattu yhdellä osiolla.

tarkentaa liittojen laadun tarkasteleminen erikseen naisten ja miesten näkökulmas-
ta, joka on ollut yksi tätä tutkimusta keskeisesti luonnehtiva lähestymistapa. Sekä
naiset että miehet pitivät seurannassa liittojaan vähemmän onnellisena kuin alussa
ja tyytyväisyys oli kokonaisuutena hiukan heikentynyt, mutta naisten onnellisuus
oli vähentynyt hieman miehiä selvemmin ja tyytyväisyyden heikkeneminen konk-
retisoitui osaksi liiton eri ulottuvuuksilla. Naisilla tyytyväisyyden heikkeneminen
liittyi miehiä korostuneemmin vuorovaikutuksen eri aspekteihin eli puhumiseen,
fyysisesti intiimiin sukupuolielämään ja potentiaalisesti konfliktierkkiin vallan ja
vastuun jakautumiseen ja ongelmien ratkaisuun. Tyytyväisyys sukupuolielämään
heikkeni miehillä hieman enemmän kuin naisilla, mutta siihen oltiin kuitenkin kes-
kimäärin melko tyytyväisiä, eikä sukupuolten välillä ollut tyytyväisyyseroa. Myös
Haavio-Mannilan ja Kontulan (2007) ikääntyvien (45-74 -vuotiaiden) suomalaisten
naisten ja miesten seksuaalisuutta tarkastelevassa tutkimuksessa havaittiin, että
suuri enemmistö oli tyytyväinen sukupuolielämäänsä kaikissa ikääntyvien ikäryh-
missä⁴⁵. Tämän tutkimuksen perusteella ei kuitenkaan voida tarkastella esimerkiksi
sitä, oliko tyytyväisyys heikentynyt sukupuolielämän määrään vai laatuun tai liit-
tykö tyytyväisyyden heikkeneminen itseän vai puolisoon? Vai molempiin? Ja joh-
tuiko naisten ja miesten tyytyväisyyden heikkeneminen samoista vai eri tekijöistä?

Naisten tapaan tyytyväisyys vuorovaikutukseen ja puhumiseen heikkeni myös
miehillä hieman, mutta naisista poiketen tyytyväisyys heikkeni myös taloudelliseen
tilanteeseen. Olisiko eläkkeelle siirtymisen myötä alentunut tulotaso heikentänyt
miesten taloudellista tyytyväisyyttä. Seurannassa miehistä 69 prosenttia ja naisista
hieman pienempi osuus, 60 prosenttia oli eläkkeellä. Naiset taas olivat tarkastelluis-
ta osa-alueista tyytyväisimpiä taloudelliseen tilanteeseen. Miehet olivat kuitenkin
keskimäärin naisia hieman vanhempia, joten kuormittaisiko esimerkiksi sairauk-
sien hoito taloudellista tilannetta enemmän kuin naisilla? Toisaalta, tyytyväisyys
taloudelliseen tilanteeseen voi vaihdella pikemminkin henkilökohtaisten edelly-
tysten kuin tulotason mukaan. Miehet puolestaan olivat tyytyväisimpiä kotitöiden
jakoon ja naisetkin olivat enemmän kuin melko tyytyväisiä tähän parisuhteiden
kiistakapulaksi (Perho ja Korhonen 1999, Hurd Clarke 2005) usein havaittuun osa-
alueeseen. Kun suurin osa sekä miehistä että naisista oli eläkkeellä, kotitöiden teke-
miseen lienee enemmän resursseja kuin tilanteessa, jossa koetetaan sovittaa yhteen
palkkatyön ja kotitöiden sekä perhe-elämän vaateita (Hurd Clarke 2005). Brubakerin
ja Ade-Ridderin (1986) mukaan myöhemmällä iällä sukupuoliroolien rajat myös
muuttuvat läpäisevämmiksi miesten käyttäytymisen feminiinistyessä ja naisten
puolestaan muuttuessa maskuliinisemmaksi. Toisaalta on kuitenkin havaittu, että
sukupuoliroolit säilyisivätkin eriytyneinä myös vanhemmalla iällä. Brubakerin ja
Ade-Ridderin (1986) tutkimuksessa miehet kyllä noudattivat perinteistä työnja-
koa, mutta eläkeläisyhteisössä elävät ikääntyvät miehet jakoivat kuitenkin puolison
kanssa enemmän myös niin sanottuja naisten töitä, kuten tiskaamista ja siivoamista
kuin "tavallisessa yhteisössä" ("community at large"). Eläkeläisyhteisössä perinteisiä
miesten töitä tehdään usein "talon puolesta" ja ehkä tämän vuoksi miehet osallistui-
vat myös niin sanottuihin naisten töihin.

---

⁴⁵ Tutkimukseen osallistuneet jaettiin iän mukaan kolmeen ryhmään: 45-54 -vuotiaat, 55-64 -vuotiaat ja 65-74 vuotiaat.

Mahdollisten sukupuoliroolien lähentymisen lisäksi Hurd Clarke (2005) arvioi myös sosiaalisen muutoksen – painotuksinaan tasa-arvoisuus ja henkilökohtainen onnellisuus parisuhteessa - luoneen tilanteen, jossa naiset voivat edellyttää esimerkiksi tasaisempaa kotitöiden jakamista kuin ensimmäisessä liitossaan. Nykyisin miesten on myös sosiaalisesti suotavampaa toimia kotona esimerkiksi ruuanlaittajana. Se, että kotitöiden jakamiseen ollaan tyytyväisiä ei luonnollisestikaan välttämättä tarkoita sitä, että kysymyksessä olisi aina tasajako, vaan tyytyväinen voi varmasti olla erilaisiin jakoihin, määrällisesti ja laadullisesti. Eräs keskeinen tekijä tyytyväisyydessä on se, että jakoon on voinut itse vaikuttaa ja se on itselle mieluinen (Korhonen, julkaisematon tulos). Lisäksi Hurd Clarke (2005) arvioi naisilla olevan elämänsä myöhemmässä vaiheessa monia arvokkaita taloudellisia ja sosiaalisia resursseja, jotka lisäsivät naisten vaikutusvaltaa ensimmäiseen liittoon verrattuna. Vanhemmat miehet jättäytyvät usein vaimojensa varaan yhteydenpidossa perheeseen ja ystäviin, joten naisten liittoon tuomat sosiaaliset verkostot ovat arvokkaita. Lisäksi tulevaisuudennäkymä, jossa naiset tulevat todennäköisemmin olemaan miestensä hoivaajia kuin päinvastoin, vahvistivat naisten vaikutusvaltaa parisuhteessa. Liiton laatuun vaikutti kaiketi myös ikävuosien mukanaan tuoma kypsyyden sekä ensimmäisen liiton kokemuksista oppiminen johtaen onnistuneempaan puolisonvalintaan sekä huomioimaan paremmin omat ja puolison tarpeet. Toisaalta Sternberg (1998) katsoo kulttuurisen muutoksen olevan potentiaalinen rooliristiriitojen ja tyytymättömyyden lähde, kun ei enää entiseen tapaan ole vankkoja oletuksia esimerkiksi puolisojen välisestä työnjaosta.

Yhdessä toimimiseen ja keskustelemiseen ei aika ollut purrut samalla tavalla kuin onnellisuuteen ja tyytyväisyyteen. Naiset olivat kuitenkin kokeneet vuorovaikutuksen vähentyneen, etenkin vilkkaan ajatustenvaihdon osalta. Miesten kokema vuorovaikutus ei ollut vähentynyt, mutta kuten naisilla, vuorovaikutukseen ja puhumiseen oltiin kuitenkin vähemmän tyytyväisiä. Hustonin ym. (1986) tutkimuksessa keskustelun määrä ja yhteisen vapaa-ajan viettäminen väheni jo ensimmäisen aviovuoden aikana ja vuorovaikutukseen oltiin tyytymättömämpiä. Naiset olivat miehiä tyytymättömämpiä vuorovaikutukseen liiton alussa ja vuoden avioliiton jälkeen. Myös käsillä olevassa tutkimuksessa naiset olivat miehiä vähemmän tyytyväisiä vuorovaikutukseen ja puhumiseen sekä ongelmien ratkaisuun, mutta ero ilmeni vasta seurannassa. Lisäksi Hustonin ym. (1986) tutkimuksen pareilla vuorovaikutuksen tunnesävy viileni ja kielteinen vuorovaikutus lisääntyi (myös Kurdek 1991, Lindahl ym. 1998). Omassa tutkimuksessani miesten vuorovaikutuksen määrän ennaltaan pysyminen voisi viitata siihen, että tyytyväisyyden vähenemisen taustalla olisi kielteisen vuorovaikutuksen eli jännitteiden lisääntyminen. Naisilla taas tyytyväisyyden heikkeneminen voi heijastaa sekä vuorovaikutuksen määrän vähenemistä että myös kielteisen vuorovaikutuksen lisääntymistä.

Sekä liiton alussa että myöhemmässä vaiheessa erimielisyyksien kärjessä olivat koko aineistossa politiikka sekä tavat ja tottumukset. Poliitiikan pysyvyyttä keskeisenä erimielisyyden aiheena voisi selittää se, että vastaajat kuuluvat sukupolviin, joille poliittiset kysymykset ovat tärkeitä, mahdollisesti ”intohimoistakin” suhtautumista herättäviä (Heinonen 2005, Nuorten ääni – aikuisten uurna 2010). Toisaalta poliitikasta sekä tavoista ja totumuksista voi olla helpompi myöntää olevansa puolisonsa

kanssa erimielinen kuin esimerkiksi seksuaalisesta kanssakäymisestä tai avioliittoon ja perhe-elämään liittyvistä käsityksistä. Seurannassa naisten erimielisyyksien kärkiteemat lisääntyivät, kun miehillä määrä ja teematkin yhtä lukuun ottamatta pysyivät samana. Lindahl ym. (1998) ovat todenneet, että liiton vakiintuessa puoliso ja liitto nähdään realistisemmin ja esille otetaan kärkkäämmin myös erimielisyyksiä. Käsillä olevassa tutkimuksessa tämä näyttää koskevan selkeämmin naisia.

Naisten liitoille ominaiset erimielisyyden teemat liittyivät läheisiin ihmissuh-teisiin, lapsiin ja sukulaisiin, perustaviin elämänarvoihin, harrastuksiin sekä so-veliaaseen käyttäytymiseen. Miesten esiin nostamia erimielisyyden aiheita olivat puolestaan alkoholinkäyttö ja seurannassa kärkiteemoihin noussut keskusteleminen ensimmäisestä puolisoista ja elämästä hänen kanssaan. Lisäksi naisista poike-ten miehillä uuden puolison avioitumista edeltävän siviilisäädyn merkitys puoliso-iden välisen samanmielisyyden kannalta säilyi seurannassa. Kun miehen puoliso oli eronnut avioliitosta tai leskeytynyt itsekkin, vallitsi puolisoitten välillä suurempi samanmielisyys kuin jos vaimo oli eronnut avoliitosta. Triadi-asetelmaan (Moss ja Moss 1996) asettuminen voi olla erityisen vaikeaa, mikäli itsellä ei ole kokemusta virallisen liiton päättymisestä varsinkin leskeyteen.

Vaikka alkoholinkäyttöä koskevassa konsensuksessa ei naisten ja miesten välil-lä merkitsevää eroa ollutkaan, nousi myös alkoholinkäyttö esiin miesten liitoissa. Onko niin, että naisvastaajien liitoissa alkoholinkäyttö ei ollut kovinkaan pulmal-linen asia ja miesten liitoissa taas oli, vai onko niin, että miesvastaajat ja/tai heidän vaimonsa kokivat alkoholinkäytön ongelmallisempina? Vaikka alkoholinkäyttö ei naisten erimielisyyksien kärkiteemoihin sisällynytkään, olivat sekä naiset että mie-het puolisonsa kanssa siitä vähemmän samanmielisiä seurannassa kuin aivan liiton alkuvaiheessa, tosin naisilla muutos oli vähäinen. Liittyneekö lisääntynyt erimieli-syys alkoholinkäytöstä eläkkeelle siirtymiseen ja sen myötä lisääntyneeseen alko-holinkäyttöön? Haarni ja Hautamäki (2009) tosin toteavat, että eläkkeelle jääminen, tai sen myötä lisääntynyt vapaa-aika ei erityisesti muuttanut haastateltujen alko-holinkäyttötapoja. Vaikka lisääntynyt erimielisyys ei toki välttämättä viittaa lisään-tyneeseen alkoholinkäyttöön, voi ajatella, että erimielisyyden lisääntyminen voisi liittyä kuitenkin parisuhteen kontekstissa liian tiheään käyttöön, olivat määrät sitten pieniä tai suuria. Alkoholinkäytöstäkin oltiin kuitenkin yleensä keskimäärin usein samaa mieltä. Tämä osoittaaakin sen, että alkoholinkäyttökään ei ole näissä liitoissa yleinen ongelma, vaan aiheuttaa erimielisyyttä osassa liittoja.

Kuten edellä avioitumismotiivien tarkastelussa myös parisuhteen ristiriitojen analyysissä määrällinen ja laadullinen aineisto loivat liiton alun tilanteesta eri tavoin painottuneita kuvia. Avoimeen kysymykseen kuvatut keskeiset riidanaiheet edus-tavat painotetummin parisuhteen konkreettia ulottuvuutta, eripuraa aiheita, jotka liittyvät tiiviisti jokapäiväiseen elämään. Toiseksi, jos avioliiton ristiriitoja ajatellaan jatkumona, erimielisyyden voi ajatella olevan varsinaista riitelyä lievempi ilmiö. Kuten avioitumismotiiveja analysoitaessa arvioitiin, myös tässä valmiiden vaihtoeh-tojen ja vapaiden vastausten voisi siis arvioida heijastavan ilmiön eri puolia ja siten täydentävän toisiaan (Moffatt ym. 2006). Asioista voidaan olla erimielisiä ilman, että niistä avoimesti riidellään. Ilman avointa kysymystä esimerkiksi niin kutsutut pik-kuasiat riitojen aiheuttajina, jotka saattavat kuvata aika tavallista parisuhde-elämän

arkea, olisivat jääneet pimentoon. Tuloksissa on toki yhteistäkin pintaa: laadullisen aineiston puolisoiden välistä erilaisuutta luonnehtiva luokka kattaa samoja teemoja kuin määrällisen aineiston erimielisyyksien kärkiteemoihin sisältyvät poliittiset näkemykset ja tavat ja tottumukset. Lisäksi molemmissa aineistoissa yhteisiä tekijöitä olivat esimerkiksi alkoholinkäyttö, ystäviä sekä perhe- ja sukulaisuussuhteita koskevat asiat ja taloudelliset kysymykset.

Entä ovatko ristiriitojen aiheet samantyyppisiä kuin uudelleen avoituneilla leskilä kymmeniä vuosia sitten? Verrattaessa tämän tutkimuksen avoimeen kysymykseen annettuja vastauksia ja Vinickin (1977) tutkimuksen parien eripurana aiheita havaittiin, että puolisoiden välinen erilaisuus, perhesuhteet, ystävät (omassa tutkimuksessa ni vain miehillä) ja raha-asiat aiheuttivat hankausta molempien tutkimusten liitoissa. Joillakin Vinickin (ks. myös Ron ja Lowenstein 1999, Lowenstein ja Ron 1999) pareista entisen ja nykyisen puolison vertailu oli jännitteinen aihe, vaikka ei välttämättä puhjennutkaan avoimeksi riidaksi. Oman tutkimukseni naiset ilmaisivat avoimeen kysymykseen antamissaan vastauksissa oman tai puolison "entisen elämän" ja sen ihmissuhteiden aiheuttaneen riitoja, mutta ei puolisovertailun vuoksi. Määrällisen aineiston perusteella taas miesten liitoissa useimmin erimielisyyksiä aiheuttavien aiheiden joukossa oli keskusteleminen miehen ensimmäisestä puolisoista ja elämästä hänen kanssaan. Tämä ei kuitenkaan ilmennyt miesten avoimeen kysymykseen antamissa vastauksissa, joten olisiko se joissakin uusissa liitoissa jännitteinen, mutta vaiettu aihe (ks. Moss ja Moss 1996)? Toisaalta, kun aihe oli esillä jo väittämässä, ehkä sitä ei siksi nostettu enää esille avoimeen kysymykseen vastatessa. Määrällisen aineiston keskeisten erimielisyyksien aiheissa on Vinickin tutkimukseen muitakin yhtymäkohtia. Tavat ja tottumukset (Ron ja Lowenstein 1999, Lowenstein ja Ron 1999) on selkeä yhteinen tekijä ja kenties lasten elämä ja vastuu lapsista⁴⁶ vertautuu jollakin tavalla Vinickin parien perhesuhdeproblematiikkaan ja naisten vastauksia erikseen tarkasteltuna suhtautuminen sukulaisiin suoremmin. Näyttää siis siltä, että leskeytyneiden henkilöiden uusissa liitoissa yli ajan ja kulttuurisen kontekstin ovat ristiriitoja aiheuttavina asioina säilyneet puolisovertailun eroavaisuuksiin, tapoihin ja tottumuksiin, lähi-ihmissuhteisiin, rahaan ja "entiseen elämäänkin" liittyvät teemat (ks. myös Ron ja Lowenstein 1999, Lowenstein ja Ron 1999).

Kaikkiaan naisilla suurimmat muutokset välittivät kuvaa vuorovaikutuksellisen tyytyväisyyden heikkenemisestä ja tunnesävyjen viilenemisestä onnellisuuden vähenemisenä ja kielteisen vuorovaikutuksen lisääntymisenä. Miehillä normatiivinen pysyvyys liiton laadussa oli hieman vahvempaa kuin naisilla, muutoksia liiton laadussa ei tapahtunut yhtä usealla alueella kuin naisilla, eikä niistä välittynyt yhtä selkeästi vuorovaikutusta painottava kuva kuin naisilla. Miesten liitoissa olennaisimpia muutoksia olivat sukupuolielämän tyydyttävyyden heikkeneminen sekä kielteisen vuorovaikutuksen ja eron mahdollisuuden harkitsemisen lisääntyminen. Myös aiemmissa tutkimuksissa avioliiton laadun kulkua on tarkasteltu erikseen naisten ja miesten näkökulmista. Tulokset ovat olleet ristiriitaisia. Tämän tutkimuksen tulokset tukevat lähinnä Kurdekin (2005)⁴⁷ havaintoa siitä, että vasta-avioituneilla vaimoilla tyytyväisyys heikkeni liiton neljän ensimmäisen vuoden aikana hieman voimakkaammin kuin

⁴⁶ Miehillä kärkiteemoissa vain avioliiton alussa.

⁴⁷ Tutkimukseen osallistuneista osa oli avioeron jälkeen uudelleen avoituneita.

miehillä. Myös Kontula (2009) on suomalaisen aineiston perusteella havainnut, että laadun heikkeneminen ei etenäkään miehillä ollut kovinkaan merkittävää. Naisilla liiton laatu oli korkeimmillaan vastapariutuneena ja laski sitten hiljalleen.

Tutkimuksen johdannossa esiteltiin Sternbergin (1988, 1998) rakkauden triangeliteoria sekä kolme mallia, joiden avulla avioliittojen laadun muutoksia on selitetty. Soveltuvatko ne tässä tutkimuksessa havaittujen muutosten selittämiseen? Haihtuvien haaveiden mallissa katsotaan avioitumisen ”johtavan” väistämättä romanttisten illuusoiden realisoitumista. Tämä ilmenee emotionaalisen ilmanpiirin muutoksena eli rakkauden ja hellyyden vähenemisenä ja ristiriitaisuuden lisääntymisenä sekä puolisoon pettymisenä. (Huston ja Houts 1998, Huston ym. 2001.) Omassa tutkimuksessani viitteitä haaveiden haihtumisesta näyttivät heijastavan erityisesti muutokset naisten liitoissa. Koska liittojen laatu oli kuitenkin yleensä hyvä, kovin suurista pettymyksistä on tuskin ollut kyse.

Lisääntyvien jännitteiden mallissa myönteisten tunteiden ja vuorovaikutuksen vähenemistä pidetään asiaan kuuluvina, eikä tällaisten muutosten itsessään katsota aiheuttavan liiton laadun heikkenemistä. Sen sijaan liiton laatu heikkenee lisääntyvien ristiriitojen ja kielteisen vuorovaikutuksen vuoksi. (Huston ym. 2001.) Käsillä olevassa tutkimuksessa jännitteet olivat se avioliiton laadun osa-alue, jossa liiton laatu heikkeni sekä naisilla että miehillä systemaattisesti. Samanmielisyyden asteessa ei kuitenkaan tapahtunut juurikaan heikkenemistä. Hustonin ym. (2001) tutkimuksessa tämä malli ei saanut tukea ja he arvioivatkin, että lisääntyvä kielteisyys pääsisi rapauttamaan liiton laatua vasta sitten, kun alun hullaantuminen antaa sille tilaa. He tarkastelivatkin avioliiton kahta ensimmäistä vuotta, kun käsillä olevaan tutkimukseen osallistuneet olivat jo pidemmällä avioliitossaan.

Jatkuvuutta korostavassa mallissa katsotaan, että puolisoitten välinen vuorovaikutus vakiintuu ja parisuhteen pulmat havaitaan jo seurusteluajana ja tilanne jatkuu samanlaisena avioliitossa (Huston ja Houts, Huston ym. 2001). Käsillä olevassa tutkimuksessa ei ole tietoa parin seurusteluajasta, mutta mallin mukaan voidaan olettaa, että liiton alun tilanne kuvastaa melko vakaasti myös aikaa ennen liiton solmimista. Edellä todettiin, että jännitteet eli toinen toisensa hermoille käyminen ja riitelemine sekä avioitumisen katuminen ja avioeron harkitseminen lisääntyivät liiton alkuvaiheesta kolmen vuoden seurannassa. Näiltä osin tulokset eivät siis tue mallia. Myös myönteisemmän vuorovaikutuksen, eli yhteisten toimien ja keskustelun määrä väheni naisilla mutta miehillä sen sijaan pysyi samalla tasolla liiton molemmissa vaiheissa. Yhtäältä sekä naisten että miesten liittojen muutoksia voidaan kuvata jännitteiden lisääntymisenä, mutta erityisesti naisten liittojen muutoksia myös hienoisena romanttisten haaveiden haihtumisena, kun miesten liittoja luonnehti joiltakin osin myös jatkuvuus.

Sternbergin (1988, 1998) rakkauden triangeliteoria tarjoaa edellisiin malleihin verrattuna monipuolisemmat sovellusmahdollisuudet. Teorian mukaan rakkauden kolmella komponentilla – intohimolla, läheisyydellä ja sitoutumisella - on omanlaiset ajalliset kulkunsa, mikä takaa sen, että suhteet muuttuvat ajan myötä. Suhteiden onnistumiseen vaikuttaa se, kuinka hyvin ihmiset sopeutuvat näihin muutoksiin. Liiton laatua heikentää tai muokkaa intohimoisten tunteiden haalistuminen, läheisyyden heikkeneminen ja Sternbergin mukaan melkein väistämätön, avioituessa

usein koetun maksimaalisen yhteensopivuuden väheneminen erilaisten muutosten myötä. Omassa tutkimuksessani avioliiton laadun ja pysyvyyden kannalta avioitumismotiiveista merkitykselliseksi osoittautunut tunneside ja kumppanuus ovat hyviä lähtökohtia läheisyyden kehittymiselle, mikä taas on liiton onnistumisen edellytys. Rakkauden komponenteista intohimon haalistuminen näytti ilmentyvän miehillä selvemmin kuin naisilla, kun taas naisten kenties suuremmat vaatimukset läheisyydestä ja puolisosuhteen lämpimyydestä eivät ehkä olleet saaneet riittävästi vastetta (mm. Perho ja Korhonen 2003). Liiton katumisen ja eroamisen harkitsemisen lisääntyminen sekä naisilla että miehillä voi puolestaan heijastaa triangeliteoriassa kuvattua sitoutumisen kulkua, joka edellyttää monivaiheista päätöksentekoprosessia. Liiton laadun heiketessä myös liiton koossa pitämistä kenties pohdittiin useammin kuin liiton alussa, mutta toistaiseksi liitossa oli kuitenkin päätetty pysyä.

Avioliiton laatuun kytkeytyvät tekijät. Erityisesti haihtuvien haaveiden mallissa, mutta myös lisääntyvien jännitteiden mallissa parisuhteen laadun muutokset ovat kytköksissä yhteiselämän aloittamiseen. Kun puolison kanssa eletään yhteistä arkea, realisoituvat idealisoidut käsitykset väistämättä. Käsillä olevassa tutkimuksessa noin kaksi kolmesta oli aloittanut yhteiselämänsä avoliitossa. Avoliiton kesto oli kuitenkin liiton laatuun yhteydessä vain miehillä. Liiton alussa pitkässä avoliitossa eläneet miehet pitivät avioliittoaan vähemmän onnellisena ja puolisoiden välinen vuorovaikutus oli vähemmän tiivistä kuin lyhyen avoliiton jälkeen, eivätkä miehet olleet yhtä tyytyväisiä ja yhtä usein samanmielisiä puolisonsa kanssa kuin lyhyen avoliiton jälkeen tai suoraan seurustelusuhteesta avioituttuaan. Vuorovaikutuksen aktiivisuutta ja samanmielisyyttä koskevat havainnot pätevät myös seurannassa. Pidemmässä avoliitossa parisuhde on kenties ennättänyt muotoutua suhteen alkuvaihetta väljemmäksi, arkisemmaksi yhteiseloksi, johon mahtuu enemmän eriäviäkin näkemyksiä asioista (Lindahl ym. 1998). Xun ym. (2006) tutkimuksessa havaittiin, että eronneilla uutta avioliittoa edeltävä avoliitto oli yhteydessä matalampaan uuden avioliiton laatuun. Heidän tutkimuksessaan avoliiton yhteyttä liiton laatuun eri ole analysoitu liiton keston mukaan. Tässä tutkimuksessa avoliiton kesto jaettiin ”lyhyeen” ja ”pitkään” yhdessä elämisen jaksoon, mikä voisi olla hedelmällinen menetelytapa jatkossakin, nimittäin, avioliiton laatua mataloittava yhteys liittyi ainakin tässä tutkimuksessa pitkään avoliittoon. Mutta miksi avoliiton kesto kytkeytyi liiton laatuun vain miehillä? Voisiko tulos liittyä sukupuolittuneisiin avioitumismarkkinoihin ja naisten mahdolliseen tietoisuuteen tästä? Kun sopiva elämäkumppani oli löytynyt, parisuhteen kestokaan ei heikentänyt merkittävästi naisten liiton laatua? Näyttää siis siltä, että avioituminen oli naisille selkeämpi merkkipaalu kuin miehille, koska avioitumista edeltävällä parisuhteella sinänsä ei ollut liiton laadulle merkitystä, mutta liiton laadussa tapahtui heikkenemistä avioitumisen jälkeen.

Myös avioitumista edeltänyt leskeyden kesto liittyi vain miehillä niin liiton alun kuin seurannankin laatuun. Liiton alussa lyhimmän ajan leskenä eläneet miehet pitivät liittoaan onnellisempina ja olivat tyytyväisempiä, lisäksi vuorovaikutus puolison kanssa oli tiiviimpää ja puolisoiden välinen yhteisymmärrys vahvempaa kuin pidempään leskenä eläneillä. Viimeksi mainittu yhteys säilyi myös seurannassa. Lyhyen leskeyden yhteys liiton korkeampaan laatuun saattaa selittyä tunteiden kontrastilla: suru puolison kuolemasta on ollut ajallisesti lähempänä ja kenties intensiiv-

visempänä muistoissa, jolloin ilo uudesta elämänkumppanista ja rakastumisesta on korostunut. Toisaalta pidemmän leskeyden aikana on ehkä totuttu ja miellytty elämään omaehtoisesti ja avioelämän aloittaminen uuden puolison kanssa on saattanut herättää ristiriitaisiakin tunteita (McKain 1969). Pidempi leskeysaika on myös mahdollistanut pidemmän avoliiton. Lisäksi nopeammin avioituneet miehet ovat kenties olleet sosiaalisesti taitavampia ja tavoitellumpia. Sosiaalinen taitavuuden on arvioitu heijastuvan myönteisesti avoliiton laatuun (Vinick 1977, 1978).

Toisaalta Riches ja Dawson (2000) ovat arvioineet, että leskimiesten varhainen avioituminen voi olla elvyttävän tai palauttavan toimintatavan (”restorative strategy”) äärimuoto, jolloin he joko surevat ”riittävästi” suruprosessin varhaisessa vaiheessa siirtäen sitten sutjakasti ajatukset menetyksestä poisvieviin uusiin suhteisiin tai sitten torjuvat kivuliaat muistot kokonaan ja välttävät puolison menetyksen sekundaarit seuraukset korvaamalla menetyksen hankkiutumalla uuteen suhteeseen. Voisi arvioida, että tällaisen toimintatavan jälkimmäinen muoto kuormittaa sekä uutta parisuhdetta että yksilöä psyykkisesti, mutta tähän eivät tutkijat ota kantaa.

Sukupuolen merkitys liiton laatuun kytkeytyvänä tekijänä vahvistui hieman liiton vanhetessa. Liiton alussa naisten ja miesten kokemukset erosivat vain siten, että naiset olivat miehiä useammin puolisonsa kanssa samanmielisiä ensimmäisestä avoliitostaan keskustelemisesta. Sen sijaan seurannassa miehet olivat naisia tyytyväisempiä liittoonsa ja erityisesti ongelmien ratkaisuun sekä vuorovaikutukseen ja puhumiseen. Lisäksi miehet olivat puolisonsa kanssa samanmielisempiä tunteiden osoittamisesta ja uskonnosta tai elämänkatsomuksesta kuin naiset. Myös muissa, sekä leskien myöhemmän iän uusia avoliittoja tarkastelleissa tutkimuksissa (Vinick 1977, 1978), nuorempien uudelleen avioituneiden liittoja tarkastelleessa meta-analyysissä (analyysissä ei eroteltu edellistä siviilisäätystä, Vemer ym. 1989) että ikääntyvien suomalaisten parisuhteiden onnellisuutta tarkastelleessa tutkimuksessa miehet ovat kokeneet suhteensa laadun parempana kuin naiset (Haavio-Mannila ja Kontula 2007). Tolkki-Nikkonen (1990) pohti, arvioivatko naiset liittoaan realistisemmin, onko puolisoilla erilaiset tavat arvioida liittoaan tai tarkoittaako onnellinen avoliitto naisille ja miehille osin erilaisia asioita? Miesten tyytyväisyydessä voi olla kysymys miesten pienemmistä emotionaalisista vaatimuksista parisuhteelle (esim. Perho ja Korhonen 2003, Perho ym. 2010). Toisaalta Vinick (1977) arvioi, että ikääntyvät miehet hyötyivät uudesta avoliitostaan naisia enemmän. Hän päätteli, että miehet ja naiset eroavat tarverakenteeltaan, siis siinä, mitä avoliitolta kaipaavat. Vinickin (1977) mukaan miehet näyttivät hyötyvän avoliitosta sosiaalisesti ja naiset psykologisesti. Tolkki-Nikkonen (1990) taas päätyi siihen, että puoliset elävät sisäisen kokemuksen tasolla tavallaan kahta eri liittoa, erityisesti etäisissä avoliitoissa, mikä selittää eroa naisten ja miesten tyytyväisyydessä. Läheisissä parisuhteissa olevat puoliset taas elävät samassa sosiaalisessa todellisuudessa.

Ikä ei kytkeytynyt johdonmukaisesti liiton laatuun. Liiton alussa ikä oli vain miehillä ja seurannassa vain naisilla yhteydessä liiton laatuun. Liiton alussa puolisonsa kanssa samanmielisimpiä miehiä olivat vanhimmat ja vähiten samanmielisiä toiseksi nuorimman ryhmän miehet eli 55-59 -vuotiaat. Vinick (1977) puolestaan havaitsi, että nuorempina uudelleen avioituneet miehet ovat tyytyväisempiä kuin vanhemmat. Hän arvioi, että yhteyttä selittäisi nuorempien miesten parempi terveys.

Naisilla vertailuun asettuivat kaksi "vierekkäistä" ikäryhmää. Seurannassa toiseksi nuorimman ikäryhmän naisilla vuorovaikutus puolison kanssa oli vilkkainta ja he olivat tyytyväisempiä liittoonsa kuin keskimmäisen ikäryhmän naiset (60-64-vuotiaat). Mikä siis voisi olla seitsemännelle vuosikymmenelle siirtyneiden naisten vähäisemmän tyytyväisyyden ja puolisoitten välisen niukemman vuorovaikutuksen taustalla? Niemelä ja Kantola (1982) ovat tarkastelleet haastattelututkimuksessaan "viisikymppisyyttä" yhtenä naisen elämän käännekohtana. He katsovat viidenkymmenen ikävuoden olevan naisille rajapyykki, jonka jälkeen aletaan pohtia vanhaksi tuleamista ja omaa naiskuvaa sekä tunnustetaan, ettei se enää vastaa kulttuurista ideaalikuva. Kun "viidenkymppin" ylittämistä oli kulunut muutama vuosi, naiset kokivat elämänsä monella alueella myönteisempänä sekä sopusointua itsen ja ympäristön välillä, kuin rajapyykkiä lähestyvät tai sen juuri ylittäneet naiset. Voisiko siis olla niin, että "viisikymppisyyden" jälkipuoliskolla se, että lapset ovat usein jo aloittaneet oman elämänsä, jolloin itselle ja puolisosuhteelle jää enemmän aikaa ja se, että naisten vaihdevuodet eivät ole vielä alkaneet, heijastuisi tiiviimpänä puolisoitten välisenä vuorovaikutuksena sekä vahvempuna parisuhdetyytyväisyytenä, kun jonkinlainen "kuusikymppisyyden" realisoituminen eläköitymisineen ja mahdollisine terveystuolineen kuvastuisi keskimmäisen ikäryhmän naisten puolisosuhteessakin? Toisaalta eläköityminen lienee useille helpotus.

Puolison avioitumista edeltävä siviilisääty taas kytkeytyi liiton alussa sekä naisten että miesten liiton laatuun, mutta seurannassa yhteys esiintyi vain miehillä, liityntänä koheesioon ja nykyiseen liittoon liittyvään konsensukseen. Liiton alussa kahden lesken muodostamassa uudessa liitossa oltiin samanmielisempiä nykyiseen liittoon liittyvistä keskeisistä asioista kuin silloin, kun leskeytynyt oli avioitunut avoliitosta eronneen henkilön kanssa. Näin oli miesten liitoissa seurannassakin, mutta lisäksi samanlainen myönteinen vaikutus oli sillä, että puoliso oli ollut aiemmin avioliitossa, joka oli sittemmin päättynyt eroon. Myös vuorovaikutus oli tiiviimpää liitoissa, jossa miesten puolisoit olivat itsekin leskiä tai eronneet avioliitosta. Miesten liitoissa se, että puolisoillakin on takanaan virallinen, puolison kuolemaan tai eroon päättynyt liitto, oli tuonut liittoon samanmielisyyden ilmapiiriä myös seurannassa. Tämä havainto kuvastaa ehkä sitä, että aiemman liittonsaakin virallistaneilla henkilöillä on samantyyppinen, selkeään sitoutumiseen suuntaava arvomaailma ja kokemustausta, jotka vaikuttavat puolisoitten väliseen yhteisymmärrykseen ja vuorovaikutukseen myönteisesti (Moss ja Moss 1980). Tämä tosin ei ole aivan aukoton tulkinta, koska vaikka puolison *edellinen* siviilisääty olisi avoliitto, ei se poista sitä mahdollisuutta, etteikö puoliso olisi ollut naimisissa sitä ennen.

Tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen liittyi sekä liiton alussa että seurannassa niin naisilla kuin miehillä kaikkiin liiton laadun osatekijöihin. Lisäksi taloudellinen tyytyväisyys ennakoiki molemmilla sukupuolilla laajasti liiton seurannan laatua. Hyväksi koetun taloudellisen tilanteen voi olettaa tuovan turvallisuutta, mutta myös mahdollistavan erilaisia asioita esimerkiksi vapaa-ajan lisääntyessä eläkkeellä, jolloin tulotaso laskee ja taloudellisella tilanteella on erityinen merkitys. Myös McKainin (1969, 1972) ja Vinickin (1977, 1978) tutkimuksissa riittävät tulot ja siten taloudellinen turvallisuus oli merkityksellinen tekijä liiton laadulle, tosin Vinickin tutkimuksessa vain naisten tyytyväisyydelle. Käsillä olevassa tutkimuksessa ta-

loudellinen tyytyväisyys oli kuitenkin monilta osin tärkeämpi tekijä miesten liiton laadulle. Olisiko tuloksen taustalla ajatus perinteisen roolijaon mukaisesta miehen taloudellisesta päävastuusta perheessä?

Avioitumismotiivien liittynästä parisuhteen laatuun liiton alussa ja seurannassa saatiin selkeä kuva. Naisilla ja miehillä voimakkain avioitumismotiivi – tunneside kumppaniin ja kumppanuus arvojen ja kiinnostusten samankaltaisuutena – myös ennusti motiiveista ainoana parisuhteen laatua liiton kestettyä neljästä viiteen vuoteen (Perho ja Korhonen 2002). Tunneside ja kumppanuus kytkeytyivät myös liittojen pysyvyyteen, koska se oli ollut liitossaan pysyneille voimakkaampi avioitumismotiivi kuin eronneille (Huston ym. 2001, Perho ja Korhonen 2002, Kurdek 2005). Puolisoiden välinen vahvempi tunneside, kumppanuus, yhteiset kiinnostukset ja yhdessä viihtyminen leskien uusien liittojen korkeamman laadun tekijöinä näyttävät ulottuvan yli ajan ja kulttuurirajojen (McKain 1969, 1972; Vinick 1977, 1978). Naisilla alun tunnesiteen ja kumppanuuden merkitys säilyi seurantaan, mutta miehillä merkitys onnellisuuden, tyytyväisyyden ja nykyiseen liittoon liittyvän konsensuksen kannalta heikkeni (ks. myös Perho ym. 2010). Miehistä kaksi viidestä ja naisista vajaa kolmannes ei ollut elänyt puolisonsa kanssa avoliitossa lainkaan. Kun tähän lisätään lyhyessä avoliitossa eläneet, miehistä noin kolme neljästä ja naisista vähän yli puolet oli avioitunut suoraan seurustelusuhteesta tai lyhyen avoliiton jälkeen. Ehkä miesten keskimäärin lyhyempi parisuhde selittää osaltaan sitä, että romanttisten motiivien liittyntä liiton laatuun heikkeni. Naiset olivat intensiivisimmän romanssinsa kenties jo eläneet, joten romanttisten motiivien yhteys liiton laatuun säilyi vakaana. Motiivin yhteydet liiton laatuun seurannassa olivat naisilla ja miehillä voimakkuudeltaan pääosin kuitenkin samantasoisia. Taloudellinen tyytyväisyys oli tärkeä liiton laadun tekijä sekä naisille että miehille ja liitoissaan pysyneet olivat myös olleet tyytyväisempiä taloudelliseen tilanteeseensa kuin eronneet (Paajanen 2003). Avioitumismotiivina taloudelliset tekijät eivät kuitenkaan liiton laadun kannalta olleet merkityksellisiä.

Miehet ja naiset olivat myös epäröineet liiton solmimista samoista syistä (Pankarinkangas 2007), mutta liiton laatuun yhteydessä olevat epäröinnin syyt olivat miehillä ja naisilla osin erilaiset. Seurannassa parisuhteen laatuun liittyvänä epäröintitekijänä nousi naisilla esiin kumppanin luotettavuuden pohtiminen, miehillä puolestaan avioitumisen rajoittavuuden pohtiminen (Perho ja Korhonen 1999, Lavner ja Bradbury 2010). Avioitumispäätöstä tehdessään naiset olivat pohtineet kumppanin luotettavuutta miehiä enemmän ja naisilla kumppanin luotettavuuden, uskollisuuden ja alkoholinkäytön pohtimisen merkitys liiton laadun kannalta vielä kasvoi joiltakin osin liiton edetessä, mutta avioitumisen negatiivisten seurausten pohtimisen merkitys heikkeni sekä naisilla (tosin vain onnellisuuden kannalta) että miehillä. Lisäksi miehillä lasten suhtautumisen pohtimisen merkitys, mutta myös loppujaliteettikonfliktin ja avioitumisen rajoittavuuden pohtimisenkin merkitys heikkeni joiltakin osin liiton edetessä.

Lowensteinin ja Ronin (2000) mukaan ei juurikaan ole tietoa siitä, millaisia ovat ikääntyvien tai ikääntyneiden uudelleen avioituneiden parien ja biologisten tai lapsipuolien väliset suhteet. Vinickin ja Lansperyn (2000) tutkimuksessa havaittiin kaikkien leskimiesten kanssa avioituneiden naisten olevan läheisiä aikuisten lapsipuoliansa kanssa. Käsillä olevassa tutkimuksessa teemaa tarkasteltiin avioitumiseen

liittyvien epäröintitekijöiden näkökulmasta. Asteikkotasolla lasten suhtautumisen pohtiminen oli ollut sekä naisilla että miehillä keskeisin epäröintiä aiheuttanut asia. Lasten suhtautuminen epäröintitekijänä sai kuitenkin naisten ja miesten liittojen laadun kannalta erilaisen aseman. Naisten liittojen laadulle lasten suhtautumisen pohtimisella ei seurannassa ollut merkitystä, liiton alussakin vain heikosti. Miehillä taas etenkin liiton alussa ja varsinkin puolison lasten suhtautumisen pohtimisella oli huomionarvoisia yhteyksiä miltei kaikkiin liiton laadun osatekijöihin, mutta epäröinnin merkitys heikkeni. Olisiko niin, että miesten ja heidän lastensa välit ovat väljemmät, ja naiset taas ovat edelleen tiiviimmin 'äitejä', jolloin uuden kumppanin integroiminen perhesuhteisiin saavat vaimon lapset reagoimaan voimakkaammin ja miehet pohtimaan enemmän heidän suhtautumistaan, sitä, hyväksytäänkö hänet osaksi perhettä? Naisten puolisoitten lapset ovat kenties tyytyväisiä siitä, että isä on löytänyt uuden kumppanin jakamaan elämänsä? Lopatan (1996a) mukaan lapset hyväksyvät usein isänsä uuden avioliiton helpommin kuin äitinsä avioitumisen. Hän arvioi, että isän uuden vaimon arvellaan helpottavan hoivavastuuta, kun taas äidin uuden miehen vaativan äidiltä hoivaa ja huomiota. Avoimeksi jää, miksi naisten omien lasten suhtautuminen ei ollut naisia pohdituttanut. McKainin (1969, 1972) pareilla lasten hyväksyntä paransi liiton onnistumisen mahdollisuuksia. Kuten tässä tutkimuksessa, myös Vinickin (1977, 1978) tutkimuksessa lapsiin liittyvät kysymykset nousivat esiin miehillä, mutta tyytyväisyyteen kytkeytyi miesten suhteen laatu omiin lapsiinsa. Näyttää siltä, että olipa käsillä olevan tutkimuksen yhteyksien taustalla mitä hyvänsä, perhesuhteet kuitenkin leppoistuvat, koska epäröinnin merkitys vaimenee liiton vanhetessa.

Johdonmukaisesti avioliiton laatuun kytkeytyivät avioitumispäätöksen luonne, taloudellinen tyytyväisyys, sekä avioitumismotiiveista tunneside ja kumppanuus, jotka osoittautuivat sekä naisten että miesten liiton laadulle tärkeiksi tekijöiksi sekä liiton alussa että sen myöhemmässä vaiheessa. Avioitumispäätöksen luonteen yhdestä liiton laatuun voi yleistäen todeta, että korkeampi liiton laatu yhdistyi siihen, että avioitumispäätös oli tehty oman voimakkaan tunteen, omiin arvoihin tai huolelliseen asian puntarointiin perustuen, eikä ulkopuolisen paineen tai tahdottoman ajautumisen seurauksena. Viimeksi mainittuja tilanteita oli tosin kovin vähän. Myös Vinickin (1977) tutkimuksessa avioituminen 'pakkoratkaisuna' liittyi tyytymättömyyteen. Lisäksi, kuten edellä todettiin, miehillä demografisista tekijöitä leskeyden ja avioliiton kesto kytkeytyivät liiton laatuun sekä liiton alussa että seurannassa.

7.3 METODISTA ARVIOINTIA

Sekä käsillä olevan tutkimuksen että useimpien teemaa aiemmin tarkastelleiden tutkimusten perusteella uusien avioliittojen laadusta on saatu varsin myönteinen kuva. McKain (1972) arvioi, että hänen tutkimuksensa liittojen korkea onnistumisprosentti oli osin seurausta otostenettelystä, epäonnistuneiden liittojen karsitumisesta. Toisaalta hän arvelee, että toisin kuin nuorilla pareilla, vanhemmilla pareilla on kokemusta ja näkemystä siitä, mistä onnistunut liitto rakentuu. Käsillä olevan tutkimuksenkin liittojen korkea laatua voi pohtia valikoitumisen näkökulmasta.

Ovatko tutkimukseen valikoituneet onnellisesti uudelleen avioituneet? Tai onko kysymyksiin vastattu sosiaalisesti toivottavalla tavalla? Hurd Clarke (2005) pohti, olisiko mahdollista, että hänen tutkimuksensa naiset olisivat liioitelleet liittonsa onnellisuutta, koska eivät ole halunneet myöntää sen epäonnistuneen? Asiaa voi pohtia myös kulttuurisesta näkökulmasta; Tolkki-Nikkonen (1990) oli sitä mieltä, että suomalaiset ovat arvioissaan realistisempia kuin esimerkiksi yhdysvaltalaiset, eivätkä samalla tavalla liioittele onnellisuuttaan. Lisäksi Kontula (2009) arvioi, että onnellisuutta puntaroidaan eri elämänvaiheissa erilaisin kriteerein. Näin olikin esimerkiksi Hurd Clarcken (2005, ks. myös Haavio-Mannila ja Kontula 2007, DeMichele 2009) tutkimuksessa, jossa leskeytyneet uudelleen avioituneet naiset kokivat kumppanuiden korostuneen myöhemmän iän suhteessaan, kun ensimmäisessä liitossa suurempi painoarvo oli ollut romantiikalla ja seksuaalisuudella.

Entä missä viitekehyksessä ihmiset liittonsa laatua arvioivat, mihin omaa liittoon vertaavat ja onko sillä tulosten kannalta merkitystä? Matilaisen ja Helkaman (2000) mukaan onnellisuuttaan arvioidessaan ihmiset vertaavat nykyistä tilannettaan johonkin, mikä vaikuttaa vastauksiin. Leskeytyneiden henkilöiden uusien liittojen onnellisuuden vertailukohteista kaksi on ilmeistä: ensimmäinen avioliitto ja aika puolison kuoleman jälkeen. Molemmilla tekijöillä voi olla ainakin kahtalaisia vaikutuksia. Yhtäältä hyvä, puolison kuolemaan päättynyt ensimmäinen liitto voi asettaa toiselle liitolle kohtuuttomia vaatimuksia ja näin vaikuttaa uuden liiton laadun kehkeytymiseen epäsuotuisasti. Toisaalta nuorena solmittu, mahdollisesti työn ja perheen puristuksessa eletty liitto tai erityisten ongelmien vuoksi onneton liitto saattaa korostaa uuden liiton arvoa ja onnellisuutta entisestään. Lisäksi, jos leskeysaika on ollut surua ja yksinäisyyttä, uusi rakkaus ja avioliiton solmiminen suhteessa taakse jääneeseen murheeseen saatetaan kokea erityisen arvokkaana. Toisaalta, jos itsenäisestä parisuhteesta elämisestä on alettu nauttia, saattaa yhteiselämän aloittaminen synnyttää suhteeseen ristiriitaistakin tunnelmaa (McKain 1969).

Ensimmäinen avioliitto ja leskenä eletty aika eivät toki ole ainoita mahdollisia vertailukohteita. Perho ja Korhonen (1999) havaitsivat parisuhteen hallintakeino- ja tarkastellessaan positiivista vertailua esiintyvän naisilla ja miehillä yhtä usein, mutta miehillä sen toimivan hieman huonommin kuin naisilla. Naisilla vertailu tapahtui yleisimmin oman liiton aikaisempiin vaiheisiin, miehillä taas muiden liittoihin tai yleisemmin avioerojen lisääntymiseen. Miesten vertailun epäonnistuminen liittyi tavallisesti erityisen ongelmallisiin liittoihin, jolloin vertailu suuntautui lähes poikkeuksetta muiden liittoihin. Tolkki-Nikkosen (1990) tutkimuksessa liitoissa elävien vertailu toisten liittoihin saattoi saada liiton pysymään koossa. "Olosuhdeparit" ajattelivat liiton laadun heikkenemisen olevan normaalia ja oman liittonsa olevan samanlainen kuin muidenkin. Onnelliset parit taas ajattelivat, että heidän liittonsa on parempi kuin muiden.

Edellä on jo tarkasteltu määrällisen ja laadullisen aineiston tuottamia eri tavoin painottuneita tuloksia avioitumismotiiveista ja parisuhteen ristiriidoista. Vaikka parisuhteen laadun tutkiminen avoimilla kysymyksillä jätettäisiin sivuun, jää strukturoidun menetelmän "sisällekin" erilaisia tapoja lähestyä laadun mittaamista. Menetelmällinen keskustelu on liittynyt tutkimuksen johdannossa tarkasteltuun käsitteelliseen tarkasteluun parisuhteen laadusta eli siihen, katsotaanko laadun ole-

muksen konkretisoituvan yksilön kokemuksessa, vaiko puolisoitten välisessä suhteessa. Tässä tutkimuksessa liiton laatua tarkasteltiin sekä yksilön kokemuksina ja arvioina että suhteen ominaisuuksien näkökulmasta. Liiton alussa tulokset eivät kuitenkaan jäsentyneet siten, että tässä tarkastellut tekijät olisivat olleet eriytyneesti yhteydessä joko yksilön näkökulmaa heijastaviin tai suhteen ominaisuuksia painottaviin laadun osatekijöihin. Liiton myöhemmässä vaiheessa näytti kuitenkin siltä, että demografiset tekijät olivat pääsääntöisesti yhteydessä vuorovaikutuksellisiin laadun osatekijöihin, mutta avioitumispäätöksen laatu ja taloudellinen tyytyväisyys edelleen molempien näkökulmien edustamiin laadun indikaattoreihin. Lisäksi, vaikka onnellisuuteen ja tyytyväisyyteen on käsitteellisesti liitetty erilaisia merkityksiä, tässä tutkimuksessa eroja ei juuri ilmennyt, vaan samat tekijät olivat pääsääntöisesti yhteydessä sekä onnellisuuteen että tyytyväisyyteen. Myös Tolkki-Nikkonen (1990) havaitsi tutkimuksessaan onnellisuuden ja tyytyväisyyden samansuuntaisuuden. Hän arvioi, että myös tyytyväisyyttä koskeviin kysymyksiin olisi vastattu pikemminkin affektiivisesti kuin kognitiivisesti.

Tolkki-Nikkonen (1990) on huomauttanut siitä, että yleisiin kysymyksiin vastataan usein myönteisemmin kuin konkreettisiin kysymyksiin. Käsillä olevassa tutkimuksessaakin korkein tyytyväisyysarvio annettiin liitolle kokonaisuutena eli liittoa oltiin valmiita arvioimaan suopeammin yleisesti kuin konkreettisesti osa-alueittain. Myös Neff ja Karney (2002) havaitsivat, että ensiavioliitossaan hyvin tyytyväisten nuorten vasta-avioituneiden oli helpompi nähdä puolisonsa myönteisessä valossa arvioinnin abstraktiotason ollessa korkeampi, kun taas spesifeissä asioissa näkemys oli tarkempi ja samalla kriittisempi. Yleisempään käsitteeseen sisältyy useampia tekijöitä kuin spesifiin piirteeseen tai käyttäytymiseen. Kun luonnehditaan puolison kielteistä piirrettä spesifillä termillä, laimennetaan sen vaikutusta suhteen kokonaisarvioon. Globaaleja piirteitä pidetäänkin aviotyytyväisyydelle tärkeämpinä kuin spesifejä piirteitä. Onnelliseen tai tyytyväiseen liittoon mahtunee myös onnettomuutta tai tyytymättömyyttä, eikä onnellinen liitto tarkoita täydellistä, särötöntä liittoa. Käsillä olevassa tutkimuksessa tyytyväisyyden yleisarvion (yhdellä kysymyksellä mitattu) lisäksi rakennettiin myös ”spesifimpi” yleisarvio, eli muodostettiin asteikkomuuttuja tyytyväisyydestä liiton eri osa-alueisiin. Yleisarviossa naisten ja miesten tyytyväisyys liittoonsa ei eronnut, mutta kun tyytyväisyyttä tarkasteltiin liiton osa-alueet (osiot) yhdistävän tyytyväisyyden (asteikko) näkökulmasta, miehet olivat seurannassa naisia tyytyväisempiä. Onko siis niin, että naisten kriittisyys höllentyy miesten arvioita enemmän, kun liittoa arvioidaan yleisesti? Joka tapauksessa, menetelmällisesti yhden, yleisesti liiton laatua mittaavan kysymyksen varaan jättäytyminen on pulmallista. On tarpeellista sisällyttää tutkimusmenetelmiin sekä yksilön näkökulma että puolisoitten välinen vuorovaikutus, sekä liittoa yleisemmin että täsmällisemmin arvioivia kysymyksiä ja tarkastella molempia sekä yleisesti että eriytyneesti.

Tutkimuksessa on ollut mahdollista seurata leskien keski-iässä tai myöhemmällä iällä solmimien uusien avioliittojen laadun muutoksia eri näkökulmista ja tarkastella laatua ennustavia tekijöitä (Wu 1995, Aber Schlesinger ja Schlesinger 2009). Tuloksia voi pitää luotettavina, koska kyse on kokonaistutkimuksesta, jonka osallistumisprosentti aineistonkeruun molemmissa vaiheissa oli hyvä, eikä keskeisten tekijöiden osalta esiintynyt systemaattista katoa muutoin kuin ensimmäisessä keruussa niin,

että naiset vastasivat miehiä aktiivisemmin. Lisäksi aineiston analyysissä käytettyjen summamuuttujien reliabiliteetit olivat pääosin tyydyttävää tai hyvää tasoa.

Tutkimuksen vahvuutena voidaan pitää myös sitä, että tarkasteluun on nostettu aiemmissa tutkimuksissa vähäiselle huomiolle tai kokonaan huomiotta jääneitä kysymyksiä. Tällaisia tekijöitä ovat olleet avioliiton, leskeyden keston sekä avioitumismotiivien ja epäröinnin syiden kytkökset liiton laatuun sekä lesken uuden puolison avioliittoa edeltäneen siviilisäädyn tarkasteleminen liiton laadun kannalta, mitä Ron ja Lowenstein (1999) ovat pitäneet tärkeänä.

Tutkimuksen rajoituksena voidaan pitää sitä, että ääneen pääsee vain liiton toinen osapuoli. Kinnunen ym. (2005) ovat kuitenkin havainneet puolisoiden välisessä parisuhdetyytyväisyydessä samankaltaisuutta. Perhon ym. (2010) tulosten mukaan eron tekijät ovat kuitenkin vastavuoroisia ja kontekstisidonnaisia, joten tekijöiden päätely vain toisen osapuolen vastauksista on ongelmallista. Tolkki-Nikkonen (1990) on todennut puolisoiden elävän sisäisen kokemuksen tasolla tavallaan kahta eri liittoa, erityisesti etäisissä avioliitoissa. Lisäksi esimerkiksi puolisoiden näkemykset yhdessä koetuista tapahtumista, puolisoiden parisuhteeseen liittyvät asenteet (Booth ja Welch 1978) tai käsitykset toinen toisensa parisuhdetaidoista ovat melko riippumattomia (Perho ym. 2010). Tässä tutkimuksessa avioliiton laatu kahden puolison välisenä parisuhteena jää tavoittamatta, mutta tarkastelun kohteeksi onkin valittu yksilön kokemus avioliitostaan. Tulkintoja rajoittaa myös aineiston luonne. Lomakeaineistolla parien yhteiselämän merkitysmaailmaa ja arkituntumaa on vaikea tavoittaa. Esimerkiksi miesten avioitumiseen oli vaikuttanut voimakkaammin kuin naisilla näkemys, että seksuaalielämä kuuluu vain avioliittoon, mutta toisaalta miehet olivat epäröineet naisia enemmän sitoutumista vakituisen sukupuolisuhteeseen. Esimerkiksi tätä ristiriitaa voisi tutkia henkilösuuntautuneen tarkastelutavan avulla (Pulkkinen 1994). Tässä esiin nousseita kysymyksiä olisikin kiinnostavaa pohtia haastatteluaineiston valossa. Haastattelemalla olisi voitu tavoittaa ymmärrystä ikääntymisen ja iän sosiaalisesta ja subjektiivisesta luonteesta sekä siitä, paljastuisiko ikä merkityksellisemmäksi tekijäksi uuden avioliiton kontekstissa kuin miltä tehdyn tutkimuksen perusteella näyttää (Rantamaa 2001). Aiemmassa tutkimuksessa on tarkasteltu avioitumismotiivien lisäksi tekijöitä, joiden vuoksi uuden avioliiton solmimista on epäröity tai pidetty mahdottomana. Uuden avioliiton solmimiseen liittyy siis ainakin potentiaalisesti ristiriitaa. Ikääntyvien uusia parisuhteita tarkastelevissa tutkimuksissa on viitattu esimerkiksi uudesta suhteesta pois päin 'työntäviin' ja sitä kohti 'vetäviin' tekijöihin ("push and pull factors", Davidson ja Fennell 2002, 7). Kiinnostavaa olisikin koettaa soveltaa lähestymis-välttämiskäyttäytymisen teoriaa avioitumismotiivien ja epäröinnin syiden väliseen dynamiikkaan (Elliot ym. 2006). Tärkeää olisi myös tutkia Lavnerin ja Bradburyn (2010) tapaan sitä, millaisia laadun kulkuja keskiarvotarkastelut kätkevät sisälleen.

Tutkimuksessa kosketeltiin ihmisen elämänsä dramaattista tapahtumaketjua, avioliiton päättymistä puolison kuolemaan ja uuden avioliiton solmimista toisen puolison kanssa. Tutkimukseen osallistuminen on saattanut nostaa pintaan leskeytymisen tuskan ja menetyksen surun, mutta toisaalta myönteisiä muistoja uuden rakkauten löytymisestä ja avioitumisesta. Henkilöitä pyydettiin osallistumaan tutkimukseen siinä vaiheessa, kun uusi avioliitto oli kestänyt vuodesta kahteen vuoteen. Tutkimusta suunniteltaessa arvioitiin, että leskeytymiseen olisi tällöin jo siinä

määrin sopeuduttu, että tutkimuslomakkeiden lähettäminen olisi eettisesti sopivaa. Osallistuneilta saadun palautteen perusteella pääsääntöisesti näin olikin, mutta muutama henkilö oli kuitenkin kokenut tutkimuksen aiheen liian henkilökohtaiseksi, jotta tutkimukseen olisi voinut osallistua. Toisaalta kirjoitetussa palautteessa aihetta pidettiin myös tärkeänä ja kiinnostavana, mihin myös korkeat osallistumisprosentit viittaavat. Seuranta-aineiston keruuta suunniteltaessa jouduttiin pohtimaan sitä, lähestytäänkö uudelleen myös toistamiseen leskeytyneitä ja eronneita. Lopulta päädyttiin siihen, ettei ole mahdollista esimerkiksi liiton päättymisestä kuluneen ajan perusteella päättää sitä, keitä leskeytyneistä ja eronneista pyydetäisiin vielä osallistumaan tutkimukseen, koska ei haluttu ottaa riskiä vahingon aiheuttamisesta. Näin seuranta-aineisto kerättiin henkilöiltä, joiden toinen liitto oli edelleen voimassa. Tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa on parhaan taidon mukaan noudatettu tutkimuseettisiä ohjeita sekä henkilötietolakia.

Johdannossa arvioitiin, että ikääntyvien uudet parisuhteet lisääntyvät. Cooney ja Dunne (2001) arvioivat jo kymmenen vuotta sitten yhdysvaltalaisessa kontekstissa naisten kasvavan taloudellisen itsenäisyyden ja toisaalta miesten suuremman kotitöihin osallistumisen mahdollisesti muuttavan avioitumismotiiveja näiltä osin. Lisäksi he arvioivat miehillä olevan tulevaisuudessa yhä enemmän samassa tilanteessa olevia tovereita, mikä luo laajemman miehisen tukiverkoston ja saattaa näin vähentää uudelleen avioitumisen motiivina esimerkiksi yksinäisyyden lievittymisen ja emotionaalisen tuen merkitystä.

Millaiseksi tilanne muotoutune meillä? Lumme-Sandtin ja Uotisen (painossa) analysoimana ET-lehden dominoiva diskurssi oli se, että ikääntyvänakin paras tapa elää on olla parisuhteessa. Eikä millaisessa tahansa parisuhteessa, vaan rakastavassa, onnellisessa ja intohimoisessa suhteessa. Parisuhteita siis kuvailtiin varsin voimakkain ilmaisuin. Osin ne olivat parien itsensä tuottamia, mutta toimittajatkin näyttivät olevan kovin viehtyneitä voimakkaisiin tunteisiin. Vaikeitakin asioita nostettiin esiin, mutta pääosin keskityttiin suhteisiin, jotka rakentuivat hyvin myönteisiksi. Tutkijat totesivat, että lehti on selvästi ottanut tehtäväkseen edistää näkemystä siitä, että rakkaus ja romantiikka kuuluvat olennaisena osana elämään myös myöhemmällä iällä. Journalismin keinoin voi toki purkaa stereotypiaa ikääntyvien parisuhteista arkipäiväisinä ja harmaina, mutta tutkijat huomauttavat, että kirjoitustapa saattaa toisaalta marginalisoida ihmisiä, jotka eivät elä parisuhteessa. Voisiko se jopa johtaa tulevaisuuteen, jossa ikääntyvät sinkut kokevat normin täyttääkseen painetta etsiä uutta kumppania, vaikkeivät suhdetta erityisesti kaipaisikaan? Kun nyt näytetään jo ymmärtävän, että ikääntyvienkin (uudet) parisuhteet voivat olla romanttisia ja seksuaalisia, ehkä seuraavaksi saavutetaan ymmärrys siitä, että ikääntyvillä, kuten nuoremmillakin on erilaisia suhteita, eikä niitä ole mitään syytä määrittellä ikä-lähtöisesti, ulkoapäin vain tietynlaisiksi.

7.4 ONNISTUMISEN AVAIMET

Malinen ym. (2010) ovat todenneet parisuhdetutkimusten perinteisesti kuvanneen parisuhteeseen liittyviä ongelmia ja niiden syitä. Jatkossa olisikin tarpeellista lisätä myös Suomessa voimavaroihin suuntautuneita tutkimuksia, jolloin tiedettäisiin enemmän siitä, miten puoliset voivat omalla toiminnallaan edistää parisuhteen tyydyttävyyttä ja koossa pysymistä (esim. Perho ym. 2010). Käsillä olevassa tutkimuksessa kolme viidestä seurantaan osallistuneista uskoi, että liitto jatkuu loppuelämän perspektiivillä pysyvästi onnellisena. Lisäksi tasaista yhteiseloä ennakoivat viidestä ja onnen vaihtelua noin kuudennes. Liittojen tulevaisuus näyttöytyi siis myönteisenä. Millaisia sitten ovat liiton onnistumisen avaimet? Näillä loppumetreillä on hyvä päästää kirjan päähenkilöt ääneen. Seurannassa tutkimukseen osallistuneita pyydettiin vapaasti kirjoittaen kuvaamaan, millaisia asioita he pitivät leskeytymisen jälkeen keski-iässä tai myöhemmällä iällä solmitun toisen avioliiton onnistumisen avaimina. Vaikutti siltä, että kysymystä pidettiin mielekkäänä ja tärkeänä, koska noin kolme neljästä, sekä naisista että miehistä vastasi siihen.

Schlesinger ja Macrae (1971) ovat kysyneet vastaavan kysymykset nelisenkymmentä vuotta sitten. Tutkimukseen osallistuneita pyydettiin antamaan neuvoja uudelleen avioitumista harkitseville leskille. Naiset kehottivat uuden liiton solmimista harkitsevia leskinaisia puntaroimaan avioitumispäätöstä rauhassa. Maltin lisäksi uudelleen avioituneet naiset pitivät tärkeänä, että mahdollisia syyllisyyden tunteita sekä laajemminkin leskeytymiseen ja kuolemaan liittyviä tunteita tulisi käsitellä ennen toisen liiton solmimista. Nykyistä puolisoa on hyvä kohdella hienovaraisesti siten, ettei kuolleesta aviomiehestä tule kiilaa puolisoitten välille. Etenkin vertailu nykyisen puolison tappioksi on uudelle liitolle pahasta (ks. myös Vinick 1977). Liittoon ryhtyessä tulisi pitää mielessä se, että ensimmäinen liitto ja eletty elämä kulkevat uudessa liitossa mukana, eikä kaikkea voi aloittaa aivan alusta uudelleen. Miehet toivat naisia useammin esille rakkauden tärkeän merkityksen uudessa liitossa. Ei siis tulisi avioitua siksi, että on yksinäinen, vaan puolisoitten välillä tulisi olla tunneside ja yhteisiä kiinnostuksia. Uuden puolison tuli (si) myös pitää lapsista ja hyväksyä se, että mies on ollut naimisissa aiemmin. Miehet eivät siis naisten tapaan varoitelleet uudelleen avioitumista harkitsevia leskimiehiä kuolleen ja uuden puolison vertailusta, vaan kehottivat kertomaan edesmenneestä uudelle puolisolle.

Vaikka Schelsingerin ja Macraen (1971) tutkimukseen osallistuneiden neuvot ovat vuosikymmenten takaa, eivät ne juurikaan eroa käsillä olevaan tutkimukseen osallistuneiden ajatuksista. Suurin osa sekä naisista että miehistä nosti onnistumisen avaimina esiin asioita, joiden voi ajatella vaikuttavan yleisesti myönteisesti erityyppisiin ja eri-ikäisten ihmisten parisuhteisiin. Tällaisina tekijöinä pidettiin muun muassa puolisoitten välistä luottamusta, läheisyyttä ja tunnesidettä, samanlaisia arvoja ja kiinnostuksia, huumoria, turvallisuutta, rehellisyyttä, avoimuutta ja keskustelemista. Lisäksi muutamassa vastauksessa tuotiin esille taloudellisen vakauden ja turvallisuuden merkitys. Tässä tarkastellaan kuitenkin tarkemmin sitä, millaisia leskeystaustaan ja *”toisella kierroksella”* olemiseen sekä ikääntymiseen ja elämäntekemyskärkkäilyyn liittyviä avaimia nostettiin esiin. Noin puolet kysymykseen vastanneista naisista ja miehistä kirjoitti edellisiin teemoihin sisältyvistä asioista,

leskeystaustaan liittyviä seikkoja korostaen. Naisten ja miesten vastaukset olivat niin samanlaisia, että niitä käsitellään yhdessä.

"Elämän koulu on paras koulu." Tän ja elämäkokemuksen karttumisen koettiin tuoneen liittoon levollisuutta, rauhallisuutta ja vakautta. Terävimmät särvät ovat hioutuneet, on tasaannuttu, eikä olla enää yhtä ehdottomia kuin nuoruudessa. Yhteiselämän ei myöskään odoteta olevan jatkuvaa auvoa. *"Tällä iällä ei olla enää niin ehdottomia, eikä joka pikkuasiasta huomautella, ja osaamme myös hoitaa tätä avioliittoa."* Puolisoa ei yritetä muokata mieleiseksi, vaan on yhtäältä saavutettu taito hyväksyä niin puoliso kuin itsensäkin sellaisena kuin on ja lisäksi arvostaa ja kunnioittaa puolisoa omana itsenään. *"Nuorempana ehkä myös yrittää muuttaa kumppania ja nyt ihan suosiolla yrittää muuttaa itseään, jos tarvetta ilmenee."* *"Kypsä rakkaus"* osaa myös huomioida herkemmin puolison toiveet ja tarpeet. Yhdessä olemisesta ja tekemisestä nautitaan, mutta tärkeänä pidettiin myös "oman tilan" antamista ja saamista. Lisäksi elämäkokemus on tuonut varmuutta parinvalintaan sekä vahvempaa tietoisuutta siitä, millaista parisuhdetta itse arvostaa. Kun lasten kasvatus on pois-päiväjärjestyksestä ja talous on tasapainossa, on mahdollista keskittyä enemmän puolisosuhteeseen. Myös hyvää terveyttä pidettiin tärkeänä, mutta toisaalta myös puolison huolenpitoa sairastuttua. Yhdessä ikääntyminen koettiin turvalliseksi.

"Mennyt rikastaa, ei ole taakka tai rasite." Tän ja elämäkokemuksen lisäksi myös ensimmäisestä avioliitosta koettiin saadun arvokasta oppia uuteen liittoon. Ensimmäiseen liittoon, *"entiseen elämään"* liittyvien asioiden käsittelyä ja hyväksymistä pidettiin tärkeänä. Molempien puolisoitten on tarpeen hyväksyä se, että elämää on eletty ennen uutta liittoa ja ainakin toisella puolisoista siihen elämään on sisällynyt kuolemaan päättynyt avioliitto. Puolison menettämisen ja yksin elämisen kipeyden jälkeen uutta liittoa osattiin arvostaa. Ensimmäisen liiton *"virheitä"* ei haluta toistaa.

Ensimmäisen ja toisen puolison välille on tässä uudessa liitossa hyvä koettaa hakea sopiva hienotunteinen tasapaino. Merkityksellistä on uuden puolison suhtautuminen kuolleeseen puolisoon. Kahden lesken uudessa liitossa yhteinen kokemustausta toi tässä vastavuoroista ymmärrystä, mutta muutoinkin kuin leskeyskokemuksen ymmärtämisessä. Puolisoa voi muistella ja uuden puolison kanssa hänestä keskustellakin, mutta muistaen, että *"kuolleesta ei ole kumppaniksi"*. Puolisoiden vertailemiseen ei kannata ryhtyä, vaan arvostaa uutta puolisoa omana itsenään, *"niin hyvässä kuin pahassa"*. Entinen elämä ei jatku, eikä *"puolisoa saa laittaa entisen saappaisiin"*.

Tärkeänä pidettiin myös sitä, että aiempiin elämänvaiheisiin kuuluneet läheiset ihmiset ja tärkeät asiat voidaan sisällyttää myös uuteen elämänvaiheeseen. Erityisen tärkeänä pidettiin sitä, että lapset hyväksyivät uuden liiton. Molempien lapsia tulee arvostaa ja kohdella tasapuolisesti. Lasten perinnöt haluttiin turvata juridisesti. Raha-asiat yleensäkin on hyvä keskustella selviksi ja sopia niistä tarvittaessa kirjallisesti.

Vastauksissa kehoitettiin siis hyödyntämään niin ikääntyessä kuin ensimmäisen avioliitonkin aikana kertynyttä elämäkokemusta, erityisesti välttämään ensimmäisen liiton *"virheitä"*. Vaikka arki saattaakin olla ajoittain harmaata, on hyvä muistaa arvostaa sitä, että vierellä on uusi elämäkumppani, jonka kanssa nauttia läheisyydestä ja kumppanuudesta ja ikääntyä turvallisesti toistansa tukien. Tunteiden ja intohimon roihin sijaan korostettiin siis seesteistä ja nautinnollista yhdessä olemista ja

tekemistä. Näissä avioliitoissa ollaan *"toisella kierroksella"*, mikä on tärkeää ymmärtää ja hyväksyä. Raha-asioista on hyvä sopia, tarvittaessa kirjallisesti. Edesmennyttä puolisoa ei tarvitse unohtaa, mutta uuden puolison arvostaminen omana itsenään on tärkeää. Uudelleen avioitumisen myötä syntyneistä uusista perhesuhteista erityisen tärkeänä pidettiin edellisestä liitosta syntyneiden lasten ja uuden puolison välisiä suhteita. Se, että lapset hyväksyvät uuden liiton, on merkityksellistä.

"Avaimet tulevat kuin itsestään, kun jää yksin ja löytää uuden rakkauden, siitä pitää kiinni ja taistelee sen puolesta. Siis ei kaikki tuulet heiluta. Sitä osaa arvostaa kumppanuutta, kun huomisesta ei koskaan tiedä."

Lähteet

- Aber Schlesinger R, Schlesinger B. Canadian-jewish seniors: Marriage/cohabitation after age 65. *Journal of Gerontological Social Work* 52: 32-47, 2009.
- Allen K R, Blieszner R, Roberto K A. Families in the middle and later years: A review and critique of research in the 1990s. *Journal of Marriage and the Family* 62: 911-926, 2000.
- Amato P R, Rogers S J. A longitudinal study of marital problems and subsequent divorce. *Journal of Marriage and the Family* 59: 612-624, 1997.
- Antonucci T C, Lansford J E, Schaberg L. Widowhood and illness: A comparison of social network characteristics in France, Germany, Japan, and the United States. *Psychology and Aging* 16: 655-665, 2001.
- Arber S, Ginn J. Gender and later life. A sociological analysis of resources and constraints. SAGE Publications Ltd, London 1991.
- Bankoff E A. Social support and adaptation to widowhood. *Journal of Marriage and the Family* 45: 827-839, 1983.
- Bernard J. Remarriage: A Study of Marriage. The Dryden Press, Inc., New York 1956.
- Bernardes J. Family studies. An introduction. Routledge, London, New York 1997.
- Bir-Akturk E, Fisiloglu H. Marital satisfaction in Turkish remarried families: Marital status, stepchildren, and contributing factors. *Journal of Divorce & Remarriage* 50: 119-147, 2009.
- Bogard R, Spilka B. Self-disclosure and marital satisfaction in mid-life and late-life remarriages. *International Journal of Aging and Human Development* 42: 161-172, 1996.
- Booth A, Edwards J N. Starting over: Why remarriages are more unstable. *Journal of Family Issues* 13: 179-194, 1992.
- Bouchard G. Transition to motherhood and relationship quality: Does divorce or separation history matter? *Journal of Divorce & Remarriage* 44: 107-117, 2005.
- Bowers, I-C H, Bahr S J. Remarriage among the elderly. Kirjassa: *Aging and the family*, s. 83-95. Toim. Bahr S J, Peterson E T. Lexington Books, Massachusetts 1989.
- Brubaker T H. Families in later life: A burgeoning research area. *Journal of Marriage and the Family* 52: 959-981, 1990.
- Brubaker T H, Ade-Ridder L. Husbands' responsibility for household tasks in older marriages: Does living situation make a difference? Kirjassa: *Men in families*, s. 85-96. Toim. Lewis R A, Salt R E. SAGE, Newbury Park, CA 1985.

- Bulcroft K, Bulcroft R. Dating and courtship in later life: An exploratory study. Kirjassa: Social bonds in later life. Ageing and interdependence, s. 115-126. Toim. Peterson W A, Quadagno J. Sage Publications, Inc., Beverly Hills 1985.
- Bulcroft K, Bulcroft R, Hatch L, ym. Antecedents and consequences of remarriage in later life. *Research on Aging* 11: 82-106, 1989.
- Burks V K, Lund D A, Gregg C H, ym. Bereavement and remarriage for older adults. *Death Studies* 12: 51-60, 1988.
- Busby D M, Christensen C, Crane D R, ym. A revision of the Dyadic Adjustment Scale for use with distressed and nondistressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marital and Family Therapy* 21: 289-308, 1995.
- Carr D. The desire to date and remarry among older widows and widowers. *Journal of Marriage and Family* 66: 1051-1069, 2004.
- Cleveland W P, Gianturco D T. Remarriage probability after widowhood: A retrospective method. *The Journal of Gerontology* 31: 99-103, 1976.
- Coleman M, Ganong L, Fine M. Reinvestigating remarriage: Another decade of progress. *Journal of Marriage and the Family* 62: 1288-1307, 2000.
- Connidis I A. Family ties and aging. Butterworths, Toronto 1989.
- Cooney T M, Dunne K. Intimate relationships in later life. Current realities, future prospects. *Journal of Family Issues* 22: 838-858, 2001.
- Davidson K. Late life widowhood, selfishness and new partnership choices: A gendered perspective. *Ageing and Society* 21: 297-317, 2001.
- Davidson K. Gender differences in new partnership choices and constraints for older widows and widowers. *Ageing International* 27: 43-60, 2002.
- Davidson K, Fennell G. New intimate relationships in later life. *Ageing International*, 27: 3-10, 2002.
- De Jong Gierveld J. The dilemma of repartnering: Considerations of older men and women entering new intimate relationships in later life. *Ageing International* 27: 61-78, 2002.
- De Jong Gierveld J. Remarriage, unmarried cohabitation, living apart together: Partner relationships following bereavement or divorce. *Journal of Marriage and Family* 66: 236-243, 2004.
- De Jong Gierveld J, Peeters A. The interweaving of repartnered older adults' lives with their children and siblings. *Ageing and Society* 23: 187-205, 2003.
- DeLamater J, Moorman S M. Sexual behaviour in later life. *Journal of Aging and Health* 19: 921-945, 2007.
- DeMichele K A. Memories of suffering: Exploring the life narratives of twice-widowed elderly women. *Journal of Aging Studies* 23: 103-113, 2009.
- DiGiulio R C. Beyond widowhood. From bereavement to emergence and hope. The Free Press, New York 1989.
- Doss B D, Rhoades G K, Stanley S M, ym. The effect of the transition to parenthood on relationship quality: An 8-year prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology* 96: 601-619, 2009.
- Drigotas S M, Rusbult C E. Should I stay or should I go? A dependence model of breakups. *Journal of Personality and Social Psychology* 62: 62-87, 1992.
- Dupuis S B. An ecological examination of older remarried couples. *Journal of Divorce & Remarriage* 50: 369-387, 2009.

- Elliot A J, Gable S L, Mapes R R. Approach and avoidance motivation in the social domain. *Personality and Social Psychology Bulletin* 32: 378-391, 2006.
- Erjanti H. From emotional turmoil to tranquillity. Grief as a process of giving in. A study on spousal bereavement. *Acta Universitatis* 715. University of Tampere, Tampere 1999.
- Fincham F D. Attribution processes in distressed and nondistressed couples: Responsibility for marital problems. Kirjassa: *Close relationships*, s. 427-434. Toim. Reis H T, Rusbults C E. *Key Readings in Social Psychology*. Psychology Press, New York 2004.
- Gentry M, Rosenman L, Shulman A D. Comparison of the needs and support systems of remarried and nonremarried widows. Kirjassa: *Widows. Volume II. North America*, s. 158-170. Toim. Lopata Znaniecka H. Duke University Press, Durham 1987.
- Gentry M, Shulman A D. Remarriage as a coping response for widowhood. *Psychology and Aging* 3: 191-196, 1988.
- Giddens A. *The transformation of intimacy. Sexuality, love and eroticism in modern societies*. Polity, Cambridge 1992.
- Glenn N D. Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and the Family* 52: 818-831, 1990.
- Gott M, Hinchliff S. How important is sex in later life? The views of older people. *Social Science & Medicine* 56: 1617-1628, 2003.
- Gottman J M, Silver N. *The seven principles for making marriage work*. Orion, London 2003.
- Graham J M, Liu Y J, Jeziorski J L. The Dyadic Adjustment Scale: A reliability generalization meta-analysis. *Journal of Marriage and Family* 68: 701-717, 2006.
- Grinwald S, Shabat T. The "invisible" figure of the deceased spouse in a remarriage. *Journal of Divorce & Remarriage* 26: 105-113, 1997.
- Haarni I, Hautamäki L. Elämäkokemus ja alkoholi: 60-75 -vuotiaiden suhde alkoholiin teema- haastattelujen valossa. *Gerontologia* 23: 3-13, 2009.
- Haavio-Mannila E, Kontula O. *Seksin trendit meillä ja naapureissa*. WSOY, Helsinki 2001.
- Haavio-Mannila E, Kontula O. Seksuaalinen aktiivisuus ikääntyessä. *Gerontologia* 21: 67-79, 2007.
- Heinonen V. Kultainen 60-luku. Kirjassa *Suuret ikäluokat*, s. 145-166. Toim. Karisto A. Vastapaino, Gummerus Kirjapaino Oy, Tampere 2005.
- Helander J. Oppiminen ratkaisusuuntautuneessa terapiassa ja ohjauksessa [online]. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 169. Helsingin yliopisto, Helsinki 2000 [viitattu 15.5.2006]. URL: <http://ethesis.helsinki.fi/joecat.joensuu.fi:8080/julkaisut/kas/kasva/vk/helander/>.
- Hobart C. Conflict in remarriages. *Journal of Divorce & Remarriage* 15: 69-86, 1991.
- Hokkanen T, Jylhä M. Eläkeikäisten naisleskien terveys ja elämäntilanne. *Gerontologia* 8: 2-11, 1994.
- Howard J, Hollander J. *Gendered situations, gendered selves*. Sage, Thousand Oaks 1997.
- Hurd Clarke L. Remarriage in later life: Older women's negotiation of power, resources and domestic labor. *Journal of Women and Aging* 17: 21-41, 2005.
- Hurme H. Child, mother, grandmother: Intergenerational interaction in Finnish families. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*; 64. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1988.

- Huston T L, Houts R M. The psychological infrastructure of courtship and marriage: The role of personality and compatibility in romantic relationships. Kirjassa: The developmental course of marital dysfunction, s. 114-151. Toim. Bradbury T M. Cambridge Studies in Social and Emotional Development. Cambridge University Press, Cambridge 1998.
- Huston T L, Caughlin J P, Houts R M, ym. The connubial crucible. Newlywed years as predictors of marital delight, distress and divorce. *Journal of Personality and Social Psychology* 80: 237-252, 2001.
- Huston T L, McHale S M, Crouter A C. When the honeymoon's over: Changes in the marriage relationship over the first year. Kirjassa: The emerging field of personal relationship, s. 109-132. Toim. Gilmour R, Duck S. Erlbaum, Hillsdale, N. J. 1986.
- Hyrkkänen R. Palkaton kotityö leskien työurassa ja eläketurvassa. Eläketurvakeskus, Helsinki 1992.
- Jallinoja R. Perheen aika. Otava, Helsinki 2000.
- Johnson D R, Amoloza T O, Booth A. Stability and developmental change in marital quality: A three-wave panel analysis. *Journal of Marriage and the Family* 54: 582-594, 1992.
- Julkunen R. Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Kirjassa: Naisten hyvinvointivaltio, s. 179-202. Toim. Anttonen A, Henriksson L, Nätkin R. Vastapaino, Tampere 1990.
- Jyrkämä J. "Rauhaisesti alas illan lepoon?" Tutkimus vanhenemisen sosiaalisuudesta neljässä paikallisyhteisössä. *Acta Universitatis Tamperensis. Ser. A; vol. 449. Tampereen yliopisto, Tampere 1995.*
- Kansakunnan lesket – sotalesket [online, viitattu 27.4.2011]. URL:<http://www.ouka.fi/ppm/Arkisto/sotalesket.htm>.
- Karisto A. Väestö vanhenee sukupolvittain – suuret ikäluokat esimerkkeinä. Kirjassa: Gerontologia, s. 70-77. Toim. Heikkinen E, Rantanen T. Duodecim, Helsinki 2003.
- Karney B R, Bradbury T N. Neuroticism, marital interaction, and the trajectory of marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology* 72: 1075-1092, 1997.
- Kaunonen M, Paunonen M, Laakso H. Yli 60-vuotiaiden suomalaisten kokemuksia surusta ja surusta selviytymisestä puolison kuoleman jälkeen. *Gerontologia* 10: 82-88, 1996.
- Kaunonen M, Tarkka M-T, Paunonen M, ym. Grief and social support after the death of a spouse. *Journal of Advanced Nursing* 30: 1304-1311, 1999.
- Kaunonen M, Åstedt-Kurki P, Paunonen M, ym. Death in the Finnish family: Experiences of spousal bereavement. *International Journal of Nursing Practice* 6: 127-134, 2000.
- Kinnunen U, Malin A, Mäkikangas A. Puolisoiden parisuhde- ja työtyytyväisyyden yhteys psykologiseen oirehtimiseen vuoden aikavälillä. *Psykologia* 40: 532-540, 2005.
- Kontula O. Suomalaisen sukupuolimoraali. Kirjassa: Suomalainen seksi. Tietoa suomalaisten sukupuolielämän muutoksesta, s. 50-85. Toim. Kontula O, Haavio-Mannila E. WSOY, Porvoo 1993.
- Kontula O. Seksuaalikäyttäytyminen. Kirjassa: Gerontologia, s. 220-236. Toim. Heikkinen E, Rantanen T. Duodecim, Helsinki 2003.
- Kontula O. Seksuaalikäyttäytyminen. Kirjassa: Gerontologia, s. 242-260. Toim. Heikkinen E, Rantanen T. 2. uudistettu painos. Duodecim, Otavan kirjapaino, Helsinki 2008.
- Kontula O. Parisuhdeonnan avaimet ja esteet. *Perhebarometri* 2009. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos katsauksia E 38/2009. VL-Markkinointi, Painosalama, Helsinki 2009.

- Kuhn D R, Morhard D J, Monbrod-Framburg G. Late-life marriages, older stepfamilies, and Alzheimer's disease. *Families in Society. The Journal of Contemporary Human Services* 74: 154- 162, 1993.
- Kurdek L A. Predictors of increases in marital distress in newlywed couples: A 3-year prospective longitudinal study. *Developmental Psychology* 27: 627-636, 1991.
- Kurdek L A. Development changes in marital satisfaction: A 6-year prospective longitudinal study of newlywed couples. Kirjassa: *The developmental course of marital dysfunction*, s. 180-204. Toim. Bradbury T M. *Cambridge Studies in Social and Emotional Development*. Cambridge University Press, Cambridge 1998.
- Kurdek L A. The nature and predictors of the trajectory of change in marital quality for husbands and wives over the first 10 years of marriage. *Developmental Psychology* 35: 1283-1296, 1999.
- Kurdek L A. Gender and marital satisfaction early in marriage: A growth curve approach. *Journal of Marriage and Family* 67: 68-84, 2005.
- Lavner J A, Bradbury T N. Patterns of change in marital satisfaction over the newlywed years. *Journal of Marriage and Family* 72: 1171-1187, 2010.
- Lawrence E, Pederson A, Bunde M, ym. Objective ratings of relationship skills across multiple domains as predictors of marital satisfaction trajectories. *Journal of Social and Personal Relationships* 25: 445-466, 2008.
- Le B, Agnew C R. Need fulfillment and emotional experience in interdependent romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships* 18: 423-440, 2001.
- Leonard K E, Roberts L J. Marital aggression, quality, and stability in the first year of marriage: Findings from the Buffalo Newlywed Study. Kirjassa: *The developmental course of marital dysfunction*, s. 44-73. Toim. Bradbury T M. *Cambridge Studies in Social and Emotional Development*. Cambridge University Press, Cambridge 1998.
- Leskeneläke. [online, viitattu 29.11.2006]. URL: <http://www.kela.fi/in/internet/suomi/suomi.nsf/NET/180701151604EH?openDocument>.
- Levin I, Trost J. Living apart together. *Community, Work & Family* 2: 279-294, 1999.
- Lindahl K, Clements M, Markman H. The development of marriage: A 9-year perspective. Kirjassa: *The developmental course of marital dysfunction*, s. 205-236. Toim. Bradbury T M. *Cambridge Studies in Social and Emotional Development*. Cambridge University Press, Cambridge 1998.
- Lopata Znaniecka H. Widows: North American perspectives. Kirjassa: *Widows. Volume II. North America*, s. 3-31. Toim. Lopata Znaniecka H. *Duke University Press, Durham* 1987.
- Lopata Znaniecka H. *Current widowhood. Myths & realities*. Sage Publications, Inc., Thousand Oaks, California 1996a.
- Lopata Znaniecka H. *Widowhood and husband sanctification*. Kirjassa: *Continuing bonds. New understandings of grief*, s. 149-162. Toim. Klass D, Silverman R, Nickman S L. *Taylor & Francis, Washington DC* 1996b.
- Lopata Znaniecki H. *Widowhood in an American city*. Schenkman Publishing Company, Inc., Cambridge, Massachusetts 1973.
- Lopata Znaniecki H. *Widowhood and husband sanctification*. *Journal of Marriage and the Family* 43: 439-449, 1981.
- Lowenstein A, Pnina R. Tension and conflict factors in second marriages as causes of abuse between elderly spouses. *Journal of Elder Abuse & Neglect* 11: 23-45, 1999.

- Lowenstein A, Pnina R. Adult children of elderly parents who remarry: Aetiology of domestic abuse. *The Journal of Adult Protection* 2: 22-32, 2000.
- Lumme-Sandt K, Uotila H. Talk about love and intimate relationships in a Finnish 50+ magazine. Kirjassa: *Age, Image, Identity*. Toim. Ylänen V. (painossa).
- MacDermid S M, Huston T L, McHale S M. Changes in marriage associated with the transition to parenthood: Individual differences as a function of sex-role attitudes and changes in the division of household labor. *Journal of Marriage and the Family* 52: 475-486, 1990.
- Maksimainen J. Parisuhde ja ero: Sosiologinen analyysi terapeutisesta ymmärryksestä [online]. Sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja (monografia). Helsingin yliopisto, Helsinki 2010. [viitattu 9.5.2011]. URL: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23528/parisuhd.pdf?sequence=2>.
- Malinen K, Rönkä A, Auvinen M, ym. Miten pienten lasten vanhemmat hoitavat parisuhdetään? *Psykologia* 45: 116-133, 2010.
- Marin M. Perheet, sukupolvet ja sosiaaliset verkostot. Kirjassa: *Gerontologia*, s. 64-75. Toim. Heikkinen E, Rantanen T. 2. uudistettu painos. Duodecim, Otavan kirjapaino, Helsinki 2008.
- Martikainen P, Valkonen T. Mortality after the death of a spouse: Rates and causes of death in a large Finnish cohort. *American Journal of Public Health* 86: 1087-1093, 1996.
- Mastekaasa A. The subjective well-being of the previously married: The importance of unmarried cohabitation and time since widowhood or divorce. *Social Forces* 73: 665-692, 1994.
- Matilainen M, Helkama K. Mitä onni oikein on? Katsaus psykologiseen ja sosiologiseen onnellisuuden tutkimukseen. *Psykologia* 35: 355-360, 2000.
- McKain W C. Retirement marriage. Storrs Agricultural Experiment Station. The University of Connecticut. Storrs, Connecticut 1969.
- McKain W C. A New look at older marriages. *The Family Coordinator* 21: 61-70, 1972.
- Mehta K K. Perceptions of remarriage by widowed people in Singapore. *Ageing International* 27: 93-107, 2002.
- Moffatt S, White M, Mackintosh J, ym. Using quantitative and qualitative data in health services research – What happens when mixed method findings conflict [online]? *BMC Health Services Research* 6, 2006 [viitattu 10.10.2007]. URL: <http://www.biomedcentral.com/1472-6963/6/28>.
- Moorman S M, Booth A, Fingerman K L. Women's romantic relationships after widowhood. *Journal of Family Issues* 27: 1281-1304, 2006.
- Morgan L A. Changes in family interaction following widowhood. *Journal of Marriage and the Family* 46: 323-331, 1984.
- Moss M S, Moss S Z. The image of the deceased spouse in remarriage of elderly widow(er)s. *Journal of Gerontological Social Work* 3: 59-70, 1980.
- Moss M S, Moss S Z. Remarriage of widowed persons: A triadic relationship. Kirjassa: *Continuing bonds. New understandings of grief*, s. 163-178. Toim. Klass D, Silverman R, Nickman S L. Taylor & Francis, Washington DC 1996.
- Määttä K. Seniorirakkaus. WSOY, Helsinki 2005.
- Neff L A, Karney B R. Judgements of a relationship partner: Specific accuracy but global enhancement. *Journal of Personality* 70: 1079-1112, 2002.
- Niemelä P, Kantola R. 50 år som vändpunkt i kvinnans liv. *Nordisk Psykologi* 32: 257-266, 1982.

- Nieminen A. Taistelu sukupuolimoraalista: Avioliitto- ja seksuaalikysymyksiä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajoilta 1910-luvulle. Väestöpoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Sarja A; 6. WSOY, Porvoo 1951.
- Nihtilä E, Martikainen P. Institutionalization of older adults after the deaths of a spouse. *American Journal of Public Health* 98: 1228-1234, 2008.
- Norton R. Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family* 45: 141-151, 1983.
- Nuorten ääni – aikuisten uurna? Äänioikeusikäraajatryöryhmän raportti [online]. Oikeusministeriö. Mietintöjä ja julkaisuja 49/2010. [viitattu 11.11.2010]. URL: <http://www.om.fi/1274105479546>.
- Paajanen P (Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos) [tekijä]. Perhebarometri 2001: lapsen vapaa-ai-ka huoltajan silmin [online]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2002 [viitattu 16.1.2004]. URL: http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD1176/quF1176_fin.pdf.
- Pankarinkangas K. Rakkautta, kumppanuutta, hoivaa vai vaivaa? Leskien uudelleen avioitu- minen keski-iässä ja vanhuudessa. *Gerontologia* 18: 266-273, 2004.
- Pankarinkangas K. Toistamiseen: "Tahdon". Leskien avioitumismotiivit ja epäröinnin syyt. *Gerontologia* 21: 2-16, 2007.
- Pankarinkangas K. Vasta-avioituneiden leskien avioliiton laatu ja sen tekijät. *Gerontologia* 23: 67-81, 2009.
- Pankarinkangas K. Muutokset leskien uusien avioliittojen laadussa. *Gerontologia* 25: 93-112, 2001.
- Paunonen M, Häggman-Laitila A. Iäkkäiden näkemyksiä seksuaalisuuteen liittyvien tarpeiden tyydyttämisestä. *Hoitotiede* 2: 152-157, 1990.
- Perho H, Korhonen M. Elämänvaiheiden onnellisuus ja sisältö keski-ian kynnyksellä. *Gerontologia* 7: 271-285, 1993.
- Perho H, Korhonen M. Hallinta työssä ja parisuhteessa keski-ian kynnyksellä. *Psykologia* 34: 115-127, 1999.
- Perho H, Korhonen M. Parisuhteen elämäkertatekijät keski-ian kynnyksellä. *Psykologia* 37: 209-220, 2002.
- Perho H, Korhonen M. Parisuhteen kulku ja vaikeat vaiheet liiton alusta keski-ian kynnykselle. *Psykologia* 38: 91-102, 2003.
- Perho H, Korhonen M. Elämäntarinat keski-ian kynnyksellä ja niiden yhteydet elämäkoke- muksiin ja persoonallisuuden piirteisiin. *Psykologia* 43: 351-369, 2008.
- Perho H, Kärkkäinen H, Nurminen H-R. Lyhyet Gottman-pohjaiset interventiot parisuhteen muokkaajina: 8-9 kuukauden seurannat. Väestöliitto. Painotalo Redfina Oy, Helsinki 2010.
- Pulkkinen L. Emootion säätely kehityksessä. *Psykologia* 29: 404-418, 1994.
- Reeder H M. The subjective experience of love through adult life. *International Journal of Aging and Human Development* 43: 325-340, 1996.
- Rantamaa P. Ikä ja sen merkitykset. Kirjassa: Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa, s. 49-95. Toim. Sankari A, Jyrkämä J. Gummerus, Tampere 2001.
- Rempel J K, Holmes J G, Zanna M P. Trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology* 49: 95-112, 1985.

- Riches G, Dawson P. Daughters' dilemmas: grief resolution in girls whose widowed fathers re-marry early. *Journal of Family Therapy* 22: 360-374, 2000.
- Ritamies M, Miettinen A. Ensimmäiset parisuhteet. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja. D; nro 29. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto, Helsinki 1996.
- Ron P, Lowenstein A. Loneliness and unmet needs of intimacy and sexuality – their effect on the phenomenon of spousal abuse in second marriages of the widowed elderly. *Journal of Divorce & Remarriage* 31: 69-89, 1999.
- Rothstein A. Love at second sight: Remarriage among the elderly. School of social work. M.A. thesis. University of Haifa, Israel, 1996.
- Routasalo P, Pitkälä K. Ikääntyvien yksinäisyys – miten sitä on tutkittu gerontologiassa? *Gerontologia* 17: 23-29, 2003.
- Rytkönen O, Hautsalo K. Laadukas parisuhde: onnea ja vuorovaikutusta. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 10. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1999.
- Sankelo M. Yli 75-vuotiaiden kokemukset surusta puolison kuoleman jälkeen. *Gerontologia* 25: 123-130, 2011.
- Sassler S. Partnering across the life course: Sex, relationships, and mate selection. *Journal of Marriage and Family* 72: 557-575, 2010.
- Satka M. Sota-ajan naiskansalaisen ihanteet naisjärjestöjen arjessa. Kirjassa: Naisten hyvinvointivaltio, s. 73-96. Toim. Anttonen A, Henriksson L, Nätkin R. Vastapaino, Tampere 1990.
- Schlesinger B, Macrae A. The widow and widower and remarriage: Selected findings. *Omega* 2: 10-18, 1971.
- Seligman C, Fazio R H, Zanna M P. Effects of salience of extrinsic rewards on liking and loving. *Journal of Personality and Social Psychology* 38: 453-460, 1980.
- Shriner M. Marital quality in remarriage: A review of methods and results. *Journal of Divorce & Remarriage* 50: 81-99, 2009.
- Silverman P. Widowhood as the next stage in the life course. Kirjassa: Widows. Volume II. North America, s. 171-190. Toim. Lopata Znaniecka H. Duke University Press, Durham 1987.
- Smith K R, Zick C D, Duncan G J. Remarriage patterns among recent widows and widowers. *Demography* 28: 361-374, 1991.
- Smith K R, Zick C D. The incidence of poverty among the recently widowed. Mediating factors in the life course. *Journal of Marriage and the Family* 48: 619-630, 1986.
- Spanier G B. Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family* 38: 15-28, 1976.
- Spanier G B, Thompson L A. Confirmatory analysis of the Dyadic Adjustment Scale. *Journal of Marriage and the Family* 44: 731-738, 1982.
- Steitz J A, Welker K G. Remarriage in later life: A critique and review of the literature. *Journal of Women & Aging* 2: 81-90, 1990.
- Sternberg R J. Triangulating love. Kirjassa: The psychology of love, s. 119-138. Toim. Sternberg R J, Barnes M L. Yale University Press, New Haven 1988.
- Sternberg R J. Cupid's arrow. The course of love through time. Cambridge University Press, Cambridge 1998.
- Stevens N. Re-engaging: New partnerships in later-life widowhood. *Ageing International* 27: 27-42, 2002.

- Streib G F, Wilkerson Beck R. Older families: A decade review. *Journal of Marriage and the Family* 42: 973-956, 1980.
- Suomi A. Sukupolvi- ja perhetyö. Kirjassa: Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa, s. 179-194. Toim. Marin M, Hakonen S. PS-kustannus, Jyväskylä 2003.
- Sweeney M M. Remarriage and stepfamilies: Strategic sites for family scholarships in the 21st century 72: 667-684, 2010.
- Talbott M M. Older widows' attitudes towards men and remarriage. *Journal of Aging Studies* 12: 429-449, 1998.
- Tanttu E. Aina elämä hymyilee: joskus hampaat irvessäkin. Erkki Tantun sananparsikuvia. Otava, Helsinki 1946.
- Tolkki-Nikkonen M. Koti on naisen maailma, maailma on miehen koti: avioliitto tutkimusten, lain ja avioliittoon aikovien odotusten kuvaamana. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitosten tutkimuksia; 8. Tampere 1974.
- Tolkki-Nikkonen M. Avioliiton ensimmäinen vuosi: avioliittoon aikovien motiivit, käsitykset ja odotukset avioliitosta sekä näiden odotusten toteutuminen avioliiton ensimmäisen vuoden aikana. *Acta Universitatis Tamperensis. Ser. A*; 92. Tampere 1978.
- Tolkki-Nikkonen M. Parisuhde, perhesuhde, olosuhde: mikä pitää avioliiton koossa 15 vuoden jälkeen? *Gaudeamus*, Helsinki 1990.
- Travis S S. Older adults' sexuality and remarriage. *Journal of Gerontological Nursing* 13: 8-14, 1987.
- Troll L E. The family of later life: A decade review. *Journal of Marriage and the Family* 33: 263-290, 1971.
- Tuominen E. Perhe-eläketurva muuttuvassa yhteiskunnassa. Eläketurvakeskus, Helsinki 1988.
- Tuominen E. Elämänmuutos ja muutoksen hallinta. Tutkimus leskeksi jäämisen taloudellisista, terveydellisistä ja sosiaalisista vaikutuksista sekä leskeyteen sopeutumisesta. Eläketurvakeskus, Helsinki 1994.
- Van den Hoonaard D K: Attitudes of older widows and widowers in New Brunswick, Canada towards new partnerships. *Ageing International* 27: 79-92, 2002.
- Veenhoven R. Conditions of happiness. Reidel, Dordrecht 1984.
- Vemer E, Coleman M, Ganong L H, ym. Marital satisfaction in remarriage: A meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family* 51: 713-725, 1989.
- Vinick B H. Remarriage in old age. Boston University Graduate School. Sociology, individual and family studies 1977.
- Vinick B H. Remarriage in old age. *The Family Coordinator* 27: 359-363, 1978.
- Vinick B H, Lanspery S. Cinderella's sequel: Stepmother's long-term relationships with adult stepchildren. *Journal of Comparative Family Studies* 31: 377-384, 2000.
- Väestörakenne ja väestönmuutokset 1987. Tilastokeskus, Helsinki 1990.
- Väestönmuutokset 1989. Tilastokeskus, Helsinki 1992.
- Väestönmuutokset 1991. Tilastokeskus, Helsinki 1994.
- Väestönmuutokset 1992. Tilastokeskus, Helsinki 1994.
- Väestönmuutokset 1993. Tilastokeskus, Helsinki 1995.
- Väestönmuutokset 1994. Tilastokeskus, Helsinki 1996.
- Väestönmuutokset 1995. Tilastokeskus, Helsinki 1996.
- Väestönmuutokset 1996. Tilastokeskus, Helsinki 1997.
- Väestönmuutokset 1997. Tilastokeskus, Helsinki 1998.

- Väestönmuutokset 1998. Tilastokeskus, Helsinki 1999.
- Väestönmuutokset 1999. Tilastokeskus, Helsinki 2000.
- Väestönmuutokset 2000. Tilastokeskus, Helsinki 2001.
- Väestönmuutokset 2001. Tilastokeskus, Helsinki 2002.
- Väestönmuutokset 2002. Tilastokeskus, Helsinki 2003.
- Väestönmuutokset 2003. Tilastokeskus, Helsinki 2004.
- Väestönmuutokset 2004. Tilastokeskus, Helsinki 2005.
- Wilcox S, Evenson K R, Aragagi A, ym. The effects of widowhood on physical and mental health, health behaviours, and health outcomes: The women's health initiative. *Health Psychology: official journal of the Division of Health Psychology, American Psychological Association* 22: 513-522, 2003.
- Wu Z. Remarriage after widowhood: A marital history study of older Canadians. *Canadian Journal on Aging* 14: 719-736, 1995.
- Wu Z, Penning M. Marital instability after midlife. *Journal of Family Issues* 18: 459-478, 1997.
- Wu Z, Schimmele C M. Repartnering after first union disruption. *Journal of Marriage and Family* 67: 27-36, 2005.
- Xu X, Hudspeth C D, Bartkowski J P. The role of cohabitation in remarriage. *Journal of Marriage and Family* 68: 261-274, 2006.
- Zick C D, Smith K R. Recent widowhood, remarriage and changes in economic well-being. *Journal of Marriage and the Family* 50: 233-244, 1988.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET:

- Kastinen M. Avioliittoon vihkiminen – parisuhteen virstanpylväs. Läntisen teologian laitos. Pro seminaari –tutkielma. Joensuun yliopisto, Joensuu 2003.
- Kastinen M. Myöhään avioituneet: yli 40-vuotiaana ensimmäisen avioliiton solmineiden avioitumismotiivit ja avioitumista pitkittäneet tekijät. Psykologian laitos. Pro gradu –tutkielma. Joensuun yliopisto, Joensuu 2004.
- Kyrö J. Vanhan uusi rakkaus. Ikäihmisten uusien parisuhteiden tarkastelua sosiaalisesti muovautuvien ikäkäsitysten ja myöhäismodernin ajan individualistisessa kontekstissa. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Pro gradu –tutkielma. Joensuun yliopisto, Joensuu 2004.
- Lakkala N. Kun käsi kädestä kirpoaa: Tutkimus vanhusiällä leskeksi jääneiden naisten kokemuksista leskeydestä ja sen vaikutuksista elämään. Sosiaalityön koulutusohjelma. Pro gradu –tutkielma. Lapin yliopisto, Rovaniemi 2001.
- Perho H, Korhonen M. Haastattelurunko. Joensuun yliopisto, psykologian laitos 1990.
- Tapanila T. Lesken elämämpiiri. Sosiaalipolitiikka. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki 2009.

Liitteet

LIITE 1

Hyvä vastaanottaja,

Joensuussa
18.3.2004

Työskentelen tutkijana Joensuun yliopiston psykologian laitoksella. Kiinnostukseni avioliittoa koskevien asioiden pohtimiseen ja tutkimiseen heräsi jo ennen psykologiksi valmistumistani ja opinnäytetyöni koskikin nuorten, ensiavioituneiden pariin kokemuksia liitostaan. Nyt valmistelen väitöskirjatutkimusta, jossa tarkastellaan **avioliiton solmimiseen ja sen arkeen liittyviä ajatuksia ja kokemuksia Teidän näkökulmastanne**. Tutkimukseen on valittu henkilöitä, jotka ovat leskeytyksen jälkeen solmineet keski-iässä tai myöhemmällä iällä toisen avioliiton ja elävät liiton alkuvaihetta. Tutkimukselleni olen saanut rahoitusta valtakunnalliselta Perhetutkimuksen tutkijakoululta sekä Joensuun yliopiston psykologian laitokselta. Tutkimuksen ohjaajina toimivat professori Hannu Perho ja dosentti Merja Korhonen Joensuun yliopiston psykologian laitokselta.

Leskeytyminen ja avioliiton solmiminen ovat ihmisen elämänkulussa merkittäviä tapahtumia. Aihealueesta saatava tieto on tärkeää ja tarpeellista, sillä leskeytyneiden ihmisten uudelleen avioitumista ei Suomessa ole juurikaan tutkittu. Osallistumisenne edistäisi siten tärkeällä tavalla uuden tieteellisen tiedon karttumista, jota voidaan käyttää esimerkiksi parisuhdeneuvonnan kehittämiseen.

Toivon, että Teillä olisi aikaa antaa panoksenne tutkimukseen täyttämällä oheinen lomake, sillä kyselyyn valittua **ei voi korvata toisella henkilöllä**. Lomakkeen täyttäminen viee noin 15-30 minuuttia. Useimpiin kysymyksiin voitte vastata ympäröimällä sopivimman vaihtoehdon. Nimet ja yhteystiedot tutkimusta varten olen saanut Väestökisterikeskuksesta (Väestötietojärjestelmä, Väestökisterikeskus, PL 70, 00581 Helsinki). Vastauksenne käsitellään **täysin luottamuksellisesti**, ketkään ulkopuoliset eivät saa tietää, miten olette vastannut. Antamanne vastaukset yhdistetään kaikkien vastaajien antamien tietojen kanssa tilastollisesti käsiteltäväksi aineistoksi, josta ei käy ilmi kenenkään henkilöllisyys. Aineistoa käytetään vain aihetta koskevassa tieteellisessä tutkimuksessa. Tulokset esitetään siten, että yksittäiset vastaajat eivät ole niistä tunnistettavissa. Henkilötietoja sisältävä aineisto hävitetään, kun tutkimushanke on päättynyt.

Toivon, että lähetätte lomakkeen täytettynä mahdollisimman pian oheisessa kirjekuoressa, kuitenkin **31.3.2004** mennessä. Palautuskuoreen ei tarvita postimerkkiä. Tutkimushankkeen edetessä otan mahdollisesti Teihin yhteyttä uudelleen aineistonkeruun vuoksi, mutta tähän kyselyyn vastaaminen ei velvoita Teitä osallistumaan tutkimukseen jatkossa. Voitte halutessanne saada tiivistelmän tuloksista. Postitan

sen teille, kun merkitsette rastin asiaa koskevaan kohtaan lomakkeen loppuun. Tiivistelmän lähettämisen ja uuden yhteydenoton mahdollistamiseksi palautuskuorossa on numerokoodi, joka kertoo tutkijalle, mihin osoitteeseen lomake on lähetetty. Vastaa mielelläni myös mahdollisiin kysymyksiin. Yhteystietoni ovat alla.

Yhteistyöstä etukäteen lämpimästi kiittäen,

Kirsi Pankarinkangas
Psykologian maisteri, tutkija

LIITE 2

A) TAUSTATIEDOT

Pyydän ympyröimään Teitä tai tilannettanne parhaiten kuvaavan vaihtoehdon numeron tai kirjoittamaan vastauksenne viivalle.

a) Taustatiedot

1. Oletteko

1 mies

2 nainen

2. **Minä vuonna olette syntyneet?** Vuonna _____

3. **Mikä on kotipaikkakuntanne?** _____

4. **Mikä on peruskoulutuksenne** (merkitkää vain ylin koulutuksenne)?

1 osa kansakoulua tai vähemmän

2 kansakoulu tai kansalaiskoulu

3 keskikoulu tai peruskoulu

4 ylioppilastutkinto

5 muu vaihtoehto, mikä? _____

5. **Mikä on ammattikoulutuksenne** (merkitkää vain ylin koulutuksenne)?

1 ei ammatillista koulutusta

2 ammatillinen kurssi tai koulu

3 ammatillinen opisto

4 korkeakoulututkinto

5 muu vaihtoehto, mikä? _____

6. **Oletteko nykyisin** (merkitkää vain yksi vaihtoehto)

1 työssä

2 työtön

3 osa-aikaeläkkeellä

4 eläkkeellä

5 muu vaihtoehto, mikä? _____

7. Mihin seuraavista sosiaaliryhmistä katsotte kuuluvanne (merkitkää vain yksi vaihtoehto)?

- 1 ylemmät toimihenkilöt (esim. lääkäri, luokanopettaja)
- 2 alemmat toimihenkilöt (esim. toimistos sihteeri, sairaanhoitaja, poliisi)
- 3 työntekijät (esim. keittäjä, sähköasentaja, siivooja)
- 4 maanviljelijät
- 5 muut yrittäjät
- 6 ei palkkatyössä

b) Ensimmäinen avioliitto

8. Milloin solmitte ensimmäisen avioliittonne? Vuonna _____

9. Milloin ensimmäinen avioliittonne päättyi? Vuonna _____

10. Mikä oli ensimmäisen aviopuolisonne kuolinsyy? _____

_____

11. Miten arvioisitte ensimmäistä avioliittoanne kaiken kaikkiaan? Oliko se:

- 1 hyvin onnellinen
- 2 melko onnellinen
- 3 ei onnellinen eikä onneton
- 4 melko onneton
- 5 hyvin onneton

c) Parisuhteet leskeysaikana

12. Kuinka monen henkilön kanssa olette asunut avoliitossa leskeytymisenne jälkeen, ennen nykyistä parisuhdetanne?

- 1 en kenenkään kanssa
- 2 1 - 2 henkilön kanssa
- 3 3 tai useamman henkilön kanssa

d) Nykyinen parisuhde

13. Onko Teillä tai nykyisellä puolisolanne lapsia? (Vastatkaa a-, b,- ja c-kohtiin.)

- a) omia: 1 ei
                         2 kyllä, lasten syntymävuodet _____
- b) puolisolalla: 1 ei
                         2 kyllä, lasten syntymävuodet _____

c) nykyisen puolison kanssa yhteisiä: 1 ei
2 kyllä, lasten syntymävuodet _____

14. Asuuko taloudessanne tällä hetkellä omia, puolison tai yhteisiä lapsia?
(Voitte tarvittaessa merkitä useita vaihtoehtoja.)

1 ei

2 kyllä, pysyvästi. Lasten syntymävuodet: _____

3 kyllä, osan aikaa. Lasten syntymävuodet: _____

15. Miten olitte sopeutunut ensimmäisen aviopuolisonne menetykseen siinä vaiheessa, kun solmitte parisuhteen nykyisen puolisonne kanssa?

1 hyvin

2 melko hyvin

3 kohtalaisesti

4 melko huonosti

5 huonosti

16. Missä tai miten tapasitte nykyisen puolisonne ennen seurustelunne alkamista (valitkaa vain yksi vaihtoehto)?

1 työn puitteissa

2 harrastusten parissa

3 opintojen puitteissa

4 'yöelämässä', ravintolassa

5 ystävien kautta, ystäväpiirissä

6 lehti-ilmoituksen tai internetin välityksellä

7 muu vaihtoehto, mikä? _____

17. Oliko puolison löytäminen

1 erittäin helppoa

2 melko helppoa

3 ei helppoa eikä vaikeaa

4 melko vaikeaa

5 erittäin vaikeaa

Miksi? _____

_____

18. Kuinka kauan seurustelite nykyisen puolisonne kanssa ennen yhteenmuuttamista tai avioliiton solmimista?

_____ vuotta _____ kuukautta

19. Asuitteko nykyisen puolisonne kanssa avoliitossa ennen avioitumistanne?

1 en

2 kyllä: _____ vuotta _____ kuukautta

20. Milloin solmitte nykyisen avioliittonne: _____ kuussa, vuonna _____

21. Menittekö naimisiin (merkitkää vain yksi vaihtoehto)

1 vasta harkittuanne asiaa huolellisesti

2 avioliittoon ajaututtiin

3 koska piditte avioitumista itsellenne ainoana oikeana ratkaisuna

4 "koska tuntui vahvasti siltä"

5 olosuhteiden 'paineesta'

e) Nykyisen aviopuolison taustatietoja

22. Minä vuonna nykyinen puolisonne on syntynyt? Vuonna _____

23. Oliko nykyinen puolisonne ennen parisuhdettanne (voitte tarvittaessa merkitä usean vaihtoehdon, mutta alleviivatkaa tällöin viimeisin tilanne):

1 naimaton

2 eronnut avoliitosta

3 eronnut avioliitosta

4 leski

B) AVIOITUMISPÄÄTÖKSEEN VAIKUTTANEET ASIAT

24. Kuinka paljon seuraavat seikat vaikuttivat päätökseenne mennä naimisiin nykyisen puolisonne kanssa?

Pyydän vastaamaan jokaiseen kysymykseen ja ympyröimään omaa tilannettanne parhaiten kuvaavan vaihtoehdon numeron (vain yhden kultakin riviltä).

Esimerkiksi: Vaihtoehdon 0 ympyröinti kuvaa sitä, että asia ei ole lainkaan vaikuttanut päätökseenne mennä naimisiin.					
	Ei vaikuttanut lainkaan	Vaikutti hieman	Vaikutti jonkin verran	Vaikutti paljon	Vaikutti erittäin paljon
Seurusteluni oli kestänyt jo niin pitkään, että avioituminen oli ajankohtaista.	0	1	2	3	4

	Ei vaikuttanut lainkaan	Vaikutti hieman	Vaikutti jonkin verran	Vaikutti paljon	Vaikutti erittäin paljon
1. Halusin juhlistaa suhdetta häillä.	0	1	2	3	4
2. Ajattelin arkielämän askareiden hoidon helpottuvan avioliitossa.	0	1	2	3	4
3. Muiden mielestä meidän tuli avioitua.	0	1	2	3	4
4. Avioituminen oli kumppanilleni tärkeää ja halusin kunnioittaa hänen toivettaan.	0	1	2	3	4
5. Ajattelin kumppanin olevan tukena ja apuna tulevaisuudessakin.	0	1	2	3	4
6. Oma tai kumppanin uskonnollinen vakaumus.	0	1	2	3	4
7. Viihdyin hyvin kumppanin kanssa.	0	1	2	3	4
8. Halusin saada toisen aikuisen jakamaan vastuuta lapsistani. (vastatkaa vain, jos Teillä on lapsia)	0	1	2	3	4
9. Rakastin kumppaniani.	0	1	2	3	4
10. Koin läheisyyttä ja luottamusta kumppaniani kohtaan.	0	1	2	3	4
11. Halusin kokea huolenpitoa.	0	1	2	3	4
12. Ajattelin avioliiton antavan taloudellista turvaa liiton aikana ja sen mahdollisesti päätyttyä.	0	1	2	3	4
13. Halusin saada kumppanin seuraa arkeen ja vapaa-aikaan.	0	1	2	3	4
14. Ajattelin kumppanin kanssa samalla tavalla useista tärkeistä asioista.	0	1	2	3	4

	Ei vaikut- tanut lainkaan	Vaikutti hieman	Vaikutti jonkin verran	Vaikutti paljon	Vaikutti erittäin paljon
15. Ajattelin, että seksuaalielämä kuuluu vain avioliittoon.	0	1	2	3	4
16. Meillä oli paljon yhteisiä kiinnostuksen kohteita.	0	1	2	3	4
17. Halusin saada perheeseeni vielä lapsia (yhteisiä tai kumppanin lapsia).	0	1	2	3	4
18. Ajattelin, että avioliitto on taloudelliselta kannalta selkein parisuhdemuoto.	0	1	2	3	4
19. Halusin virallistaa ja julkistaa suhteemme.	0	1	2	3	4
20. Ajattelin avioliiton tuovan elämäni vakautta.	0	1	2	3	4
21. Olin yksinäinen ja halusin elämäkumppanin.	0	1	2	3	4
22. Koin seksuaalisen suhteemme hyvänä.	0	1	2	3	4
23. Koin henkisen kumppanuutemme hyvänä.	0	1	2	3	4
24. Ensimmäisen aviopuolison menetyksen aiheuttaman surun mahdollinen lievittyminen.	0	1	2	3	4
25. Halusin osoittaa ympäristölle, että leskeytymisen jälkeen on oikeus avioitua ja nauttia uudesta parisuhteesta.	0	1	2	3	4
26. Muu, mikä _____	0	1	2	3	4

25. Kuvailisitko vielä omin sanoin, miksi halusitte mieluummin avioitua, kuin elää seurustelu- tai avosuhteessa nykyisen puolisonne kanssa?

-----

26. Onko alla esitettyssä listassa sellaisia asioita, joiden vuoksi avioitumista harkitessanne pohditte myös sitä, että ette olisikaan solminut liittoa nykyisen puolisonne kanssa? (Pyydän Teitä vastaamaan jokaiseen kysymykseen.)

	En pohtinut lainkaan	Pohdin hieman	Pohdin jonkin verran	Pohdin paljon	Pohdin erittäin paljon
1. Lasteni suhtautuminen (vastatkaa vain, jos Teillä on lapsia).	0	1	2	3	4
2. Mahdollinen oman vapauden kaventuminen.	0	1	2	3	4
3. Taloudellisen tilanteeni mahdollinen heikkeneminen.	0	1	2	3	4
4. Uudelleen avioitumisen "epäreiluus" ensimmäistä aviopuolisoani kohtaan.	0	1	2	3	4
5. Oma tai kumppanin terveys.	0	1	2	3	4
6. Vakituiseen sukupuolisuhteeseen sitoutuminen.	0	1	2	3	4
7. Omien ja puolison vakiintuneiden tapojen yhteensovittamisen onnistuminen.	0	1	2	3	4
8. Uuden leskeytymisen mahdollisuus.	0	1	2	3	4
9. Toisen henkilön asettuminen ensimmäisen puolisoni paikalle.	0	1	2	3	4
10. Uudelleen avioitumisen sopivuus.	0	1	2	3	4
11. Kumppanin mustasukkaisuus.	0	1	2	3	4
12. Kumppanista huolehtiminen, jos hän sairastuisi.	0	1	2	3	4
13. Kumppanin lasten suhtautuminen (vastatkaa vain, jos kumppanillanne on lapsia).	0	1	2	3	4
14. Syyllisydentunne uudelleen avioitumisen harkitsemisesta.	0	1	2	3	4
15. Kumppanin alkoholinkäyttö.	0	1	2	3	4
16. Kumppanin luotettavuus.	0	1	2	3	4
17. Perintöasioiden mahdollinen mutkistuminen.	0	1	2	3	4
18. Mitä ensimmäinen puolisoni ajattelisi.	0	1	2	3	4
19. Kumppanin uskollisuus parisuhteessa.	0	1	2	3	4
20. Mahdollinen luopuminen joistakin tärkeistä ystävyys-suhteista tai vapaa-ajanviettotavoista.	0	1	2	3	4
21. Mahdollinen henkisen yhteyden katkeaminen edesmenneeseen aviopuolisooni avioitumisen myötä.	0	1	2	3	4
22. Vastuunottaminen yhteisen kodin askareista.	0	1	2	3	4
23. Muu, mikä? _____	0	1	2	3	4

C) VUOROVAIKUTUS AVIOLIITOSSA

27. Kuinka onnellisena pidätte nykyistä avioliittoanne kaiken kaikkiaan?

- 1 hyvin onnellinen
- 2 melko onnellinen
- 3 ei onnellinen eikä onneton
- 4 melko onneton
- 5 hyvin onneton

28. Miten tyytyväinen olette nykyisessä avioliitossanne

	Hyvin tyytymätön	Melko tyytymätön	Ei tyytyväinen eikä tyytymätön	Melko tyytyväinen	Hyvin tyytyväinen
1. Kotitöiden jakoon	1	2	3	4	5
2. Vallan- ja vastuun jakautumiseen	1	2	3	4	5
3. Päätöksentekoon	1	2	3	4	5
4. Taloudelliseen tilanteeseen	1	2	3	4	5
5. Ongelmien ratkaisuun	1	2	3	4	5
6. Vuorovaikutukseen, puhumiseen	1	2	3	4	5
7. Sukupuolielämään	1	2	3	4	5

29. Kuinka usein Teidän ja puolisonne välillä tapahtuu seuraavaa?

	Ei lainkaan	Harvoin	Silloin tällöin	Melkein joka päivä	Joka päivä
1. Harrastamme tai vietämme aikaa yhdessä kotipiirin ulkopuolella (esim. kyläileminen).	0	1	2	3	4
2. Vaihdamme innostuneesti ajatuksia.	0	1	2	3	4
3. Keskustelemme rauhallisesti jostakin.	0	1	2	3	4
4. Teemme jotain kotityötä tai harrastamme tai vietämme aikaa yhdessä kotipiirissä (esim. pihatyöt, television katsominen).	0	1	2	3	4

30. Kuinka usein olette puolisonne kanssa samaa tai eri mieltä seuraavista asioista?

	Aina eri mieltä	Usein eri mieltä	Joskus samaa, joskus eri mieltä	Usein samaa mieltä	Aina samaa mieltä
1. Rahankäyttö ja talousasiat.	1	2	3	4	5
2. Uskontoon tai elämäntavoihin liittyvät asiat.	1	2	3	4	5
3. Tunteiden osoittaminen.	1	2	3	4	5
4. Suhtautuminen ystäviin.	1	2	3	4	5
5. Seksuaalinen kanssakäyminen.	1	2	3	4	5
6. Käytöstavat (mikä sopii ja mikä ei).	1	2	3	4	5
7. Suhtautuminen sukulaisiin.	1	2	3	4	5
8. Pyrkimykset, tavoitteet ja tärkeiksi koetut asiat.	1	2	3	4	5
9. Yhdessä vietetyn ajan määrä.	1	2	3	4	5
10. Tärkeiden päätösten tekeminen.	1	2	3	4	5
11. Talous- ja muut kotityöt.	1	2	3	4	5
12. Vapaa-ajan harrastukset.	1	2	3	4	5
13. Omaan tai puolison työhön liittyvät päätökset.	1	2	3	4	5
14. Lastenkasvatus ja vastuu lapsista (vastatkaa vain, jos Teillä tai puolisolllanne on lapsia).	1	2	3	4	5
15. Alkoholinkäyttö.	1	2	3	4	5
16. Poliitiikka.	1	2	3	4	5
17. Oma tai puolison käyttäytyminen vastakkaisen sukupuolen seurassa.	1	2	3	4	5
18. Käsitukset avioliitosta ja perhe-elämästä.	1	2	3	4	5
19. Tavat ja tottumukset.	1	2	3	4	5
20. Keskusteleminen ensimmäisestä aviopuoliosostani ja elämästäni hänen kanssaan.	1	2	3	4	5
21. Puolison suhtautuminen ensimmäiseen aviopuolisooni liittyviin tunteisiin, ajatuksiini ja muistoihini.	1	2	3	4	5
22. Muu, mikä? _____	1	2	3	4	5

31. Avioliiton jännitteet

	Ei koskaan	Harvoin	Silloin tällöin	Usein	Hyvin usein	Kaiken aikaa
1. Käyttekö puolisonne kanssa toisten hermoille?	1	2	3	4	5	6
2. Riitelettekö puolisonne kanssa?	1	2	3	4	5	6
3. Kadutteko nykyistä avioliittoanne?	1	2	3	4	5	6
4. Oletteko harkinnut avioeroa?	1	2	3	4	5	6

32. Jos riitelette puolisonne kanssa, mitkä ovat tavallisimmat riidanaiheet?

D) AVIOLIITON TULEVAISUUS

33. Ajatelkaa, että eläisitte loppuikäne yhdessä. Millaisena Te näette avioliitonne tulevaisuuden?

- 1 Uskon, että olen liitossamme *pysyvästi onnellinen*. Vaikka suhteessamme olisi välillä "pilvisempiäkin päiviä", en usko, että ne vaikuttavat paljon onnen ja tyytyväisyyden tunteisiin, koska ne kuuluvat mielestäni luonnollisena osana parisuhteeseen.
- 2 Ajattelen, että suhteemme luultavasti *jatkuu tasaisena* yhteiselona, johon ei välttämättä sisälly sen enempää suuria kohokohtia kuin vastoinkäymisiäkään.
- 3 Ajattelen, että liitossamme tulee luultavasti olemaan sekä *ylä- että alamäkiä*, ja niihin sisältyvää onnen vaihtelua.
- 4 Ajattelen, että ristiriidat ja jännitteet lisääntyvät liitossamme ja myönteiset tunteet vähenevät. Suunta on *huonompaan päin*.
- 5 Muu vaihtoehto, mikä? _____

Haluatteko sanoa jotakin muuta tutkimukseen tai sen aiheeseen liittyvää? Tarvittaessa voitte jatkaa kääntöpuolelle.

Tarkistaisitteko vielä, että olette vastannut kaikkiin kysymyksiin.

Kiitokset tutkimukseen osallistumisestanne!

- Laittakaa rasti ruutuun, jos haluatte saada tiivistelmän tutkimuksen tuloksista

LIITE 3

Hyvä vastaanottaja!

Joensuussa
11.4.2007

Vastasitte vuonna 2004 väitöskirjatutkimukseeni liittyvään lomakkeeseen, jossa kysyttiin leskien toisen avioliiton solmimiseen ja sen arkeen liittyviä ajatuksia ja kokemuksia. **Lämmin kiitos Teille siitä!** Teidän laillanne tutkimukseen osallistui yli 300 henkilöä ympäri Suomea. Osallistumisenne ansiosta tutkimus käynnistyi hyvin ja sen ensivaiheen tuloksia on julkaistu alan lehdissä.

Ensimmäisessä kyselyssä mainitsin, että tulen ottamaan Teihin uudelleen yhteyttä seurantatutkimuksen merkeissä ja nyt sen aika on tullut. Väitöskirjatutkimuksen toisen vaiheen tavoitteena on saada tietoa leskeytyneiden keski-iässä ja myöhemmällä iällä solmitun avioliiton kulusta, liiton myönteisistä puolista ja toisaalta sen mahdollisista pulmakohdista. Aihetta ei ole Suomessa juurikaan tutkittu. Osallistumisenne edistäisi siten uuden tiedon karttumista, jota voidaan käyttää esimerkiksi parisuhdeneuvonnan kehittämiseen. Toivonkin, että täyttäisitte oheisen lomakkeen, jossa kysytään kokemuksianne avioliitosta muutama vuosi naimisiin menon jälkeen (lomake lähetetään niille, jotka Väestörekisterikeskuksen mukaan ovat yhä samassa liitossa, jota edellinen kysely koski). Osallistuminen on vapaaehtoista, mutta Teitä ei voi tässä tutkimuksessa korvata toisella henkilöllä. Lomake on nyt olennaisesti ensimmäistä lyhyempi ja sen täyttäminen vienee noin 10-20 minuuttia. Useimpiin kysymyksiin voitte vastata ympyröimällä sopivimman vaihtoehdon.

Vastauksenne käsitellään **luottamuksellisesti**. Tulokset esitetään siten, ettei niistä voi tunnistaa vastaajan henkilöllisyyttä. Henkilötietoja sisältävä aineisto hävitetään, kun tutkimushanke on päättynyt. Toivon, että lähetätte lomakkeen täytettynä mahdollisimman pian oheisessa kirjekuoressa, kuitenkin **24.4.2007** mennessä. Palautuskuoreen ei tarvita postimerkkiä. Ohessa on *tiivistelmä* tutkimuksen niistä tuloksista, jotka koskevat avioitumismotiiveja ja avioitumispäätökseen liittyneitä epäröinnin syitä. Lomakkeen lopussa on vielä kohta, jonka rastimalla saatte tiivistelmän koko tutkimuksen tuloksista. Tiivistelmän lähettämisen ja kyselyjen vastaus-tietojen yhdistämistä varten palautuskuoressa on numerotunniste. Vastaa mielelläni mahdollisiin kysymyksiin. Yhteystietoni ovat alla.

Yhteistyöstä etukäteen lämpimästi kiittäen,

Kirsi Pankarinkangas
Psykologian maisteri, tutkija

Osoitelähde:

Väitöskirjatutkimusrekisteri: Leskien uudelleen avioituminen keski-iässä ja myöhemmällä iällä.

Joensuun yliopisto, psykologia / Kirsi Pankarinkangas
PL 111, 80101 Joensuu

LIITE 4

A) TAUSTATIEDOT

Pyydän ympäröimään Teitä tai tilannettanne parhaiten kuvaavan vaihtoehdon numeron tai kirjoittamaan vastauksenne viivalle.

1. Oletteko nykyisin (merkitkää vain yksi vaihtoehto)

1 kokopäivätyössä

2 työtön

3 osa-aikaeläkkeellä

4 eläkkeellä

5 muu vaihtoehto, mikä? _____

2. Onko Teille ja puolisoltenne syntynyt lapsia vuoden 2004 kyselyn jälkeen?

1 ei

2 kyllä, lasten syntymävuodet _____

B) AVIOLIITON TILANNE

3. Kuinka onnellisena pidätte avioliittoanne kaiken kaikkiaan?

1 hyvin onnellinen

2 melko onnellinen

3 ei onnellinen eikä onneton

4 melko onneton

5 hyvin onneton

4. Miten tyytyväinen olette avioliitossanne

	Hyvin tyytymätön	Melko tyytymätön	Ei tyytyväinen, eikä tyytymätön	Melko tyytyväinen	Hyvin tyytyväinen
1. Kotitöiden jakoon.	1	2	3	4	5
2. Vallan- ja vastuun jakautumiseen.	1	2	3	4	5
3. Päätöksentekoon.	1	2	3	4	5
4. Taloudelliseen tilanteeseen.	1	2	3	4	5
5. Ongelmien ratkaisuun.	1	2	3	4	5
6. Vuorovaikutukseen, puhumiseen.	1	2	3	4	5
7. Sukupuolielämään.	1	2	3	4	5
8. Avioliittoonne kokonaisuutena.	1	2	3	4	5

5. Kuinka usein Teidän ja puolisonne välillä tapahtuu seuraavaa?

	Ei lainkaan	Harvoin	Silloin tällöin	Melkein joka päivä	Joka päivä
1. Harrastamme tai vietämme aikaa yhdessä kotipiiriin ulkopuolella (esim. kyläileminen).	0	1	2	3	4
2. Vaihdamme innostuneesti ajatuksia.	0	1	2	3	4
3. Keskustelemme rauhallisesti jostakin.	0	1	2	3	4
4. Teemme jotain kotityötä tai harrastamme tai vietämme aikaa yhdessä kotipiirissä (esim. pihatyöt, television katsominen).	0	1	2	3	4

6. Ympyröikää omasta mielestänne avioliittonne parhaiten kuvaava vaihtoehto.

	Täysin eri mieltä	Jossain määrin eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1. Puoliso ottaa käyttäytymisessään huomioon toiveitani.	1	2	3	4	5
2. Meillä on yhteisiä näkemyksiä miehen ja naisen rooleista.	1	2	3	4	5
3. Puoliso ymmärtää unelmiani.	1	2	3	4	5
4. Näkemyksemme yhteiselämän tavoista ja arjesta ovat samansuuntaisia.	1	2	3	4	5
5. Pystyn vaikuttamaan puolisoon useimmissa minulle tärkeissä asioissa.	1	2	3	4	5
6. Liitossamme on "me-henkeä".	1	2	3	4	5

7. Kuinka usein olette puolisonne kanssa samaa tai eri mieltä seuraavista asioista?

	Aina eri mieltä	Usein eri mieltä	Joskus samaa, joskus eri mieltä	Usein samaa mieltä	Aina samaa mieltä
1. Rahankäyttö ja talousasiat.	1	2	3	4	5
2. Uskontoon tai elämäkatsomukseen liittyvät asiat.	1	2	3	4	5
3. Tunteiden osoittaminen.	1	2	3	4	5
4. Suhtautuminen ystäviin.	1	2	3	4	5
5. Seksuaalinen kanssakäyminen.	1	2	3	4	5
6. Käytöstavat (mikä sopii ja mikä ei).	1	2	3	4	5
7. Suhtautuminen sukulaisiin.	1	2	3	4	5
8. Pyrkimykset, tavoitteet ja tärkeiksi koetut asiat.	1	2	3	4	5
9. Yhdessä vietetyn ajan määrä.	1	2	3	4	5
10. Tärkeiden päätösten tekeminen.	1	2	3	4	5
11. Talous- ja muut kotityöt.	1	2	3	4	5
12. Vapaa-ajan harrastukset.	1	2	3	4	5
13. Omaan tai puolison työhön liittyvät päätökset.	1	2	3	4	5
14. Lasten elämä ja vastuu lapsista (vastatkaa vain, jos Teillä ja/tai puolisolillanne on lapsia).	1	2	3	4	5
15. Alkoholinkäyttö.	1	2	3	4	5
16. Poliittikka	1	2	3	4	5
17. Oma tai puolison käyttäytyminen vastakkaisen sukupuolen seurassa.	1	2	3	4	5
18. Käsitukset avioliitosta ja perhe-elämästä.	1	2	3	4	5
19. Tavat ja tottumukset.	1	2	3	4	5
20. Keskusteleminen ensimmäisestä aviopuolisostani ja elämästäni hänen kanssaan.	1	2	3	4	5
21. Puolison suhtautuminen ensimmäiseen aviopuolisooni liittyviin tunteisiini, ajatuksiini ja muistoihini.	1	2	3	4	5
22. Matkustelu.	1	2	3	4	5
23. Muu, mikä? _____	1	2	3	4	5

8. Avioliiton jännitteet.

	Ei koskaan	Harvoin	Silloin tällöin	Usein	Hyvin usein	Kaiken aikaa
1. Käyttekö puolisonne kanssa toistenne hermoille?	1	2	3	4	5	6
2. Riitelettekö puolisonne kanssa?	1	2	3	4	5	6
3. Kadutteko avioliittoanne?	1	2	3	4	5	6
4. Oletteko harkinnut avioeroa?	1	2	3	4	5	6

9. Jos riitelette puolisonne kanssa, mitkä ovat tavallisimmat riidanaiheet?

---

10. Mitä haluatte avioliitoltanne? Ihmiset haluavat avioliitoiltaan erilaisia asioita. Arvioikaa asteikolla 1-7 kuinka tärkeitä alla mainitut tarpeet ovat juuri Teille avioliitossanne ja kuinka tyytyväinen olette kunkin tarpeen täyttymiseen liitossanne.

a) Läheisyys (henkilökohtaisten ajatusten, tunteiden ja salaisuuksien jakamista)

ei ollenkaan tärkeä   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tärkeä

erittäin tyytymätön   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tyytyväinen

b) Kumppanuus (asioiden tekemistä ja vapaa-ajan viettoa yhdessä, toisen seurasta nauttimista)

ei ollenkaan tärkeä   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tärkeä

erittäin tyytymätön   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tyytyväinen

c) Seksuaalisuus (seksuaalisen elämän jakamista – kaikkea kädestä pitämisestä yhdyntään)

ei ollenkaan tärkeä   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tärkeä

erittäin tyytymätön   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tyytyväinen

d) Turvallisuus/Vakaus (liitto, johon voitte luottaa ja joka tekee elämästänne vakaampaa ja mukavampaa)

ei ollenkaan tärkeä   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tärkeä

erittäin tyytymätön   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tyytyväinen

e) Tunneyhteys (kokemus tunnemaailmojen kytkeytymisestä toisiinsa, tuntuu hyvältä kun puolisoista tuntuu hyvältä, tuntuu pahalta kun puolisoista tuntuu pahalta)

ei ollenkaan tärkeä   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tärkeä

erittäin tyytymätön   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tyytyväinen

f) Älyllinen yhteys (ajatusten ja tiedon jakamista, arvoista ja asenteista keskustelua)

ei ollenkaan tärkeä   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tärkeä

erittäin tyytymätön   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tyytyväinen

g) Itsearvostus (liitto, joka saa Teidät tuntemaan itsenne hyväksi, joku pitää Teistä sellaisena kuin olette)

ei ollenkaan tärkeä   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tärkeä

erittäin tyytymätön   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tyytyväinen

Muu, mikä:

h) _____

ei ollenkaan tärkeä   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tärkeä

erittäin tyytymätön   1   2   3   4   5   6   7   erittäin tyytyväinen

11. Onko liitossanne ollut naimisiin menon jälkeen kriisejä tai muita vaikeita vaiheita?

1 ei

2 kyllä

Missä vaiheessa liittoanne ja millaisiin asioihin kriisit tai vaikeat vaiheet ovat mielestänne liittyneet?

_____
_____

C) AVIOLIITON TULEVAISUUS

12. Ajatelkaa, että eläisitte loppuikäne yhdessä. Millaisena Te näette avioliitonne tulevaisuuden? Valitkaa yksi, parhaiten sopiva vaihtoehto.

1 Uskon, että olen liitossamme *pysyvästi onnellinen*. Vaikka suhteessamme olisi välillä "pilvisempiäkin päiviä", en usko, että ne vaikuttavat paljon onnen ja tyytyväisyyden tunteisiin, koska ne kuuluvat mielestäni luonnollisena osana parisuhteeseen.

2 Ajattelen, että suhteemme luultavasti *jatkuu tasaisena* yhteiselona, johon ei välttämättä sisälly sen enempää suuria kohokohtia kuin vastoinkäymisiäkään.

3 Ajattelen, että liitossamme tulee luultavasti olemaan sekä *ylä- että alamäkiä*, ja niihin sisältyvää onnen vaihtelua.

4 Ajattelen, että ristiriidat ja jännitteet lisääntyvät liitossamme ja myönteiset tunteet vähenevät. Suunta on *huonompaan päin*.

5 Muu vaihtoehto, mikä? _____

13. Mitkä ovat mielestänne leskeytymisen jälkeen keski-ikäisenä tai myöhemmällä iällä solmitun toisen avioliiton onnistumisen avaimia? Voitte tarvittaessa jatkaa vastaustanne paperin kääntöpuolelle.

Haluatteko sanoa jotakin muuta aiheeseen tai tutkimukseen liittyvää? Voitte tarvittaessa jatkaa kääntöpuolelle.

Tarkistaisitteko vielä, että olette vastannut kaikkiin kysymyksiin.

Kiitokset tutkimukseen osallistumisestanne!

Laittakaa rasti ruutuun, jos haluatte saada tiivistelmän koko tutkimuksen tuloksista.

LIITE 5

MOTIIVIASTEIKKOJEN NIMET JA NIIDEN SISÄLTÄMÄT OSIOT

1) Tunneside kumppaniin ja kumppanuus arvojen ja kiinnostusten samankaltaisuutena

Koin läheisyyttä ja luottamusta kumppaniani kohtaan.
Rakastin kumppaniani.
Koin henkisen kumppanuutemme hyvänä.
Viihdyin hyvin kumppanin kanssa.
Ajattelin kumppanin kanssa samalla tavalla useista tärkeistä asioista.
Meillä oli paljon yhteisiä kiinnostuksen kohteita.
Koin seksuaalisen suhteemme hyvänä.
Halusin saada kumppanin seuraa arkeen ja vapaa-aikaan.

2) Kumppanuus hyötynäkökulmasta

Ajattelin kumppanin olevan tukena ja apuna tulevaisuudessakin.
Ajattelin arkielämän askareiden hoidon helpottuvan avioliitossa.
Avioituminen oli kumppanilleni tärkeää ja halusin kunnioittaa hänen toivettaan.
Halusin kokea huolenpitoa.
Ajattelin avioliiton tuovan elämääni vakautta.

3) Uusi alku

Olin yksinäinen ja halusin elämänkumppanin.
Ensimmäisen aviopuolison menetyksen aiheuttaman surun mahdollinen lievittyminen.
Halusin osoittaa ympäristölle, että leskeytymisen jälkeen on oikeus avioitua ja nauttia uudesta parisuhteesta.

4) Taloudelliset tekijät

Ajattelin avioliiton antavan taloudellista turvaa liiton aikana ja sen mahdollisesti päätyttyä.
Ajattelin, että avioliitto on taloudelliselta kannalta selkein parisuhdemuoto.

5) Perinteinen kristillinen seksuaalimoraali

Oma tai kumppanin uskonnollinen vakaumus.
Ajattelin, että seksuaalielämä kuuluu vain avioliittoon.

LIITE 6

EPÄRÖINNIN SYISTÄ MUODOSTETTUIEN ASTEIKKOJEN NIMET JA NIIDEN SISÄLTÄMÄT

1) Lojaliteettikonflikti

Mitä ensimmäinen puolisoni ajattelisi.
Uudelleen avioitumisen "epäreiluus" ensimmäistä puolisoani kohtaan.
Syyllisyydentunne uudelleen avioitumisen harkitsemisesta.
Toisen henkilön asettuminen ensimmäisen puolisoni paikalle.
Mahdollinen henkisen yhteyden katkeaminen.

2) Avioitumisen mahdolliset negatiiviset seuraukset

Kumppanista huolehtiminen, jos hän sairastuisi.
Vastuunottaminen yhteisen kodin askareista.
Vakituiseseen sukupuolisuhteeseen sitoutuminen.
Oma tai kumppanin terveys.
Uudelleen avioitumisen sopivuus.
Omien ja puolison vakiintuneiden tapojen yhteensovittamisen onnistuminen.
Taloudellisen tilanteeni mahdollinen heikkeneminen.

3) Kumppanin luotettavuus

Kumppanin luotettavuus.
Kumppanin uskollisuus parisuhteessa.
Kumppanin alkoholinkäyttö.

4) Avioituminen rajoitteena

Mahdollinen oman vapauden kaventuminen.
Mahdollinen luopuminen joistakin tärkeistä ystävyys-suhteista tai vapaa-ajan-
viettotavoista.

5) Lasten suhtautuminen

Kumppanin lasten suhtautuminen.
Lasteni suhtautuminen.

LIITE 7

Avioliiton laadun ulottuvuuksien väliset korrelaatiot (Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin) naisilla (n = 153-161, lävistäjän yläpuolella) ja miehillä (n = 144-147, lävistäjän alapuolella).

	Onnellisuus r_s/p	Tyytyväisyys r_s/p	Koheesio r_s/p	Konsensus1 r_s/p	Konsensus2 r_s/p	Jännitteet r_s/p
Onnellisuus		-.577/000	-.394/000	-.549/000	-.226/005	.633/000
Tyytyväisyys	-.633/000		.463/000	.555/000	.213/008	-.558/000
Koheesio	-.504/000	.640/000		.367/000	.083/304	-.352/000
Konsensus1	-.536/000	.692/000	.573/000		.366/000	-.680/000
Konsensus2	-.375/000	.448/008	.322/000	.568/000		-.279/000
Jännitteet	.576/000	-.574/000	-.372/000	-.634/000	-.444/000	

**PUBLICATIONS OF THE UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND
DISSERTATIONS IN EDUCATION, HUMANITIES, AND THEOLOGY**

1. Taru Viinikainen. *Taipuuko "akrobaatti Aleksandra"? Nimikekonstruktio ja nimikkeen taipuminen lehtikielessä 1900-luvulta 2000-luvulle*. 2010.
2. Pekka Metso. *Divine Presence in the Eucharistic Theology of Nicholas Cabasilas*. 2010.
3. Pekka Kilpeläinen. *In Search of a Postcategorical Utopia. James Baldwin and the Politics of 'Race' and Sexuality*. 2010.
4. Leena Vartiainen. *Yhteisöllinen käsityö. Verkostoja, taitoja ja yhteisiä elämyksiä*. 2010.
5. Alexandra Simon-López. *Hypersurrealism. Surrealist Literary Hypertexts*. 2010.
6. Merja Sagulin. *Jälkiä ajan hiekassa. Kontekstuaalinen tutkimus Daniel Defoen Robinson Crusoen suomenkielisten adaptaatioiden aatteellisista ja kirjallisista traditioista sekä subjektikäsitteistä*. 2010.
7. Pirkko Pollari. *Vapaan sivistystyön kieltenopettajien pedagogiset ratkaisut ja käytänteet teknologiaa hyödyntävässä vieraiden kielten opetuksessa*. 2010.
8. Ulla Piela. *Kansanparannuksen kerrotut merkitykset Pohjois-Karjalassa 1800- ja 1900-luvuilla*. 2010.
9. Lea Meriläinen. *Language Transfer in the Written English of Finnish Students*. 2010.
10. Kati Aho-Mustonen. *Group Psychoeducation for Forensic Long-term Patients with Schizophrenia*. 2011.
11. Anne-Maria Nupponen. *»Savon murre» savolaiskorvin. Kansa murteen havainnoijana*. 2011.
12. Teemu Valtonen. *An Insight into Collaborative Learning with ICT: Teachers' and Students' Perspectives*. 2011.
13. Teemu Kakkuri. *Evankelinen liike kirkossa ja yhteiskunnassa 1944-1963. Aktiivinen uudistusliike ja konservatiivinen sopeutuja*. 2011.
14. Riitta Kärkkäinen. *Doing Better? Children's and Their Parents' and Teachers' Perceptions of the Malleability of the Child's Academic Competences*. 2011.
15. Jouko Kiiski. *Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään*. 2011.
16. Liisa Timonen. *Kansainvälisty tai väisty? Tapaustutkimus kansainvälisyysosaamisen ja kulttuurienvälisen oppimisen merkityksenannoista oppijan, opettajan ja korkeakoulutoimijan pedagogisen suhteen rajaamissa kohtaamisen tiloissa*. 2011.
17. Matti Vääntinen. *Oikeasti hyvä numero. Oppilaiden arvioinnin totuudet ja totuus-tuotanto rinnakkaiskoulusta yhtenäiskouluun*. 2011.
18. Merja Ylönen. *Aikuiset opin poluilla. Oppimistukikeskuksen asiakkaiden opiskelukokemuksista ja kouluttautumishalukkuudelle merkityksellisistä tekijöistä*. 2011.
19. Kirsi Pankarinkangas. *Leskien keski-ikässä tai myöhemmällä iällä solmimat uudet avioliitot: seurantatutkimus*. 2011.

KIRSI PANKARINKANGAS
*Leskien keski-iässä
tai myöhemmällä iällä
solmimat uudet avioliitot:
seurantatutkimus*

Tutkimuksessa seurataan ensimmäisestä avioliitostaan leskeytyneiden ja keski-iässä tai sitä vanhempana toisen avioliiton solmineiden naisten ja miesten uusia avioliittoja. Avioitumismotiiveissa korostuivat puolisoiden välinen tunneside ja kumppanuus, eikä avioitumispäätökseen ollut liittynyt voimakasta epäröintiä. Parisuhteen laatu oli sen hienoisesta heikkenemisestä huolimatta hyvä niin liiton alussa kuin seurantavaiheessakin.

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

PUBLICATIONS OF THE UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND
Dissertations in Education, Humanities, and Theology

ISBN 978-952-61-0526-0
ISSN 1798-5625